

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 25.

Lördagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga skrifvelse och proposition till Riksdagen.

1:o) angående fråga om anslag till understöd vid ordnande af kreditförhållandena för det mindre jordbruket; och

2:o) angående anslag till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svenska landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades

lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ideella föreningar, lag om ekonomiska föreningar samt lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, *dels ock* i anledning där af väckta motioner;

första särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 44 angående anslag till arbetsdomstolen,

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 45 angående anslag till bestridande af kostnaden för den genom statens försorg anordnade medlingen i arbetstvister, och

nr 4, angående ersättning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning;

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, med anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning rörande åtgärder från det allmännas sida till upptäckande, förebyggande och motverkande af faran af kronisk arsenikförgiftning.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 108, till Konungen, i anledning af väckta motioner, afseende utredning rörande åtgärder för undauröjande af en på äktenskapsfrekvensen menligt inverkan oegentlighet i skattelagstiftningen.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 21, i anledning af väckta motioner om införande af proportionellt valsätt vid val af utskott, nämnder och styrelser m. m. inom landsting och stadsfullmäktige, samt

nr 22, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande Riksdagens tillfälliga utskott,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 53, i anledning af väckt motion om ändrade grunder i vissa fall för sjöafföring m. fl. förmåner, tillkommande personalen vid flottan under sjökommendering, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om anslag till bygnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm. Föredrogs ånyo statsutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om beviljande af anslag till bygnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm samt en i ämnet väckt motion.

I en den 10 mars 1911 till Riksdagen aflämnad proposition (nr 123) hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförsvärens ärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att till bygnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta i mån af behof förskottsvis utanordna detta belopp redan under innevarande år.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehafvt en af herr *E. Lindblad* inom Första kammaren väckt motion (nr 103), däri hemställt, att Riksdagen måtte afslå såväl den i kungl. propositionen nr 123 föreslagna nybyggnad af underofficersskola samt tillbyggnad af exercisskola å Skeppsholmen som nybyggnad af ammunitionsförråds-hus å Louden.

Utskottet hade i detta utlåtande på återopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte, med afslag å herr *Lindblads* ofvannämnda motion nr 103, till bygnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta i mån af behof förskottsvis utanordna detta belopp redan under innevarande år.

Reservation hade afgifvits af grefvarne *A. F. Wachtmeister* och *P. O. L. Klingspor* samt herr *O. Björklund*, hvilka ansett, att utskottets yttrande bort hafva följande lydelse:

»Departementschefen har — — — — 400,000 kronor.

Af hvad departementschefen beträffande dessa sistnämnda byggnadsföretag anført (se sid. 70—74 i statsrådsprotokollet) har utskottet blifvit öfvertygadt om att, oafsedt om flottans station kommer att kvarblifva på Skeppsholmen eller förflyttas till annan plats, de äro af behofvet påkallade och att deras utförande ej bör uppskjutas — — — nu uttalat.

Om anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm.
(Forts.)

Beträffande den af departementschefen — — — enahanda behof».

Herr Björklund, Olof: Mot utskottets hemställan om anvisande af 400,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm har jag icke haft något att invända. Men däremot har jag icke kunnat biträda den motivering, utskottet anført. Utskottet säger nämligen:

»Utskottet anser sig emellertid böra framhålla, att starka ekonomiska skäl synas tala för stationens kvarblifvande på Skeppsholmen, men då någon plan för flottstationens fullständiga ordnande icke föreligger till afgörande, anser utskottet, att Riksdagen icke bör binda sig för en viss plans genomförande.»

Oaktadt de många utredningar och utlåtanden, för hvilka flottstationsfrågan varit föremål, har dock ännu icke något afgörande träffats om, huru flottans hufvudstridskrafter skola förläggas. Och därpå torde flottstationens anordnande ytterst bero. Det synes mig därför, som om denna fråga först borde afgöras, innan man bestämmer sig för, å hvilken plats flottstationen skall förläggas, eller uppgör någon plan för densamma. Det kan ifrågasättas, huruvida det nuvarande läget lämnar tillräckligt utrymme för de anordningar, som för en blifvande flottstation erfordras. Därför har det synt mig, som om det uttalande, som i utskottets utlåtande är gjordt, vore att gå händelserna i förväg och möjligen skulle kunna utgöra ett hinder, då frågan slutligen skall afgöras. Emellertid, herr talman, vill jag icke göra något yrkande, utan har endast velat framhålla dessa synpunkter.

Grefve Taube: Här har visserligen icke framställts något yrkande, men jag vill likväl med några ord söka försvara den motivering, som utskottet bilagt detta betänkande.

För egen del vill jag erkänna, att när jag fick se denna kungl. proposition angående byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm, densamma, med hänsyn till de utredningar, som varit, och de summor, som skulle erfordras för flottstationens förläggande på andra ställen, syntes mig vara ett godt förslag till lösning af denna fråga. Vid Kaknäs skulle kostnaden uppgå till 34 miljoner och vid Torsbyfjärd till 40 miljoner. Under sådana förhållanden känner man sig litet tveksam, om man skall uppskjuta ärendet för att få flere utlåtanden, än som redan varit i denna fråga. När här påvisas, att denna flottstation kan förläggas här, tyckte jag det vara en god lösning och förordade densamma inom afdelningen.

Hvad beträffar herr Björklunds yttrande om hans reservation angående motiveringen, vill jag icke förneka, att det kan finnas åtskilligt, som talar för densamma. Men i allmänhet är det så här i värl-

*Om anslag
till byggnads-
arbeten m. m.
för flottans
station i
Stockholm.*
(Forts.)

den, att om man vill ha igenom en sak, man får gifva med sig litet. Så är förhållandet äfven här. Ty hade det hållits på herr Björklunds motivering, tror jag, att resultatet blifvit ett helt annat, än hvad som nu är fallet. Jag tror, att under nuvarande förhållanden är det, som utskottet säger, bäst att icke ingå i någon detaljgranskning af det ena eller andra förslaget. Men jag vill påpeka, att min öfvertygelse är den, att då saken en gång skall sättas i verket, man kommer att kunna sätta ned en del af de här i den kungl. propositionen påvisade utgifterna. Det är icke värdt att tala om den saken nu. Men jag tror, att i afseende på bostadsförhållandena och dylikt man skulle, om stationen förlägges i Stockholm, kunna göra mera besparingar, än om den förlades på landet vare sig vid Kakuäs eller Torsbyfjärd. Där måste beredas bostäder åt befälet. Men här skulle det icke behövas. Här skulle det bli billigare för staten. Huruvida denna plats skall vara tillräcklig för framtiden, därom tillåter jag mig icke något yttrande. Men nog skall den väl räcka ännu i många år, så att vi tills vidare kunna vara nöjda med den. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Wallenberg: Ja, den siste ärade talarens försvar för statsutskottets motivering påminner mig om den gamla frasen: »Här-till är jag nödd och tvungen». Det gifver mig förhoppning om, att Första kammaren går med på reservanternas förslag och stryker den sats på sid. 3 i utskottets utlåtande, som lyder: »Utskottet anser sig emellertid böra framhålla, att starka ekonomiska skäl synas tala för stationens kvarblifvande på Skeppsholmen.» Det är dessa ord, som jag absolut opponerar mig emot. Jag vill icke gå emot regeringen i denna anslagsfråga, men är det så, att kammaren bibehåller denna motivering, kommer jag att yrka afslag på alltsammans. Enligt den erfarenhet jag fått, däriigenom att Kungl. Maj:t insatt mig i försvarskommittén angående flottstationsfrågan, är det en mycket dåligt ekonomi att lägga ned större summor på förbättringar vid Skeppsholmen och Kastellholmen, som icke kunnat blifva annat än tillfälliga. Antingen skall landet ha ett sjöförsvar eller får landet nöja sig utan detsamma. En af de vägarna får Riksdagen besluta sig för. Men skall Sverige ha ett sjöförsvar, är det tydligt och klart, att grundbasen för sjöförsvaret, flottstationen, måste vara sådan, att den motsvarar åtminstone de allra minsta pretentioner, som man kan ha. Och det lider intet tvifvel därom, att inom en relativt kort tid, hvad man än må göra och hvad man än må plästra med dessa holmar och med Galervarfvet, det blir där för trångt. Därtill kommer det förhållandet, att de ligga i hjärtat af hufvudstaden i det farvatten, som är anslaget till hamn åt hufvudstaden, och tydligt är, att i den mån flottan utvidgar sig, inkräkting kommer att ske på Stockholms hamnområde.

Jag vill för närvarande tillåta mig, herr talman, att hemställa, att Första kammaren bifaller den reservation, som är afgifven af grefvarne Wachtmeister och Klingspor och herr Björklund; förbehållande jag mig rätt att vidare yttra mig i händelse detta icke godtages.

Herr statsrådet von Krusenstierna: Den lösning af flottstationsfrågan, som den kungl. propositionen innebär, kan, såsom tydligt framgår af motiveringen, icke sägas ur rent militär synpunkt vara den bästa tänkbara. Men alla försvarsfrågor äro ju af en mer eller mindre utpräglad ekonomisk natur, och det kan icke hjälpas, att en utgift, som afses för ett visst militärt ändamål, också kommer att minska möjligheten att afse medel för andra liknande ändamål. Detta är anledningen, hvarför jag för min del ansett stärkandet af flottans stridsvärde vara af den betydelse, att det bör gifvas företräde framför sådana andra sjömilitära kraf, som för flottans stridsvärde äro af mera sekundär betydelse.

Att flottstationsfrågan är af verkligen allvarlig ekonomisk betydelse bevisas bäst af dess historia, som i korta drag är framlagd i statsverkspropositionen. Man ser där årtal af sträfvanden att nå ett mål, som man aldrig lyckats att uppnå. Man kan nästan säga, att det är ett ständigt upprepadt: »jag vill, men jag kan icke». Att skälet, hvarför man icke kunnat, varit af ekonomisk art, därom tror jag icke, att man kan vara tveksam. Att denna situation kommer att fortfarande förefinnas, därom är jag för min del öfvertygad. Af den nu gjorda utredningen synes mig framgå, att så kommer att bli förhållandet. Jag kan icke finna annat än att det är viktigt att resolut taga konsekvenserna af denna situation och handla därefter.

Det nuvarande tillståndet vid flottans station kan icke under några förhållanden få fortfara. Den verkställda utredningen gifver vid handen, att det nuvarande stationsområdet ger goda utvecklingsmöjligheter. Det är i hufvudsak endast platser för kolupplag samt förtöjningsplatser för en del fartyg, som saknas. För dessa ändamål måste man bereda plats på något lämpligt ställe utanför stationsområdet. Utskottet har ansett, att härvidlag annan plats än Kaknäs bör ifrågasättas eller, rättare sagdt, att Kaknäs icke bör ifrågakomma. För min del kan jag icke finna annat än att, om en lämpligare plats på annat ställe kan beredas, hinder icke möter att för ifrågavarande ändamål afse denna plats. Frågan bör gifvetvis underkastas en sorgfällig pröfning.

För min del finner jag, att den nu af Kungl. Maj:t föreslagna lösningen af stationsfrågan är den enda, som under förhandenvarande förhållanden är tillräddlig. Jag får därför hos kammaren på det varmaste hemställa, att Kungl. Maj:ts proposition måtte varda bifallen.

Herr Lindblad: Såväl de af herr Wallenberg framförda skälen som det af herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet nu hållna anförandet tyckes mig gifva vid handen, att den lösning, som Kungl. Maj:t föreslagit för flottstationsfrågan, är och måste bli ett palliativ eller ett provisorium, som snart nog måste ånyo underställas Riksdagen. Jag har såsom ledamot i Andra kammaren deltagit i försvarskommitténs arbeten, dess resor och förundersökningar beträffande flottstationen, och jag får bekänna, att hvad man minst kunnat vänta under den utredningen var att frågan skulle lösas på det sätt, som nu är föreslaget. Det pekar också på att, som jag antydde, detta är

Om anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm.
(Forts.)

Om anslag till byggnadsarbeten m. m. något som vi få nöja oss med *tills vidare*. Jag har därför ansett, att frågan bör belysas från en annan synpunkt.

Det har blifvit klart för mig att det icke låter sig göra att förflytta sjöofficerare och manskap från Stockholm samt förlägga utbildningen till annan plats. Däremot reses alltför stort motstånd. Jag är helt enkelt böjd att resignera inför detta faktum och jag vill erkänna, att när de nu en gång kommit till Stockholm, torde det vara enklast, att de få förblifva där. Men ett är att kasernerna för flottans manskap och utbildningen bibehållas i Stockholm, och ett annat att följa Kungl. Maj:t och försöka jämväl modernisera varvet och anläggningarna för dess behof på Djurgården. Herr Wallenberg har redan framhållit, att här rör det sig om synnerligen dyrbara platser, hvilkas ekonomiska värde med allt skäl kan bättre tillvaratagas på annat sätt. Är det klokt då att, när man kan dela på frågan, icke göra det? Jag är öfvertygad om, att därest Riksdagens önskemål om en gemensam försvarsminister vunnit sin lösning, hade man väntat för att se till, om icke armén skulle kunna lämna vissa byggnader, som äro otjänliga för dess nuvarande behof, och flottan bli arftagare för dessa. Vi hafva skaffat oss Järnvägfältet, men såvidt jag af samtal med militärer kunnat utröna, har det i närvarande stund en mycket obetydlig användning såsom blott ett annex till Ladugårdsgärdet. Men meningen med dessa dyrbara markinköp är väl, att marken fullt skall utnyttjas! När det då gäller att få en rationell användning af dessa platser, hvad är väl då naturligare än att, sedan genom nybyggnader för armén dessa kaserner blifva lediga, använda dem för flottans behof? Då har man löst frågan beträffande manskapets kaserner.

Men är det klokt att nu följa utskottet och Kungl. Maj:t och lägga ett ammunitionsförråd ute på Loudden? Om Stockholm behöfver utvidga sitt hamnområde därute, måste det ske söderut, och där har Stockholms stad vissa rättigheter. Skulle frågan verkligen lösas på klokt sätt, så skulle det väl vara, att man lade såväl nyanläggningarna för varvet som kolförrådet och ammunitionsförrådet längre ut till hafs, där de äro lättare tillgängliga för den opererande flottan och framför allt komme under fortifikatoriskt skydd.

Vi hafva i dagspressen och broschyrer sett mycket tungt vägande invändningar framförda mot en förläggning af flottstationen i Stockholms omedelbara närhet, och det är väl oförsvarligt att lägga dessa viktiga anläggningar utan skydd vare sig till lands eller sjöss. När det kan påvisas, att man har större fördel af att lägga dem längre ut i skärgården, vore det märkvärdigt, om Riksdagen skulle binda sig vid hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag anser också, att Riksdagen icke har bundit sig vid detta, ty utskottet har dock förklarat, att det icke kan vara med om kolförrådet eller någon annan anordning vid Kaknäs, hvarför utskottet här afgifvit en bestämd reservation. Men jag tror, att det vore klokt, om Riksdagen toge frågan i ytterligare öfvervägande.

Jag skall icke nu göra något yrkande om afslag, ty jag förstår, att det mot statsutskottets utlåtande icke skulle leda till något resultat i denna kammare. Men jag väntar, att uti Andra kammaren både herr Carl Persson och andra reseranter skola belysa frågan ur sina

synpunkter. Om hvad som framgår däraf vill jag icke uttala någon uttala någon förmodan. Jag har med detta uttalande velat gifva till-känna, hvar jag måste ställa mig, och jag har afgifvit min motion för att på detta sätt belysa de olika möjligheter, som kunna tänkas för en bättre lösning af frågan än Kungl. Maj:t föreslagit.

Om anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm.

(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Jag däremot skall be att få yrka bifall till utskottets förslag såväl till kläm som till motivering. Jag finner nämligen Kungl. Maj:ts förslag beträffande flottans station mycket välbetänkt. Att man kan tänka sig stationen bättre förlagd på annat ställe, går jag gärna in på, men huru mycket kostar det? Antagligen mellan 30 och 40 miljoner kronor. Blir stationen kvar, stannar det vid en kostnad af 10 miljoner kronor, kanske kan det prutas ned något. Jag tror således, att utskottet har fullgiltig anledning att säga, att starka ekonomiska skäl tala för det föreliggande förslaget. Huru går det med stridsmaterielen, om man lägger ned för mycket penningar i flottstationen? Jag anser verkligen, att regeringen har rätt, då den i främsta rummet lägger vikten på flottans stridsvärde och sätter det öfriga i andra rummet. De byggnader, som nu föreslås på Skeppsholmen, ansluta sig till redan befintliga etablissemang, och jag tror, att det under lång tid kan gå på detta sätt.

Motionären, som nyss hade ordet, yttrar i sin motion, att hvart man vill komma med det föreliggande förslaget, kan han icke förstå. Det är mycket lätt att förstå, men hvart motionären vill komma, är däremot mycket svårt att förstå. Han vill lägga materielen och varfvet på någon plats mellan Kaknäs och Vaxholm samt manskapet i gardeskaserterna, och gardena vill han flytta till Järfva. Jag tycker, att detta är mycket för mycket kompliceradt. Han talade om, att materielen borde läggas under skydd, men icke tror jag, att det skulle innebära någon säkerhet att lägga materielen på en plats och bemanningen på en annan.

Att föra under diskussion sådana förslag anser jag verkligen icke nyttja till någonting. Jag tror verkligen, att det som föreligger har alla skäl för sig att af Riksdagen bifallas.

Herr Lindblad kritiserade vidare byggandet af ett ammunitionsförråd på Loudden. Denna anordning kostar 25,000 kronor. Äfven om detta hus i framtiden skulle flyttas, torde det icke vara så farligt. Dessutom ansluter sig detta ammunitionshus till ett redan befintligt. Någon anmärkning torde icke kunna riktas mot det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Clason: Jag skall be att få yttra några ord till förmån för den af greffe Wachtmeister m. fl. afgifna reservationen. Jag gör det väsentligen af historiska skäl och med hänsyn till den förändring i Sveriges militärgeografiska läge, som inträdt, sedan Karlskrona blef hufvudstation för flottan. När Karlskrona gjordes till hufvudstation, var Östersjön faktiskt ett svenskt inhaf, och flottans främsta uppgift var att sörja för förbindelserna med de svenska provinserna på andra sidan om Östersjön, öster och söder därom. Däraf framkallades valet af Karlskrona som hufvudstation för svenska flottan. Men vi veta, att

Om anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm. i detta militärgeografiska läge skedde mycket snart en förändring, nämligen den stora förändring, som inträffade i början af 1700-talet, när Sverige förlorade de s. k. Östersjöprovinserna och en del af provinserna söderut. Omedelbart därefter började då ock starka kraf framträda på en förflyttning af en väsentlig del af flottans hufvudstridskrafter längre upp på östra kusten. Jag har en gång haft anledning att särskildt syssla med hithörande frågor, och det frapperade mig då, med hvilken kraft flottans främsta män under 1700-talet gång på gång betonade vikten af, att en väsentlig del af hufvudstridskrafterna flyttades längre norrut åt Stockholmstrakten.

(Forts.)

Sedan kommo nya förändringar i vårt militärgeografiska läge vid 1800-talets början, vi förlorade ytterligare länder på östra sidan om Östersjön och Bottniska viken, hvilka dittills legat som ett bälverk, och dessa förändringar underströko ytterligare behovet af en sådan förflyttning af hufvudstridskrafterna. Gifvet är ju väsentligen, att åtskilligt måste stanna kvar där i söder och man kan också säga, att behovet af att lägga åtskilligt längre åt väster något stärkts af händelser, som icke ligga så långt tillbaka i tiden. Men att väsentliga delar af hufvudstridskrafterna i alla fall måste komma längre hit upp, tror jag, att den historiska erfarenheten alldeles bestämdt gifver vid handen; åtminstone kan icke jag på annat sätt se förhållandena. Jag skulle för öfrigt från olika tillfällen kunna draga fram åtskilliga bevis på hvilket fördärfbringande inflytande det haft för våra försvarsförhållanden, att flottan haft så lång väg från Karlskrona till mellersta Sverige.

Men skall en väsentlig del af hufvudstridskrafterna flyttas hit upp, kan jag icke se annat än att utskottsreservanternas hemställan lämnar större frihet för den anordning, som under sådana förhållanden kan bli nödvändig. På den grund ber jag att få yrka bifall till den reservation, som afgifvits af grefve Wachtmeister, grefve Klingspor och herr Björklund.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, ej gjorts annat yrkande, än att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

Vid sedermera framställd proposition bifölls utskottets föreliggande hemställan.

Beträffande härefter motiveringen, anförde herr talmannen, att i afseende därå yrkats, dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den af grefve *Wachtmeister* m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på godkännande af sistnämnda yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Gripenstedt* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i afseende på motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 54 godkänner den af grefve Wachtmeister m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets yttrande.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 55.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för marinläkarkåren.

I en till Riksdagen den 10 mars 1911 aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition (nr 127) hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att, bland annat,

dels godkänna framlagd aflöningsstat för marinläkarkåren att tillämpas från och med år 1912,

dels ock för tillämpning af oförmälda aflöningsstat i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater, hvilket nu utgjorde 5,725,947 kronor samt uti den till Riksdagen innevarande år afgifna statsverkspropositionen med en föreslagen höjning af 82,872 kronor beräknats till 5,808,819 kronor, med ytterligare 23,800 kronor eller sålunda i riksstaten för år 1912 uppföra ifrågavarande anslag med 5,832,619 kronor.

Punkten a).

Utskottet hade i denna punkt på angifna grunder hemställt, att Riksdagen måtte godkänna af utskottet föreslagen aflöningsstat för marinläkarkåren att tillämpas från och med år 1912.

Enligt den af utskottet förordade aflöningsstaten skulle begynselsearfvodet för enhvar af 20 marinläkare af 2:a graden, hvilket af Kungl. Maj:ts föreslagits till 1,800 kronor, utgöra 1,500 kronor.

Af de under aflöningsstaten uppförda anmärkningar hade i utskottets förslag andra stycket af anmärkning 2 följande lydelse:

»För marinläkare af 2:a graden ökas arfvodet efter 5 års tjänstgöring i samma grad med 300 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 300 kronor.»

*Ang. ny
aflöningsstat
för marin-
läkarkåren.*

Ang. ny
aflöningsstat
för marin-
läkarkåren.

(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Beträffande marinläkarkåren är det icke fråga om en omorganisation utan endast om en lönerreglering, och denna skulle vara något så när afpassad efter fältläkarkårens. Till följd af den förändring, som företogs i utskottets förslag i fråga om fältläkarkåren då den saken behandlades här i kammaren, finner jag, att en liten förändring nu bör vidtagas äfven beträffande marinläkarkårens stat. Tjänstgöringsskyldigheten för extra bataljonsläkare nedsattes nämligen från 90 till 60 dagar, och då arfvodena till marinläkare af andra graden af utskottet föreslagits till 1,500 kronor med 2 ålders-tillägg just med hänsyn till de 90 dagarne för de extra bataljonsläkarne finnes ingen anledning att nu frängå den af Kungl. Maj:t föreslagna begynnelselönen, 1,800 kronor, men med endast ett ålders-tillägg. Utskottets motivering för nedsättning af begynnelselönen från 1,800 till 1,500 kronor är nämligen af följande lydelse:

»Marinläkarna af 2:a graden äro tydligen närmast att jämföra med extra bataljonsläkare vid armén, men skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla något fördelaktigare aflöningsförhållanden, då deras begynnelsearfvode skulle vara detsamma, som extra bataljonsläkarnas arfvode efter 5 års tjänstgöring, nämligen 1,800 kronor, hvartill emellertid endast skulle komma ett ålderstillägg à 300 kronor. Detta förslag synes hufvudsakligen vara motiveradt af den längre tjänstgöring, som åligger marinläkare af 2:a graden i jämförelse med extra bataljonsläkare. Då utskottet emellertid i sitt utlåtande angående fältläkarkårens omorganisation föreslagit, att extra bataljonsläkares tjänstgöringsskyldighet skulle höjas från 60 dagar enligt Kungl. Maj:ts förslag till högst 90 dagar, synes anledning icke förefinnas att ställa marinläkarna af 2:a graden fördelaktigare i aflöningshänseende än extra bataljonsläkare. Utskottet anser därför, att äfven de förras begynnelsearfvode bör utgöra 1,500 kronor, hvartill bör komma två ålders-tillägg à 300 kronor efter respektive 5 och 10 år.»

Då Första kammaren beslutat, att tjänstgöringstiden för dessa extra bataljonsläkare skulle vara 60 dagar, och Andra kammaren bifallit utskottets förslag, är det sannolikt, att tjänstgöringstiden genom sammanjämkning bestämmes till 75 dagar. Därigenom få extra bataljonsläkare kortare tjänstgöringstid än marinläkare af andra graden, för hvilka någon maximitjänstgöringstid icke är bestämd, men hvilkas tjänstgöring i allmänhet lär ha räckt 3 $\frac{1}{2}$ månader årligen.

Jag får därför föreslå, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att dels för marinläkare af andra graden arfvodet bestämmes till 1,800 kronor och summan i staten alltså blir 36,000 kronor i stället för 30,000 kronor och dels andra stycket af punkt 2:o under »Anmärkningar» får denna lydelse: »För marinläkare af 2:a graden ökas arfvodet efter 5 års tjänstgöring i samma grad med 300 kronor.»

Punkten om andra ålderstilläget skulle således bortfalla.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å förevarande punkt allenast yrkats, af friherre Gripenstedt, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, som föranleddes däraf, att dels begynnelsearfvodet för enhvar af 20

marinläkare af 2:a graden bestämdes till 1,800 kronor, dels ock i andra stycket af anmärkning 2 orden »och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 300 kronor» utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten d)

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att Riksdagen måtte för tillämpning af den i föreliggande utlåtande omförmälda aflöningsstat i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för flottans kärer och stater, hvilket nu utgjorde 5,725,947 kronor, med förutem den i utskottets utlåtande nr 5 punkt 2:o) föreslagna ökningen å 82,872 kronor, med ytterligare 17,800 kronor och sålunda, vid bifall till de föreslagna ökningarna, i riksstaten för år 1912 uppföra ifrågavarande anslag med 5,826,619 kronor.

Om höjning af anslaget till aflöning för flottans stater och kärer.

Friherre Gripenstedt: Då denna summa icke bör fastslås, innan femte hufvudtiteln behandlats, anhåller jag, att detta moment återremitteras till utskottet.

På gjord proposition visades föreliggande punkt åter till utskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel.

Punkterna 1—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Uti punkten 26 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att minska anslaget till arméns sjuk- och veterinärvård samt hofbeslag m. m., nu 376,593 kronor, med 4,407 kronor till 372,186 kronor.

Minskning af anslaget till arméns sjuk- och veterinärvård m. m.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehäft en af herr *F. W. Thorsson* inom Andra kammaren väckt motion (nr 146), hvori, bland annat, föreslagits en minskning i förevarande anslag med 86,463 kronor.

Utskottet hade i denna punkt på åberopade grunder hemställt, att

Riksdagen, med afslag å herr Thorssons motion nr 146 angående anslaget till arméns sjuk- och veterinärvård samt hofbeslag m. m. i hvad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte minska nämnda anslag, nu 376,593 kronor, med 4,407 kronor till 372,186 kronor.

Herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Jag har egentligen ingenting annat att framhålla, än att, då nu de icke vapenföra skola tjänstgöra till den omfattning, som hitintills ägt rum, utan att anslagen blifvit i proportion därefter höjda, det under sådana förhållanden *torde* vara möjligt, att brist kan komma att under nästkommande år uppstå under något eller några af dessa anslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

*Ang. kasern-
byggnader
för armén.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln gjorda framställning angående kasernbyggnader för armén.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att Riksdagen — i anslutning till hvad Kungl. Maj:t i den till innevarande års Riksdag aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof under riksstatens fjärde hufvudtitel i punkten 32 därom föreslagit — måtte utaf det af 1906 års Riksdag till uppförande af kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1912 anvisa 3,250,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *P. O. L. Klingspor* samt friherrar *C. H. Falkenberg* och *J. G. Beck-Friis* mot viss del af motiveringen.

Herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har uttalat den uppfattningen, att det vore mycket önskvärdt, att i vissa fall en revision af bestämmelserna om kasernernas förläggningsorter kunde vidtagas. Klart är ju, att därest denna punkt blir Riksdagens beslut, Kungl. Maj:t skall så långt förhållandena medgifva taga Riksdagens önsknigar i beaktande. Jag förstår väl, att ur en och annan synpunkt, särskildt då meningarna om de lämpligaste förläggningssorterna varit delade, en förnyad undersökning kan vara önskvärd. Men jag anser dock det vara min plikt att redan nu uttala mina betänkligheter mot en sådan revision med hänsyn till det läge, hvori frågan befinner sig sedan flera år tillbaka. I bilagan B. till utskottets utlåtande ser man, att redan under åren 1906, 1907 och till någon mindre del under 1908 hafva aftal träffats med vederbörande städer angående den i vederbörlig ordning beslutade förläggningen. Härvarande representanter från dylika städer kunna för visso intyga, att det måste innebära mycket stor svårighet för staten att på ett värdigt sätt, och ett annat kan väl icke ifrågasättas, blifva lösgjord från sagda aftal. På många håll torde det kanske icke ens blifva möjligt, och hvilken osäkerhet och skada skulle icke blotta beslutet om en förnyad revision af kasernförläggningsfrågan förorsaka inom de städer,

som i många afseenden redan ordnat sig för de nya förhållanden, som skulle komma att inträda med den väntade och planerade regementsförläggningen. Erfarenheten exempelvis från Hälsingborg talar i det afseendet ett ganska tydligt språk. Att Kungl. Maj:ts och äfven Riksdagens auktoritet skulle komma att lida af ett beslut om en revision, synnerligast om den skulle omfatta flera regementen och medföra större kostnader, än nödvändigt vore, behöfver jag icke framhålla.

Ang. kasern-
byggnader
för armén.
(Forts.)

De nuvarande förläggningsförhållandena vid de icke kasernerade regementena äro sådana, att de icke kunna få fortfara under längre tid, än absolut nödvändigt är. För att undvika icke nödiga kostnader har man såvidt möjligt inskränkt sig till det nödvändigaste på mötesplatserna i förhoppning, att de skulle tagas i anspråk endast ett eller annat år, och för att förkorta denna öfvergångstid har det varit min sträfvan att, så långt de byggnadstekniska förhållandena det medgifvit, påskynda kasernbyggnadsarbetet. Med en förnyad undersökning i förläggningsfrågan, åtminstone om den skulle företagas i större omfattning, lär, såvidt jag kan förstå, icke ett uppskof med kasernbyggnaderna kunna undvikas. Ett väsentligt sådant skulle icke blott tills vidare stoppa vårt försvars utveckling i synnerligen viktiga grenar utan äfven nödvändiggöra stora kostnader för i så fall behöfliga förbättringar på mötesplatserna och sannolikt äfven ökad ersättning åt personalen.

Med beaktande häraf anser jag mig således för närvarande icke kunna säga mera härom, än att jag vill för min del efter bästa förmåga taga i öfvervägande, i hvad mån en undersökning af kasernförläggningsfrågan kan och bör göras, under förutsättning att kasernbyggnaden i sin helhet icke därigenom afsevärdt fördröjes.

Friherre Gripenstedt: Såsom af betänkandet synes, ha jag och några andra medlemmar af statsutskottet reserverat oss emot viss del af motiveringen. Denna del är just de ord, som innehållas i dessa rader: »dock velat uttala den uppfattning, att det vore mycket önskvärdt, att i vissa fall en revision af bestämmelserna om kasernernas förläggningsorter kunde vidtagas.»

År 1906 öfverlämnade Riksdagen åt Kungl. Maj:t att afgöra om hvarje särskildt truppförbands förläggning, i förvissning att Kungl. Maj:t skulle taga *alla* på frågan inverkan omständigheter under öfvervägande. Men Riksdagen anhöll, att i och för en sådan utredning det skulle inom hvarje arméfördelning tillsättas en förläggningskommission, bestående af såväl militära som civila personer. Dessa förläggningskommissioner tillsattes också på hösten, en inom hvar och en af de fem fördelningar, som icke hade fått alla sina kaserner, och kommissionerna öfverlämnade förslag till Kungl. Maj:t. Inom 3:dje, 4:de och 5:te fördelningarna voro, såvidt jag minnes rätt, kommissionerna eniga om, hvar regementena borde förläggas. Där kunna väl icke gärna några klagomål komma i fråga. Beträffande 1:sta och 2:dra fördelningarna vet jag, att det förekom reservationer, och meningarna voro delade om, huru kasernerna skulle där förläggas. Kungl. Maj:t hade naturligtvis afgörandet i sin hand, och har nu bestämt platser och träffat aftal med vederbörande orter. Jag tror då, att det blir mycket svårt att göra någon ändring. Och jag skulle

Ang. kasern-
byggnader
för armén.
(Forts.)

för min del helst hafva yrkat afslag på detta upprifvande af förläggningsfrågan, men då jag hör af herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet, att han i viss mån vill taga frågan under förnyad ompröfning, skall jag icke göra något yrkande.

Jag vill dock säga, att det är en inkonsekvens af Riksdagen, då den nu vill taga upp en sådan sak, som är afgjord, men om denna inkonsekvens icke generar Riksdagen, kommer den med all sannolikhet, om den fördröjer kasernbyggnaderna, att genera de värnpliktige, som under tiden få bo i de gamla barackerna. Och Riksdagen har flera gånger uttalat, att kasernbyggandet bör bedrivas med sådan kraft, att de regementen, som sakna kaserner, icke skola få vänta för länge.

Jag har emellertid intet yrkande att göra.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Den som läser statsutskottets betänkande i den punkt, hvarom nu är tal, finner, att utskottet uttryckt sig mycket moderat. Utskottet erinrar själfvt om, att den fråga, som här är å bane, är öfverlämnad till Kungl. Maj:ts bestämmande och att uttalandet således icke innebär, att utskottet anser, att någon ändring i det afseendet skulle ifrågasättas. Utskottet har heller icke uttalat något, som kan tolkas såsom en önskan eller fordran, att kasernbyggandet skulle fördröjas. Men det kan icke fördöljas, att det finnes inom ganska vidsträckta kretsar ett ganska stort missnöje med förläggningssorten för ett eller annat regemente. Det är åt denna känsla inom ganska stora kretsar, som utskottet ansett sig böra gifva ett uttryck på sätt, som här skett. Utskottet inser mycket väl, att synnerligen stora svårigheter, på många håll alldeles öfvervinneliga svårigheter finnas att göra någon rubbning i hvad som redan är aftaladt och har härvid särskildt tänkt på aftalen med olika stads-sambällen. Och utskottet är icke okunnigt om sin egen oförmåga att fullt kunna bedöma alla dessa svårigheter. Men utskottet har ansett, att tillräckligt skäl fanns för att uttala önskvärdenheten af att, om det låter sig göra, en förändring måtte ske på något ställe, där anledningarna till missnöje hafva den mest objektiva grunden.

Med hvad herr statsrådet och chefen för k. landtförsvarsdepartementet uttalat, tror jag för min del att utskottet känner sig tillfredsställdt, då nämligen statsrådet lofvat att taga frågan i allvarligt öfvervägande och pröfva, om och i hvad mån man kan gå den uttalade önskan till mötes.

Jag anhåller därför, att Första kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag har begärt ordet endast därför, att jag anser det vara min plikt att meddela, att genom ett förbiseende jag icke kommit att blifva antecknad såsom reservant emot utskottets hemställan i detta betänkande. Jag har nämligen inom utskottet biträdt det yrkande, för hvilket reservation afgifvits af herrar Thorsson och Rydén. Jag var alldeles ense med utskottets majoritet därom, att i motiveringen borde intagas ett uttalande, att förläggningsfrågorna borde, i den mån sådant kunde finnas lämpligt och ändamålsenligt, upptagas till förnyad granskning, men jag var

ock af den mening, att detta uttalande behöfde på något kraftigare sätt understrykas, än hvad som skett i utskottets motivering, och just för att åstadkomma ett sådant understrykande var jag ense med herrar Thorsson och Rydén därom, att man icke i år borde anvisa till kasernbyggnader mer, än hvad som erfordras för att fullborda de kaserner, som redan nu äro under uppförande eller för hvilkas uppförande aftal redan blifvit träffade.

Jag anser mig böra få denna min uppfattning antecknad till protokollet, men da jag naturligtvis vet, att ett yrkande på bifall till reservationen i denna kammare är förgäfvets, skall jag, herr talman, icke göra något sådant.

Herr Ericsson, Aaby: Jag är mycket tveksam, om jag skall taga till orda i denna fråga, men jag får säga, att den föreliggande motiveringen förvånar mig i så hög grad, att jag omöjligt med tystnad kan förbigå den.

Den enda uttydningen af densamma synes mig vara ett mer eller mindre fördoldt klander af de åtgärder, som redan blifvit vidtagna med hänsyn till kasernbyggnadsfrågan, och dessutom tyckes det mig, som om man skulle, såsom en föregående ärad talare redan antydtt, velat taga tillbaka i viss grad hvad man medgifvit år 1906. Nu har det sagts mig, att bakom denna egendomliga motivering skulle ligga, rent ut sagdt, politik och att därför det skulle vara i hög grad oklokt att yrka, att den här afsedda punkten skulle utgå. Jag, som icke är tillräckligt inne i frågans behandling inom utskottet, vill därför icke heller göra något yrkande, men jag vill uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t icke måtte uttyda denna punkt i motiveringen så, att där aftal i en eller annan form blifvit gjorda, eller öfverenskommelser med samhällen träffade Riksdagens här gjorda uttalande måtte leda till någon ändring i dessa. Jag får för öfrigt rent ut säga, att jag tycker, jag vet icke hvad jag skall begagna för uttryck, att det ej är rätt öfverensstämmande med kammarens värdighet att säga hvad som ligger i denna motivering, och jag tror, att också Kungl. Maj:t skulle utsätta sig för berättigadt klander, därest Kungl. Maj:t på grund af uttalandet i fråga läte förmå sig till afsteg från den inslagna vägen i kasernbyggnadsfrågan och regementenas förläggning. Jag har som sagdt intet yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående aflönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

*Om grunder
för aflöning
och pensione-
ring af lärar-
personalen
vid kommunala mellanskolor.*

Punkten II.

I en den 10 mars 1911 till Riksdagen afläten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 129, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen, bland annat, att godkänna vissa af Kungl. Maj:t angifna grunder för aflöning och pensionering af lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som för tillämpning af dessa grunder kunde finnas erforderliga.

Utskottet hade i denna punkt på återopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte godkänna af utskottet föreslagna grunder för aflöning och pensionering af lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som för tillämpning af dessa grunder kunde finnas erforderliga.

Herr Hellberg: Jag har, herr talman, icke kunnat undgå att fästa mig vid den ganska stora olikheten i de löneförmåner för manliga och för kvinnliga lärare vid de kommunala mellanskolorna, som här föreslås. Som herrarna finna, skall en ordinarie manlig ämneslärare börja med 2,000 kronors lön, och hinner slutligen upp till 3,200 kronor, medan återigen en kvinnlig ämneslärarinna får börja med 1,600 kronor och slutligen i 4:de lönegraden hinner upp till 2,200 kronor, d. v. s. bara till 200 kronor mer än den manliga börjar med.

Nu säger visserligen ecklesiastikministern, att dessa lönebestämmelser äro närmast att betrakta såsom provisoriska, enär det råder mycket liten öfverensstämmelse inom skollagstiftningen, särskildt i fråga om aflöningsförmåner. Men det ligger dock nära till hands att jämföra dessa löner med de löner, som gälla för de högre folkskolorna, och denna jämförelse har och här blifvit gjord. Då finner man, att där är skillnaden emellan de manliga och kvinnliga lönerna betydligt mycket mindre. Vid en högre folkskola börjar en manlig lärare med 1,500 kronor och hinner upp till 2,400 kronor i 4:de lönegraden, medan en lärarinna börjar med 1,400 kronor och hinner upp till 2,000 kronor i 4:de lönegraden. Det är således bara 100 kronors skillnad där i början och blir till sist 400 kronors skillnad. I fråga om lönerna för kommunala mellanskolor är skillnaden i början 400 kronor och slutar med att blifva 1,000 kronor. Jag tycker, att detta är litet starkt, när samma kompetensvillkor ställas för båda könen och tjänstgöringen är likadan för båda.

Jag vill naturligtvis icke göra något yrkande, ty det skulle ingenting tjäna till. Men jag kan icke underlåta att uttala den undran, om ett sådant löneförslag skulle kunnat framläggas, därest kvinnorna icke vore politiskt rättslösa.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna III och IV.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet.

Ang.
beredningen
af det skan-
dinaviska
lagstiftnings-
arbetet.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 238, hade herr *Carl Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en öfverenskommelse mellan de skandinaviska länderna, hvarigenom beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet erhöle en fastare och mera betryggande organisation samt jämväl utvidgades så, att i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett gemensamt öfvervägande komme till stånd, huruvida de lämpligen borde blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Utskottet hade i detta utlåtande af angifna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje, *Ersson, Jansson* i Edsbäcken och *Berggren*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga, för att, såvidt möjligt, betrygga, att ett gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete komme till stånd på de områden, där en sådan gemensamhet funnes ändamålsenlig, samt att för sådant ändamål i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett öfvervägande måtte äga rum, huruvida de lämpligen borde blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Herr Löfgren: Herr talman! Då jag ber att i korthet få yrka bifall till den inom lagutskottet afgifna reservationen, kan jag till en början icke underlåta att uttrycka mitt beklagande öfver att utskottet icke ansett sig böra bifalla dess framställning. I själfva verket synes det, som om utskottet i sin motivering hufvudsakligen riktade sig mot hvad motionären möjligen kunnat afse, men icke mot hvad reservanterna verkligen påyrka. Det är icke så, som utskottet synes mena, att reservanterna tänka sig något bindande aftal, någon traktat mellan de tre skandinaviska länderna om gemensamt samarbete i lagfrågor och icke heller tänka de sig några ständiga organ för detta samarbete, utan det enda reservanterna påyrka är helt enkelt, att Kungl. Maj:t skall hafva uppmärksamheten fästad på nödvändigheten af att särskildt på de områden, där gemensamt arbete inom lagstiftningsfält blifvit öppnadt mellan de skandinaviska länderna, detta arbetes frukter icke måtte förspillas.

Nu invänder emellertid utskottet, att det icke behöfs, ty det ser man nog till i alla fall. Utskottet säger: »Till följd af den liffiga förbindelsen mellan länderna lära under inga omständigheter dylika ändringar kunna i ett land ske eller ens förberedas, utan att känedom därom utan dröjsmål vinnes i de andra landen och af deras myndigheter.»

Jag skall be att få lämna den upplysningen, att denna vackra tanke saknar motsvarighet i verkligheten. Det är verkligen så, att

Ang.
beredningen
af det skan-
dinaviska
lagstiftnings
arbetet.
(Forts.)

inom det område, jag närmast känner till, sjöfarten, särskild lagstiftning i icke så obetydliga delar tillkommit i såväl Norge som Danmark, utan att Sverige varit med om eller ens haft reda på det förberedande arbetet härvidlag. Detta kan ju icke anses vara lämpligt. Särskildt ber jag att få påpeka, att en hel del bestämmelser, som blifvit nödvändiga med hänsyn till de främmande ländernas lagstiftning på sjöfartens område, särskildt Englands, hafva tillkommit i Norge, utan att vi varit med om det arbetet. Så vill jag nämna, att Norge efter långvarig utredning antagit bestämmelser om lastlinje, utan att Sverige varit med. Först sedan detta arbete blifvit färdigt, har Sverige fått reda på hvad Norge gjort därutinnan.

Vidare gör sig alltmåra gällande behofvet af särskilda villkor för träskeppningen, hvilka vore för de träexporterande länderna mera gynnsamma än de närvarande, I det fallet hafva andra länder, som i afseende å träexport, stå långt efter Sverige, vidtagit åtgärder; så har Norge gjort, så Holland, hvilket land har en tämligen stor flotta, som går med trä. Sverige däremot ligger efter, och det är sannolikt, att Sverige därigenom kommer att lida skada på fraktmarknaden.

Såsom ytterligare exempel må anföras, att inom frakträttens område öfverallt kommit till stånd ganska ingående bestämmelser om förande af farliga laster. Äfven därvid ligga Norge och Danmark framför Sverige. Det är betecknande för svensk lagstiftning, att några *generella* regler om förande af farligt gods icke kommit till stånd utan att man i stället sökt hjälpa sig fram med speciella föreskrifter i särskilda fall. Så inträffade ett mycket uppseendeväckande fall härom året, då en person dog ombord å ett svenskt fartyg på grund af dunster från lasten, bestående af kiseljärn. Då blef det klart för myndigheterna, att de måste hafva bestämmelser, som hindrade någonting dylikt. En liten kommitté tillsattes, och så fingo vi en förordning, som skall hindra folk att dö af kiseljärn. Men under tiden bar ett mycket ingående arbete ägnats frågan i hela dess vidd uti andra länder, ett arbete, som bland annat ledt till att senast Norge inbjudit Sverige jämte andra länder till en kongress i Kristiania för att afhandla möjligheterna till en internationell öfverenskommelse härutinnan.

Nu säger utskottet, att det är mycket bättre för fortsättande af gemensamt samarbete, att det tillkommer efter »allvarlig maning» i särskilda fall. Utskottet menar, att det skulle lända till mycket bättre resultat, om det sker på grund af särskild maning, än om det finnes ett på förhand ordnad, regelmässigt samarbete. Det tror jag icke är en riktig uppfattning. Det förhåller sig nämligen så, att här spela rena etikettsfrågor in ganska mycket. Det har händt, en gång åtminstone, att Norge afböjt en framställning från Sverige om samarbete på ett område, som sedan befunnits vara synnerligen väl lämpadt för dylikt samarbete. En annan gång kan det hända, att Sverige säger nej till Norge. Det är ju ofta så, att sedan en person en gång utfärdat en inbjudan och fatt nej, så tar han icke gärna upp saken en annan gång. Jag tror därför, att det redan af detta skäl är behöfligt, att på förhand vissa former för regelbundet samarbete ordnas. Detta skulle vara till stor nytta naturligtvis först och främst på de områ-

den, där sådant samarbete redan ägt rum, på sjö rättens, obligationsrättens och växelrättens områden. Men undan för undan tillkomma nya rättsområden, som utan tvifvel äfven de lämpa sig för ett samarbete. Jag vill blott påminna om, att för några år sedan väcktes förslag om sådant gemensamt arbete inom familjerätten. Där sade Andra kammaren ja, då Första kammaren sade nej, men icke dess mindre har Kungl. Maj:t sedan verkligen vidtagit åtgärder för samarbete på området, och det har visat sig mycket lämpligt. En hel del frågor inom familjerätten ha nämligen befunnits lämpade för gemensam lagstiftning, och förhandlingar därom hafva inledts mellan de olika länderna.

*Ang.
beredningen
af det skan-
dinaviska
lagstiftnings-
arbetet.
(Ports.)*

Med hänsyn till hvad jag här anført, får jag således yrka bifall till reservationen. Det enda, som reservanternas yrkande innebär, är att Kungl. Maj:t i Sverige till de andra ländernas regeringar aflåter ett meddelande, däri dessa regeringar underrättas om Riksdagens beslut under förklaring, att den svenska regeringen för sin del är beredd att hålla de andra ländernas regeringar underkunniga om hvad här försiggår inom lagstiftningen samt med uppmaning till dessa regeringar, att de i sin ordning måtte vidtaga samma åtgärder gentemot Sverige, för att såvidt möjligt betrygga, att ett gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete kommer till stånd på de områden, där så befinnes ändamålsenligt.

Det behöfs, som sagdt, inga nya myndigheter och inga bindande aftal härför, utan helt enkelt, att initiativ i den riktning, jag här antydt, tages från Sveriges sida. Det anser jag vara en hederssak för Sverige att göra, och det är lämpligt icke blott med hänsyn till vår inre rättsliga utveckling, utan äfven för att söka häfda vår kulturella hegemoni utåt och för att på handelns och sjöfartens områden bevaka vårt lands intressen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få erinra om, att utskottet i sin motivering ställt sig synnerligen välvilligt till det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet. Att i anledning af en motion af det innehåll, som den föreliggande kunna komma till annat resultat än utskottet, förefaller mig emellertid omöjligt, och jag vågar påstå, att af reservationen icke framgår hvad det är reservanternas vilja, och att de icke ens själfva veta detta. De hafva sagt, att det kan öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att utfinna, huru saken skall ordnas. Det är ett mycket bekvämt sätt. Själfva hafva de icke alls anvisat några riktlinjer. Jag undrar, om det vore Sverige värdigt att göra en framställning till Norge och Danmark, att det i alla möjliga uppkommande lagstiftningsfrågor skulle öfvervägas, huruvida gemensamt samarbete i dem borde äga rum, och att på en dylik framställning få ett afböjande eller rent af nekande svar. Ett sådant hafva vi fått i en fråga hvilken, enligt hvad den föregående ärade talaren sade, mycket väl lämpade sig för samarbete, nämligen aktiebolagsstiftningen. I fråga härom förklarades från Norge, att samarbetet icke passade.

Jag skall icke längre uppehålla herrarna med förevarande ämne,

Ang. då jag är viss om, att det är högst få, som fundera på att bifalla en
beredningen så obestämdt affattad och så litet sägande reservation, som den mot
af det skan- förevarande utlåtande afgifna.
dinaviska
lagstiftnings- Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.
arbetet.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 39, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner.

Genom en den 3 mars 1911 dagtecknad proposition, nr 98, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, af den lydelse i propositionen intaget förslag utvisade.

I sammanhang med omförmälda proposition hade utskottet till behandling förehåft motionerna inom Andra kammaren nr 39 och 337 af herr *B. Nilsson* i Linnäs äfvensom nr 140 af herr *A. C. J. Christiernson*, för så vidt den berörde förevarande proposition.

I motionen nr 39 hade herr Nilsson hemställt,

att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, om bestämmelsen uti 32 § värnpliktslagen angående mönstring lämpligen kunde ur lagen utgå,

2:o) att Kungl. Maj:t likaledes måtte låta utreda, huruvida den i samma paragraf stadgade anmälningsskyldighet kunde utgå, och i dess ställe uppgifter årligen lämnas af vederbörande prästerskap,

samt att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Den af samme motionär väckta motionen nr 337 innefattande hemställan, att Riksdagen för sin del måtte besluta,

att bestämmelsen i 32 § värnpliktslagen angående mönstring skulle ur lagen utgå: och

att den i samma § stadgade anmälningsskyldigheten för vissa

värnpliktige måtte borttagas och föreskrift i stället i lagen inrymmas om skyldighet för vederbörande prästerskap att i den mån sådant funnes erforderligt lämna årliga uppgifter om de värnpliktiges bostäder och sysselsättning.

Herr *Christiernson* hade i sin berörda motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att § 32 i värnpliktslagen af den 14 juni 1901 måtte utgå och mönstringsskyldigheten upphöra.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

2:o) att Riksdagen, i anledning af herrar Nilssons och Christiernsons ifrågavarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring måtte kunna helt och hållet borttagas och ersättas med af myndighet lämnade uppgifter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen kunde föranledas.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Beträffande utskottets hemställan under nu föredragna punkt hade reservation afgifvits af herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Bergendahl, Lorentz Petersson, Trana* och *von Baumgarten*, hvilka tillstyrkt, att herrar Nilssons och Christiernsons ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

*Ifrågasatt
borttagande
af mönst-
ringsskyldig-
het för värn-
pliktiga.*

Reservation hade jämväl afgifvits af herr *af Ekenstam*, som anförde:

»I utskottets hemställan under 2:o) har jag ej kunnat instämma, när jag icke anser det vara hvarken nyttigt eller nödigt att den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna helt och hållet borttagas. Men förklaringen till att ett sådant uteslutande alltjämt synes vara populärt, äfven i trots af de lättnader, som genom föreliggande lag blifvit införda, synes mig i ej ringa mån kunna sökas i affattningen af § 32. I denna § har det gamla svenska ordet mönstring bibehållits, ehuru det numera endast betyder anmälningsplikt. Detta bibehållande förrycker tanken. Hade det i stället stått något om värnpliktigs skyldighet att årligen, inom en viss tidrymd, anmäla bostad och yrke och att denna anmälan kunde ske skriftligen eller muntligen, och hade dessutom lämnats en antydning om att den skriftliga anmälningen finge ske å kort, som innefattande formulär medföljde inskrifningsboken, torde nog i väsentlig omfattning sträfvandet att borttaga anmälningsplikten vara brutet.

*Ifrågasatt
borttagande
af mönst-
ringsskyldig-
het för värn-
pliktiga.*

(Forts.)

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! I förevarande punkt har utskottet yrkat en förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida icke § 32 värnpliktslagen kunde sålunda ändras, att mönstringsskyldigheten för de värnpliktiga helt och hållet borttoges.

Emellertid har Kungl. Maj:t i anledning af en föregående skrivelse från Riksdagen af den 15 mars 1905 låtit verkställa en mycket fullständig utredning i detta ämne. Alla myndigheter som blifvit hörda, hafva sammanstämmande förklarat det vara fullkomligt orimligt att helt och hållet afskaffa mönstringsskyldigheten. I stället för inställelse vid mönstring har nu såsom regel emellertid stadgats anmälningskyldighet. På brefkort, som finnas bilagda inskrifningsboken, hafva de värnpliktiga att en gång om året anmäla bostad och yrke. Endast de värnpliktiga, som hellre vilja under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse, äga att så göra. Denna anmälningskyldighet kan väl ej anses ens i någon mån betungande.

Utskottet har såsom skäl för mönstringsskyldighetens fullkomliga borttagande anfört bland annat att så många af de värnpliktiga i synnerhet i Stockholm försumma sin skyldighet att insända dylika meddelanden. Det är mycket beklagligt, att de icke hafva bättre respekt för gällande lag, men icke bör det vara någon anledning till att helt och hållet befria dem från anmälningskyldighet, när denna skyldighet från andra synpunkter är behöflig. Då jag anser, att en ytterligare utredning icke kan komma att leda till vidare eftergifter mot de värnpliktiga i förevarande afseende, ber jag, herr talman, att få yrka afslag såväl på utskottets hemställan i denna del som ock å de båda i ämnet väckta motionerna.

Herr af Ekenstam: Jag är alldeles öfverens med den siste ärade talaren om det slut, till hvilket han kommit, och jämväl angående hans motivering, men då nu diskussionen angående § 32 i värnpliktslagen framkommit, har jag icke kunnat undertrycka min önskan att få säga några ord, nämligen för att uttrycka en undran öfver att en lag, som skall komma snart sagdt i hvar mans band och därför måste vara af beskaffenhet att kunna någorlunda af hvar man tolkas, är affattad så som denna § 32. Jag måste säga, att åtminstone jag måste läsa igenom den rätt många gånger, innan jag fått fullt klart för mig, hvad den betydde, och hvad som icke minst där bidragit att göra saken oklar, har varit att man i lagen bibehållit det svenska ordet mönstring, oakadt numera ingen mönstring existerar, utan blott anmälningsplikt, den må vara muntlig eller, som man tänkt sig, i allmänhet skriftlig. Om man återgår till våra historiska kunskaper, är det väl snarare så att, då man talar om mönstring af dem, som skola stå till landets försvar, betyder det att man skall se folket framför sig. I den betydelsen ha vi ordet generalmönstring och för att taga ett historiskt exempel vill jag erinra om att då Gustaf den andre Adolf kommit till Tysklands jord, lät han trupperna uppställas framför sig för att se hur många de voro och hvilka de voro. Om detta står i historien, att han höll mönstring med sina trupper.

Nu åter har man att till en angifven person inom en tidrymd, som

är afpassad på lämpligt sätt, inskicka anmälan om, hvilket kall man har och hvar man finns och det kallas också mönstring. Föga skulle emellertid detta bibehållande af ordet mönstring göra, om ej de flesta människor däraf förleddes att tro, att den tunga, som ligger i den nu s. k. mönstringen d. v. s. i anmälningsplikten, är betydligt större, än den i själfva verket är.

*ifrågasatt
borttagande
af mönst-
ringsskyldig-
het för värn-
pliktiga.*

(Forts.)

Förslag om ändring i § har jag ej framställt, men jag är alldeles förvissad om, att såväl Sveriges värnpliktiga ungdom, som många andra, som skulle vara synnerligen tacksamma, om i samband med de upplysningar, som finnas i inskrifningsböckerna, lämnades en kort promemoria, som anvisade hur denna mönstringsskyldighet skall fullgöras. Kunde då också till denna anvisning läggas, att man utlämnade tryckta formulärkort, hvilka de värnpliktige endast hade att ifylla och frankera och hvarigenom denna anmälingsskyldighet kunde fullgöras, tror jag att ej blott en stor del försummelse i mönstringsplikten skulle helt och hållet försvinna utan äfven att sträfvandet att borttaga den skulle mattas. Jag har intet annat yrkande än det, som den föregående talaren gjorde.

Herr Lindblad: Jag ber att få understödja förslaget angående upphäfvande af den stadgade mönstringsskyldigheten, ty jag vet af personlig erfarenhet, hur pass obekvämt den är, och jag vet, hurasom befolkningen i allmänhet anser, att svårigheterna äro afsevärda. Jag tror, att man med litet god vilja nog skall kunna få fullt tillräckliga uppgifter på annat sätt för att kunna inkalla de värnpliktiga. Enligt min tanke är det för närvarande uppe så pass många brännbara ämnen på det militära området, att om man kan tillmötesgå en begäran, sådan som den här framställda, och göra något för att underlätta saken, det är allt skäl i att försöka och åtminstone få denna skrifvelse att afgå till Kungl. Maj:t, som ju då får taga frågan under ompröfning.

Jag ber därför, herr talman, att få understödja den här gjorda hemställan om aflåtande af skrifvelse till Kungl. Maj:t i ärendet.

Herr von Baumgarten: Jag anser, att Kungl. Maj:t har gått så långt, man möjligen kan begära i afseende å att gå Riksdagens önskan till mötes att borttaga den s. k. mönstringsskyldigheten. Jag vill hoppas, att icke några olägenheter däraf skola blifva en följd, men man kan väl tänka sig, att dessa adressanmälningar, som de värnpliktige hafva att göra, icke alltid blifva så alldeles väl utförda och att många fel skulle kunna däri insmyga sig. Det är därför nödvändigt, såsom Kungl. Maj:t framhåller i sin proposition, att då man borttager mönstringen, det finns rättighet för rullföringsområdesbefälhafvaren att i större utsträckning gifva tillkänna, att han inställer sig där och där vid det och det tillfället, på det att de, som vilja personligen anmäla sig, skola kunna göra detta och för att han där skall kunna skaffa sig de upplysningar, hvilka erfordras till följd af bristfälligheten i de anmälningar, som skett.

Att ordet »mönstring» bibehålles är visst skäl uti, då man vid vissa platser, där så är behöfligt, i städer och municipalsamhällen, vid

*Ifrågasatt
borttagande
af mönst-
ringsskyldig-
het för värn-
pliktiga.
(Forts.)*

stationer och dylikt skall sammankalla flera personer eller gifva dem möjlighet att, om de så vilja, där anmäla sig. Det är således skäl för att detta ord bibehålles. Det afses ju här icke blott en adressanmälan, ty det skulle blifva af mindre betydelse; och de värnpliktiga skulle kanske anse det hela vara af mindre vikt, om det skulle beta blott adressanmälan. Att sådan mönstringsskyldighet måste finnas, kan hvar och en af herrarna lätt finna, om man närmare tänker sig saken. Hur skulle man få någon reda i dessa årligen skeende mantalsskrifningar, om icke folk där finge uppgifva sin adress, sin bostad, och om man icke finge reda på dem på det viset? Det är alldeles nödvändigt för de olika mobiliseringsplauernas uppgörande mot våra grannar på olika håll. Mot hvarje granne måste vi hafva en olika mobiliseringsplan, och befälet måste således för att kunna uppgöra dessa planer ovillkorligen veta, hur många värnpliktiga man har i det och det rullföringsområdet, måste ovillkorligen veta, hvart de flytta och många andra omständigheter, som icke här kunna uppgifvas. Men man skulle också kunna tänka sig, att en värnpliktig söker permission, beger sig till sin hemort och stannar där, d. v. s. icke kommer tillbaka. Om han nu dör, måste befälet ju känna hans adress för att kunna taga reda på hans persedlar och iakttaga kronans rätt. Det är ju nödvändigt att befälet känner de värnpliktigas bostad och vet, hur man skall kunna meddela sig med dem och deras anhöriga.

Herr talman, jag yrkar på anförda skäl bifall till den af herr Håkansson m. fl. afgifna reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som inrefattades i den af herr Håkansson m. fl. vid punkten afgifna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. revision
af gällande
lag om
försäkrings-
rörelse.*

Föredrogs änyo lagutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 40, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om försäkringsrörelse.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 183, hade herr *Sven Palme* hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående revision af nu gällande lag om försäkringsrörelse, med beaktande jämväl af vissa utaf motionären angifna synpunkter, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, till hvilka utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återropade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Asker: Jag finner det helt naturligt, att lagutskottet, som har så många och vidlyftiga frågor under behandling, icke kunnat ingå i detaljgranskning i alla de vidtgående frågor, som motionärens skrivelseförslag innebär. Ehuru utskottets motivering måste anses vara på det hela taget välvillig, tror jag dock, att om denna motivering i dess slutpunkt erhåller en obetydlig förändring, motionären lättare skall vinna beaktande af sin motions syftemål. Jag tillåter mig därför hemställa, att sista stycket å tredje sidan i nu föredragna utlåtande må på det sätt förändras, att följande ord i de första tre raderna uteslutas: »Ehuru motionärens förslag i åtskilliga hänseenden syntes utskottet förtjäna uppmärksamhet, har utskottet vid anförda förhållanden icke ansett lämpligt», etc., och att i stället införas dessa ord: »Vid anförda förhållanden har utskottet, som tager för gifvet, att Kungl. Maj:t vid den slutliga behandlingen af ofvan omnämnda ärende icke lärer underlåta att i behörig ordning taga under öfvervägande de önskemål, som i motionen framhållas, icke ansett lämpligt», etc.

Sista punkten jämte yrkandet skulle då få följande lydelse:

»Vid anförda förhållanden och då det kan tagas för gifvet, att Kungl. Maj:t vid den slutliga behandlingen af ofvan omnämnda ärende icke lärer underlåta att i behörig ordning taga under öfvervägande de önskemål, som i motionen framhållas, kan det icke anses lämpligt, att Riksdagen, i vidare mån än som redan skett, i hithörande merendels synnerligen svårlösta och omtvistade spörsmål gör något uttalande i den ena eller andra riktningen, innan den omnämnda pågående utredningen af den närmast sakkunniga myndigheten slutförts.

Utskottet hemställer alltså, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Det är till en ändring af detta sista stycke i motiveringen, sådan jag nu föredragit den, som jag, herr talman, vördsamt vågar yrka bifall.

Herr Håkanson: Herr talman! Jag skall endast be att å egna och öfriga ledamöters i utskottet vägnar få säga, att vi icke hafva någonting att invända mot den föregående ärade talarens förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande annat yrkande ej förekommit än af herr Asker, att kammaren, med bifall till utskottets hemställan, måtte, i afseende på motiveringen, besluta, att sista stycket skulle börja sålunda: »Vid anförda förhållanden och då det kan tagas för gifvet, att Kungl. Maj:t vid den slutliga behandlingen af ofvan omnämnda ärende icke lärer underlåta att i behörig ordning taga under öfvervägande de önskemål, som i motionen framhållas, kan det icke anses lämpligt, att Riksdagen» o. s. v., lika med utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets förslag samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr *Löfgren* afgaf en motion, nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om järnvägsaktiebolag.

Denna motion föredrogs och hänvisades till lagutskottet.

*Lagförslag
om järnvägs-
aktiebolag
m. m.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse.

Genom en den 21 april 1911 dagteknad proposition, nr 204, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga propositionen åtföljande förslag till

- 1:o) lag om järnvägsaktiebolag, och
- 2:o) lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse.

Utskottet, som vid granskning af lagförslagen icke funnit anledning att mot dem göra någon erinran, hade i detta utlåtande hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Herr *Håkanson*: Herr talman! Nu föredragna utlåtande afser en kungl. proposition, angående hvilken motionstiden icke utgår förrän i morgon. Utskottet hade emellertid anledning antaga, att någon motion i denna fråga icke skulle väckas, och expedierade därför sitt utlåtande i ärendet. Nu har herr *Löfgren* väckt en motion, hvori han föreslår vissa ändringar i förevarande kungl. proposition, och då dessa ändringsförslag böra förekomma till prötning i sammanhang med propositionen, får jag hemställa, att kammaren måtte återremittera ifrågakvarande utlåtande till lagutskottet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter föreliggande utlåtande visades åter till utskottet.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I den till Riksdagen den 14 januari 1911 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t under nionde hufvudtiteln i punkten 2 föreslagit Riksdagen att dels godkänna det i statsrådsprotokollet för nämnda dag intagna förslaget till stat för landbruksstyrelsen att tillämpas från och med år 1912, dels ock i förevarande ämne fatta de beslut i öfrigt, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Med anledning af ifrågakvarande framställning hade inom Riksdagen väckts och till jordbruksutskottet remitterats tre särskilda motioner, nämligen

nr 34 i Andra kammaren, däri herrar *J. P. Jespersen* och *A. Vennersten* hemställt:

1) att Riksdagen, med afslag å den kungl. propositionen i hvad den afsåge veterinärärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landbruksstyrelsen och därmed sammanhängande ny stat för veterinärförvaltningen i denna senare styrelse, ville besluta en omläggning af veterinäradministrationen inom medicinalstyrelsen i öfverensstämmelse med af sistnämnda styrelse i dess underdåniga i den kungl. propositionen intagna utlåtande af den 11 nov. 1910 framställda förslag, och

2) att Riksdagen ville godkänna i nämnda underdåniga utlåtande likaledes framställda förslag till stat för den så omorganiserade veterinärförvaltningen; samt

nr 54 i Första och nr 148 i Andra kammaren, däri af herrar *J. F. Nystrom* samt *K. Kjellberg* och *C. Persson* sammanstämmande hemställt, att Riksdagen måtte vid eventuellt beslut om veterinärärendenas öfverflyttning till landbruksstyrelsen i staten för den sist-

*Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.*

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.
(Forts.)

nämnda upptaga 1,500 kronor för arfvoden till tre ledamöter i ett veterinärråd.

Utskottet hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herrar Jespersons och Vennerstens motion, måtte i anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och de af herrar Nyström, Kjellberg och Persson väckta motionerna i förevarande ämne fatta beslut, på sätt utskottets utlåtande närmare omförmälde.

Beträffande förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *P. Alfred Petersson, D. Persson, P. O. Lundell* och *G. A. E. Kronlund*, hvilka hemställt, a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, i hvad det afsåge veterinärärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landbruksstyrelsen, afvensom herrar *J. F. Nyströms* samt *K. Kjellbergs* och *C. Perssons* öfvannämnda motioner icke måtte af Riksdagen bifallas, men att samma förslag i hvad det afsåge beredande af ytterligare ett ålderstillägg åt den i landbruksstyrelsens gällande stat upptagna vaktmästaren måtte vinna Riksdagens bifall; samt

b) att herrar *J. P. Jespersons* och *A. Vennerstens* förberörda motion måtte af Andra kammaren till statsutskottet återlämnas.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som beröres i den föredragna punkten, är, såsom kammaren finner, en gammal fråga. Den har således varit på Riksdagens bord förut; och den har varit där, i hufvudsak åtminstone, i ungefär samma skick som det, hvori den nu föreligger. Det var senast år 1898, då Kungl. Maj:t också föreslog, att veterinärärendena skulle öfverflyttas till landbruksstyrelsen ifrån medicinalstyrelsen. Det förslaget blef då af Riksdagen afslaget. Det har således varit olika meningar om denna fråga, och, såsom man ser af reservationen likasåväl som af de utaf myndigheterna afgifna yttrandena, förefinnas fortfarande olika meningar därom.

Det är också — det skall jag gärna medgifva — möjligt att anföra ganska goda skäl för båda de ståndpunkter, hvilka komma till synes i detta utlåtande. Hvilka skäl, som väga tyngst i vågskålen, lär väl sedan i många afseenden få anses bero på ett tämligen subjektivt omdöme. Utskottet gör emellertid gällande i sin motivering, att det visserligen finns och har funnits en ganska stark tillslutning till den meningen, att veterinärväsendet närmare sammanhörde med medicinalstyrelsen än med landbruksstyrelsen; men utskottet synes förmena, att detta har berott på en felsyn å hela denna sak. Jag ber att få anföra några ord ur utskottets motivering i detta hänseende.

Utskottet säger: »Att de för den nuvarande anordningens bibehållande anförda argumenten kunna vinna den ingalunda ringa anslutning, som onekligen kommit dem till del, har, såvidt utskottet kunnat finna, till ej oväsentlig grad berott därpå, att vid frågans bedömande ej skarpt fasthållits den olika betydelse, som därvid gifvetvis tillkommer å ena sidan förutsättningarna, särskildt de vetenskapliga, för veterinärverksamhetens behöriga utöfvande och å andra sidan ändamålet med samma verksamhet». »Veterinärverksamhetens vetenskapliga förutsättningar äro nämligen», fortsätter utskottet, »till väsentlig grad enahanda som läkarverksamhetens, under det däremot be-

träffande de båda verksamheternas ändamål råder en bestämd skillnad.» Och skillnaden skulle då vara, att i ena fallet är ändamålet af landbruksekonomisk art och i andra fallet af hufvudsakligen humanitär natur, såsom utskottet uttrycker sig. Nu får man väl ändå medgifva, hvad som är klart för alla, att i båda fallen gäller det dock att förebygga eller bota sjukdomar, visserligen i ena fallet sjukdomar bland människorna och i andra fallet sjukdomar ibland djuren. Men hvad nu själfva verksamhetsgrenarna innerst angår, hafva de naturligtvis mycket nära släktskap med hvarandra.

Utskottet fortsätter här och drar konklusionerna af sitt resonemang och säger: »Med fasthållande af denna skillnad i afseende å ändamålet och då formerna för administrationen af en verksamhetsgren gifvetvis böra inrättas för främjande i högsta möjliga grad af verksamhetens ändamål förefaller det utskottet, som om frågan om den veterinära administrationens ställning till statsförvaltningen i öfrigt icke kan tänkas på fullt tillfredsställande och ändamålsenligt sätt ordnad annat än genom dess förenande med den öfriga landbruksekonomiska administrationen».

Jag tror, att om man drar ut konsekvenserna af denna konklusion, man kan tillämpa den gamla satsen, att när man bevisar för mycket, bevisar man ofta ingenting alls. Jag håller före, att utskottet i detta fall har bevisat litet för mycket. Jag skall bara taga ett enda exempel.

Det är ju uppenbart, att landtmäteriverksamheten i stort sedt har till hufvudsyfte och ändamål att ordna jordförhållandena i landet på sådant sätt, att det därigenom blir möjligt och lämpligt att bedriva just den ekonomiska verksamhet, som heter jordbruk. Skulle man draga ut konsekvenserna häraf, finge man, såvidt jag kan förstå, säga, att denna verksamhet icke kan fullt tillfredsställande och ändamålsenligt ordnas på annat sätt än i förening med den öfriga landbruksekonomiska administrationen, men ingen lär vilja påstå, att detta skulle vara det lämpligaste. Vi hafva nyss omorganiserat såväl landtmäterisom landbruksstyrelserna, men ingen röst höjdes då för att förlägga landtmäterieärendena under landbruksstyrelsen, därför att den verksamhet, som utöfas af landtmäteri- och landbruksstyrelserna, har ett gemensamt ändamål.

Departementschefen tager följande utgångspunkt, när han skall afgöra, till hvilket ämbetsverk veterinärväsendet skall höra. Han säger på sid. 36 i sitt anförande till statsrådsprotokollet: »Utgångspunkten vid afgörandet af föreliggande fråga synes mig vara att söka få klargjordt, hvilka intressen äro de starkaste, antingen de, som knyta veterinärväsendet vid medicinalförvaltningen, eller de, som bilda föreningsbandet med landbruksförvaltningen, samt därefter låta det resultat, till hvilket man vid denna pröfning kommer, blifva bestämmande för den centrala veterinäradministrationens förläggning.»

Själff skulle jag i detta afseende vilja göra följande frågeställning: hvilken anordning i fråga om veterinärväsendets ledning skänker åt jordbruket och det allmänna den största tryggheten och garantien för att veterinärväsendet kan fylla sitt ändamål? Kan ett tillfredsställande svar gifvas på denna fråga, är frågan också därmed löst.

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.

(Forts.)

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.

(Forts.)

Hvad ändamålet beträffar, kunna vi vara tämligen öfverens om, att det är för det första att i möjligaste grad förebygga förluster genom hvarjehanda sjukdomar bland husdjuren och icke minst de smittosamma, men icke endast det utan afven, för det andra, att hafva den stora betydelsefulla veterinärhygieniska fråga, som äger intimt samband med den allmänna hälsovården bland människorna, nämligen frågan om födoämneskontrollen och hvad därtill hör. Det lär vara svårt att förneka att detta ändamål, dessa uppgifter, som veterinärverksamheten har att fylla, på det närmaste sammanhånga just med medicinalväsendet eller för att nu tala rent ut, med medicinalstyrelsen, och då synes det, som utskottet kallar för den veterinära verksamhetens vetenskapliga förutsättningar, vara af den allra största, för att nu icke säga rent dominerande betydelse.

Ser man nu efter, hvad de på detta område verkligt sakkunnige hafva för mening, synes det mig, som om de vore tämligen eniga om, att det är olämpligt att förlägga denna verksamhet under landtbruksstyrelsen. Medicinalstyrelsen själf säger uti sitt utlåtande den 11 november 1910 att den funnit sig böra framhålla, »att en sådan förflyttning, enligt styrelsens uppfattning icke skulle lända till båtнад hvarken för veterinärväsendet eller för det allmänna. Sambandet mellan medicinalförvaltningen och det civila veterinärväsendet är nämligen, enligt styrelsens åsikt, betydligt större än mellan det senare och landtbruksförvaltningen och gäller detta i all synnerhet beträffande: veterinärernas medicinska verksamhet, smittosamma husdjursjukdomars bekämpande, sådana sjukdomars diagnosticerande genom bakteriologisk eller patologiskt-anatomisk undersökning, framställande af sera eller vacciner för dylika sjukdomars förekommande eller botande, köttkontroll och slakteriväsende, mjölkkontroll, karantänsåtgärder m. m.» Och vidare erinrar medicinalstyrelsen om det betänkliga i att helt afskilja det civila veterinärväsendet och därmed veterinärmedicinen från den myndighet, som har hand om den allmänna hälsovården.

Nu kan man säga och kommer säkerligen också att säga, att medicinalstyrelsen förr haft en annan uppfattning, i det den redan år 1898, således för 13 år sedan, hemställde om en sådan öfverflyttning. Men man må komma ihåg, att detta i väsentlig mån berodde på de otillfredsställande förhållanden, som vid den tiden funnos inom medicinalstyrelsen just med hänsyn till handläggning af veterinärens ärendena. Sedan dess har, såsom vi veta, en särskild afdelning inrättats med ett särskildt föredragande medicinalråd. Medicinalstyrelsen har nu en helt annan uppfattning än förr och säger, att saken kan ordnas genom inrättande af en särskild veterinärbyrå.

Går jag sedan till andra på detta område hemmastadda myndigheter, säger Svenska provinsialläkareföreningens styrelse, att den anser det vara synnerligen olämpligt och olyckligt, om veterinärens ärendena skulle förläggas under landtbruksstyrelsen, och Svenska stadsläkareföreningens styrelse säger på samma sätt. Den säger, att »det torde ock böra framhållas, att veterinärernas verksamhet beträffande smittosamma sjukdomar hos husdjuren och husdjurshygien i öfrigt har betydelse ej blott ur ekonomisk och rent husdjurshygienisk synpunkt utan afven för hälsovården i allmänhet och därför ej bör undandragas den

myndighet, som har att handlägga hithörande ärenden», och fortsätter sedan i samma anda. Veterinärlikarkåren, som består af i rundt tal 400 medlemmar och som väl bör tillmätas någon betydelse i denna fråga, står praktiskt sedt fullständigt enig. Af 379 medlemmar, jag tror de ungefär uppgifvits till, hafva 360 uttalat den meningen, att veterinärärendena icke böra förläggas under landtbruksstyrelsen. Jag undrar, ifall det vore fråga om en omorganisation af administrationen för medicinalväsendet, om man på allvar skulle reflektera på att ordna denna fråga i snörrät strid mot hela den svenska läkarkårens mening. Jag tror knappast att något sådant skulle falla kammaren in. Här är emellertid en kår på närmare 400 medlemmar, som enstämmigt förklarar, att den anser det vara ett felaktigt och olycksbringande beslut, om Riksdagen skulle besluta, att veterinärärendena skola förläggas under landtbruksstyrelsen. Jag har icke kunnat underlåta att fästa afseende vid den mening veterinärerna uttalat på ett område, som så intimt berör dem och där de måste tillerkännas sakkunskap.

Herr talman! Jag har för min del icke något annat yrkande att göra än om bifall till den vid punkten fogade reservationen i mom. a).

Herr Odelberg: Frågan om veterinärväsendets administration har diskuterats under loppet af 50 år, och olika myndigheter och kommittéer hafva yttrat sig om densamma. Nu föreligger en kungl. proposition, i hvilken alla förslag, som framställts, grundligt skärskådats och jag tror därför att kammarens ledamöter redan stadgat sina åsikter rörande denna fråga. Jag hade därför tänkt att yttra mig mycket kort, men då den föregående talaren, som har en mot mig motsatt åsikt, yttrat sig vidlyftigt och bland annat sagt, att alla verkligt sakkunniga uttalat sig för, att veterinäradministrationen skulle kvarblifva hos medicinalstyrelsen, måste jag bemöta detta och yttra mig något vidlyftigare än jag tänkt.

Jag måste då gå något tillbaka i tiden, ty frågan är, som jag sade, öfver 50 år gammal. Den var redan på 1850- och 60-talen föremål för öfverläggningar, hvilka utmynnade i att en kommitté tillsattes år 1863, och denna förklarade i sitt år 1865 afgifna betänkande, att om också frändskapen mellan sjukvården för rikets befolkning och husdjursjukvården vore ganska stor, dessa sjukvårdsgrenar likväl vore till sina syftemål väsentligt olika, och kommittén föreslog därför, att de veterinära angelägenheterna borde skiljas från medicinalstyrelsen och förläggas till en särskildt för dem inrättad, under civilepartementet lydande styrelse. Landtbruksstyrelsen fanns på den tiden icke, och man hade endast att välja mellan att låta veterinärärendena fortfarande handhafvas af medicinalstyrelsen eller för dem inrätta en särskild styrelse. Denna styrelse föreslogs i stor stil. Den skulle bestå af en generaldirektör och byråchefer, alla veterinärer. Det blef icke någonting utaf detta förslag, men från den stunden vaknade hos veterinärerna begäret att få en egen styrelse, och denna tanke har under 50 år alltjämt ställt sig hindrande i vägen, när det gällt att på ett nöjaktigt sätt ordna veterinäradministrationen.

Nästa gång frågan uppstod var ett par år efter landtbruksstyrel-

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.
(Forts.)

*Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.*

(Forts.)

sens inrättande, nämligen år 1893. Då väcktes frågan på tal vid ett möte mellan ombud för hushållningssällskapen, hvilka beslöto göra en hemställan till Kungl. Maj:t att taga under öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att åt landets veterinärväsende bereda en fullt sakkunnig och ändamålsenlig ledning. Med anledning af denna skrifvelse inforrades yttranden från såväl medicinal- som landtbruksstyrelserna. Medicinalstyrelsen förklarade, att den icke hade något emot att, därest sådant befundes ändamålsenligt, handläggningen af veterinärens ärendena öfverflyttades på annan myndighet, antingen landtbruksstyrelsen eller ock — ett förslag som var utförbart — veterinärinstitutets lärarekollegium. Landtbruksstyrelsen förmålde sig icke heller hafva något att erinra mot veterinärväsendets förläggande under styrelsen, under förutsättning att en ledamot med speciell veterinär utbildning komme att där anställas. För det dåvarande afstyrkte dock styrelsen frågans lösning på detta sätt, enär den ledamot, som i sådant fall skulle ingå i styrelsen, icke kunde beredas större fördelar än styrelsens öfriga ledamöter och det vid sådant förhållande, enligt styrelsens åsikt, icke läte sig göra att få någon skicklig och lämplig person inom veterinärfacket till en dylik befattning. Ärendet hvilade nu någon tid, men för att afhjälpa de värsta olägenheterna förordnade Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 18 maj 1894, att en legitimerad veterinär skulle i stället för öfverfältläkaren såsom ledamot af medicinalstyrelsen handlägga och föredraga de veterinära ärendena. Så kommo olycksåren, då vårt land hemsöktes af den smittosamma busdjursjukdomen mul- och klöfsjuka och vår export af levande kreatur stängdes. Det yppade sig en allmän missbelåtenhet med den veterinära administrationen. I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 14 april 1897 väckte medicinalstyrelsen ånyo frågan om befrielse för styrelsen från handläggningen af veterinärens ärendena, hvilka syntes styrelsen ligga fjärmast från dess egentliga verksamhet, och föreslog, att de skulle förläggas under landtbruksstyrelsen, hvilken vore så mycket mera lämplig att handlägga dessa ärenden, som den själf icke hade något att erinra mot en öfverflyttning och det endast varit af ekonomiska skäl och under vissa förutsättningar, som landtbruksstyrelsen år 1894 afstyrkt denna lösning af frågan. Ärendet remitterades nu åter till landtbruksstyrelsen, hvilken i anledning häraf till Kungl. Maj:t afgaf ett förslag till reorganisation af denna styrelse och äskande af anslag till en veterinär ledamot af densamma. Detta föranledde en proposition till Riksdagen på civilministerns föredragning. Propositionen afslogs af Riksdagen, och i Riksdagens skrifvelse hette det, att man icke ville gå ärendena i förväg och att, enär ett jordbruksdepartement antagligen snart komme att inrättas, några åtgärder då icke syntes böra vidtagas för omorganisation af landtbruksstyrelsen. Men något måste göras, och Kungl. Maj:t ingick år 1900 till Riksdagen med begäran att å ordinarie stat måtte uppföras en särskild föredragande i medicinalstyrelsen af veterinärens ärendena, och denna framställning bifölls af Riksdagen. Frågan hvilade nu till år 1908. Då skulle löneregleringen för medicinalstyrelsen ske, och styrelsen ingick till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t samtidigt med denna lönereglering ville taga under ompröfning, huruvida icke reorganisation af sty-

relsen borde äga rum. Med anledning häraf tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, bestående af ledamöter från Riksdagens båda kamrar samt läkare och veterinärer, och det är denna kommittés uttalande och förslag, som ligger till grund för den nu af Kungl. Maj:t för Riksdagen framlagda propositionen. Kommittén föreslog, att veterinärens ärendena skulle öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, och öfver detta förslag hördes medicinalstyrelsen och landtbruksstyrelsen. Det är att märka, att i denna kommitté satt såsom ordförande medicinalstyrelsens chef, hvilken sålunda var med om att förorda öfverflyttningen till landtbruksstyrelsen. I medicinalstyrelsens utlåtande deltog han däremot icke, utan detta dikterades af ledamöterna i styrelsen. Landtbruksstyrelsen förklarade sig för tredje gången vara beredd att taga emot de veterinära ärendena och gjorde blott några små ändringar i hvad kommittén föreslagit.

*Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.*

(Forts.)

Af den redogörelse, jag lämnat, framgår, att medicinalstyrelsen icke mindre än två gånger anhållit att blifva befriad från handläggningen af de veterinära ärendena och att landtbruksstyrelsen tre gånger förklarar sig villig att mottaga dem. En kommitté har föreslagit Kungl. Maj:t att dessa ärenden skulle öfverflyttas till landtbruksstyrelsen. Kungl. Maj:t har två gånger underställt frågan Riksdagens pröfning, en gång på civildepartementets och en gång på jordbruksdepartementets föredragning. Mot detta står medicinalstyrelsen en gång, utan dess chef, och hela veterinärläkarekåren. Jag må då fråga, huru man kan säga, att den bästa och största sakkunskapen finnes på den sida, som vill ha veterinära ärendena kvar i medicinalstyrelsen. Här har visserligen af en föregående talare framhållits, att provinsialläkareföreningen och stadsläkareföreningen uttalat sig till förmån härför. Men jag ber att för den ärade talaren få påpeka, att föreningarne såsom sådana aldrig gifvit sina styrelser något sådant uppdrag, utan styrelserna hafva gjort detta på eget beväg, och i ena fallet är det en styrelse på fyra personer och i andra fallet en styrelse på tre personer, som varit veterinärerna behjälplig i deras agitation.

Hvad är det då, som hindrar denna organisation? Jo, alltjämt drömmen om den egna styrelsen. Här har af den föregående talaren för bibehållandet af veterinäradministrationen hos medicinalstyrelsen anförts åtskilligt, som återfinnes i den kungl. propositionen. Jag kan icke heller anföra några andra synpunkter beträffande veterinära ärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen än dem som återfinnas i utskottets utlåtande och den kungl. propositionen, men jag skall icke taga mina skäl från den sida jag själf tillhör utan från den korporation, som allra ifrigast motarbetat öfverflyttning af ifrågakvarande ärenden till landtbruksstyrelsen, från veterinärerna själfva. Veterinärerna hafva alltjämt arbetat på att få en egen styrelse. Det har för dem varit en svår uppgift att visa, att veterinära ärendena icke lämpligen böra handläggas vare sig af medicinalstyrelsen eller landtbruksstyrelsen, och i sin motivering hafva de begått vissa oförsiktigheter, som gifvit motståndarne ett ganska skarpt vapen i händerna. Jag ber att få läsa upp ett stycke ur ett af veterinärläkareföreningen år 1908 afgifvet utlåtande, som återfinnes såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i utskottets utlåtande. De säga:

Ang.
veterinär-
tadministra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.

(Forts.)

»I fråga om ändamålet med veterinärkonstens utöfvande, så är detta till hufvudsaklig del af landtbruksekonomisk art. Läkarevetenskapen och veterinärvetenskapen beröra hvarandra visserligen i mångt och mycket, särskildt i fråga om födoämneskontrollen, men i det stora hela är veterinärens verksamhet närmast förbunden med landthushållningen och i väsentlig mån beroende af den riktning, i hvilken denna utvecklar sig.

Vid sådant förhållande synes det emellertid själfklart, att för en administration, som har landets veterinärväsende om hand, landtbrukets fordringar och intressen samt gången af dess utveckling icke böra vara mer eller mindre främmande. Men lika klart torde vara, att vår högsta medicinska myndighet, med all skyldig aktning för dess kapacitet i öfrigt, svårligen kunnat ägna företeelserna på landthushållningens område tillbörlig uppmärksamhet. Den här af härflyttande bristen på kontakt med landtmännen, som omissskänneligen vidlåder medicinalstyrelsen, torde vara en af orsakerna till den misstänksamhet hos dessa gentemot åtskilliga af styrelsens ämbetsåtgärder på veterinäradministrationens område, hvilka mången gång, med rätt eller orätt, icke ansetts vara förestafvade af praktiska hänsyn, olägenheter som med visshet böra försvinna inför en rent veterinär administration, som onekligen kommer att stå landtbruket närmare än hvad förhållandet med medicinalstyrelsens nuvarande organisation är.»

Jag vill fråga: Kan man få någon bättre motivering för veterinärärendenas öfverflyttande till landtbruksstyrelsen än denna, om man blott byter ut orden »en rent veterinär administration» å näst sista raden mot »veterinärbyrå under landtbruksstyrelsen»? Vi få också taga i betraktande, hvilket stort uppsving den svenska husdjursskötseln tagit under de 20 sista åren. Ett planmässigt arbete bedrifves. Importen af afvelsdjur från utlandet har så godt som helt och hållet upphört. Vi frambringa numera afvelsdjur af nötboskap, hvilka betinga pris af flere tusen kronor. Bland de mindre jordbrukarne har intresset för boskapsskötseln väckts till lif genom premieringarne och anslutningen till de af staten understödda tjurhållnings- och kontrollföreningarna har år från år ökats. För närvarande uppgå kontrollföreningarnas antal till öfver 700 stycken med ett medlemsantal af 9 à 10,000 jordbrukare och med ett koantal af öfver 250,000 stycken. Svenska jordbrukare, stora såväl som små, hafva ett ganska dyrbart lefvande rörelsekapital i sina kreatur, och alldeles gifvet är, att veterinärverksamheten på senare tider blifvit af större betydelse för jordbrukarne, än den varit förr, och äfven veterinäradministrationens förordningar och författningar exempelvis rörande åtgärder till förekommande och hämmande af smittosamma husdjurssjukdomar, rörande det med statsmedel understödda arbetet för förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen m. m., ingripa i jordbrukarnas handlingsfrihet. Är det då rimligt, att jordbrukarna icke skola hafva ett ord med i laget beträffande den veterinära administrationen, utan vara underkastade hvad läkare och veterinärer behaga bestämma? Det är ock, såsom herr statsrådet i statsverkspropositionen yttrat, i jordbrukarnas stall och ladugårdar, som de beslutade åtgärderna i de flesta fall skola vidtagas.

Man har sagt, att det icke finns tillräcklig vetenskaplighet i landtbruksstyrelsen. Dess chef kan ej besluta i de veterinära ärendena.

Jag underkänner icke vetenskapligheten, men jag vill, att det skall vara någon jordbrukskunskap med inom veterinäradministrationen, *Ang veterinäradministrationens öfverflyttning till landtbruksstyrelsen.* och den vetenskaplighet, som behöfves, står landtbruksstyrelsen fullt ut lika väl till buds som medicinalstyrelsen. De hafva bådadera att vända sig till den veterinärbakteriologiska anstalten och till lärarkollegiet vid veterinärinstitutet. Utskottet har ock i motsats mot Kungl. Maj:t föreslagit, att ett veterinärråd skulle ställas till landtbruksstyrelsens förfogande. Nog torde det vara tillräckligt sörjdt för vetenskapligheten. (Forts.)

För att på lämpligaste sättet enligt mitt förmenande ordna veterinäradministrationen reses det största hindret från veterinärerna själfva, som vilja vara jordbrukarnas herrar och ej deras tjänare. De drömma om den egna styrelsen, men då den drömmen ej kan realiseras, vilja de kvarblifva hos medicinalstyrelsen, ty de inse nog att där kunna de ej i längden kvarblifva och hoppet om den egna styrelsen behöfver ej öfvergifvas.

Af den siste talaren har sagts: Skulle man besluta något, som en hel kår ställer sig i opposition mot? Jag frågar: Huru har då denna opposition tillkommit? Jo, den är ledd härifrån Stockholm. Man har skickat ut till samtliga veterinärer en resolution i tre punkter, ett exemplar till hvarje veterinär, med begäran att underteckna och skicka in den. Uppmaningen har efterkommit af nästan alla utaf landets veterinärer. Denna resolution innehåller icke något annat, än att undertecknarne vilja ha en egen styrelse. De vilja icke komma till landtbruksstyrelsen. Kanna de icke få en egen styrelse, vilja de stå kvar i medicinalstyrelsen. Men, mina herrar, hvad hafva landets veterinärer för känning af medicinalstyrelsen här i Stockholm? Kanna de bedöma lämpligheten utaf att sortera under den ena eller andra styrelsen? Den enda känning, de ha med medicinalstyrelsen, är, att deras ansökningar till veterinärbefattningar skickas in till nämnda styrelse, där deras kompetens pröfvas, men distriktsveterinärerna i orterna sortera under styrelser, bestående uteslutande af jordbrukare, tillsatta af landets hushållningssällskap och landsting. Bland de bästa arbeten som landets veterinärer utfört, nämligen motarbetandet af tuberkulosen i ladugårdarna, det arbetet hafva de utfört under ledning af landtbruksstyrelsen, och Riksdagen har en gång förut ganska tydligt uttalat sig om, hvar den vill förlägga arbetet för smittosamma sjukdomars bekämpande bland nötkreatur. Då Riksdagen första gången beviljade anslag till motarbetande af tuberkulosen, bestämde den nämligen uttryckligen, att det skulle anförtros åt landtbruksstyrelsen och icke åt medicinalstyrelsen. Jag har, som sagdt, uti tjugu år deltagit i denna frågas behandling och jag har varit med under de svåra förhållanden, som rådde på 1890-talet. Jag tror, att det hade varit nyttigt, ifall veterinärstyrelsen varit uppdragen åt landtbruksstyrelsen vid den tiden, så att icke jordbrukets representanter så godt som måst tvinga sig till att få ett ord med i laget vid bestämmandet af de åtgärder, som borde vidtagas med anledning af då yppade upp-

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.

repade fall af smittosamma sjukdomar bland nötkreaturen. Det hade varit bättre, om jordbrukets representanter fått handla på eget ansvar.

Jag har, som sagdt, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Stendahl: För den händelse att veterinärärendenas förflyttning från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen skulle utgöra en straffakt, därför att veterinärerna en gång varit nog förmätna att vilja tilltvinga sig eller söka åstadkomma en egen styrelse för veterinärväsendet, då skulle jag kunnat vara med på den straffakten, ifall den kunde anses vara nödvändig och befogad. Jag för min del kan emellertid icke inse, att sådana orsaker skola inverka på denna frågas lösning. Man kan väl icke förebrå veterinärerna därför, att de varit för mycket intresserade. Det är dock veterinärerna, som infört kött- och mjölkkontrollen i vårt land, och ehuru väl en del speciella tekniska undersökningar öfverlämnats åt härmed särskildt sysslade kemister eller andra, ledes födoämneskontrollen öfverallt af veterinärer. De äro de enda, som på grund af sina specialkunskaper kunna anses kompetenta att handhafva köttkontrollen, och hvad mjölkkontrollen beträffar, så, äfven om en del kemiska undersökningar af mjölken öfverlämnats åt kemister, äro dock veterinärerna de enda, som kunna åberopa sig på kompetens, när det gäller kontrollen öfver produktionen af mjölken i ladugårdarna. Af alla Tysklands månghundrade slakthus finnes ej ett enda, som icke har en veterinär till chef.

Å andra sidan rör det sig ju här om åtgärder att skydda människors lif och hälsa. Det är sålunda icke riktigt, när jordbruksutskottet i sin motivering säger, att ändamålet med veterinärverksamheten är så godt som uteslutande af ekonomisk, närmast af landtbruks-ekonomisk art, medan däremot läkarverksamhetens ändamål är af hufvudsakligen humanitär natur, ty födoämneskontrollen är en ganska viktig länk i den veterinära utbildningen och den veterinära verksamheten, och här gäller det väl ett humanitärt intresse. För öfrigt hafva veterinärvetenskapen och läkarevetenskapen så många beröringspunkter, och rön och upptäckter inom den ena komma ofta äfven den andra till godo. En mängd sjukdomar, äfven de af smittosam art, äro ju nämligen gemensamma för människan och djuren, och man kan ej syssla med studiet af en sådan sjukdom, utan att man mer eller mindre ingående ser den från såväl veterinär som medicinsk ståndpunkt. De framgångar, man vunnit i striden mot de smittosamma sjukdomarne, hafva ju i regel framgått af experiment af djur.

Det är tydligt att den kår, som sysslar med dessa uppgifter, bör lyda under medicinalstyrelsen och ej under landtbruksstyrelsen. Därför måste, i händelse veterinärledningen förläggas till landtbruksstyrelsen, denna ledning uppdelas och tvenne myndigheter handhafva de veterinära angelägenheterna. Det ligger väl då närmast till hands att medicinalstyrelsen, som alltjämt hittills haft veterinärledningen om hand, fortfarande har det. Denna lösning har också den fördelen, att i spetsen för veterinärledningen kommer en medicinskt och hygieniskt skolad chef, då däremot landtbruksstyrelsens chef måste anses i det stora hela ganska obekant med sådana frågor, och ändå skall han

sitta som ensam beslutande öfver dem. Hvad förtroende skola veterinärerna få för en sådan ledning och hvad förtroende skola utländska veterinärmyndigheter få för en styrelse, hvars chef de ej kunna resonera med, emedan han ej förstår eller är inne i de spörsmål, som här kunna blifva föremål för internationell behandling? Hvarför skall man tvinga fram en sådan situation? Det finns ju ingen rimlig anledning, som påkallar den, så mycket mindre som veterinärkåren själf med synnerlig enighet bestämdt och energiskt protesterar däremot och medicinalstyrelsen såväl som läkarekorporationer, provinsialläkarne såväl som stadsläkarne inlägga sin gensaga emot en sådan lösning.

I anledning af hvad jag nu sagt vill jag lägga kammaren på hjärtat, att ni vid denna frågas afgörande icke gå till en straffakt eller söka bevisen för en sådant lämplighet i de skäl, som veterinärerna i annat sammanhang, kanske obefogadt, sökt anföra för att drifva sin mening igenom.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Axel: Herr Stendahl framställde nyss den riktiga satsen, att den omständigheten, att veterinärkåren sökt skaffa sig en egen styrelse och därigenom få en större maktställning, än hvad den har, icke bör föranleda till någon sådan straffåtgärd från Riksdagens sida, att hänsyn skall tagas därtill vid denna frågas afgörande. Detta är fullkomligt riktigt, men däremot måste den allra största hänsyn tagas till den omständigheten, som herr Alfred Petersson hänvisade till, nämligen att veterinärledningen skall förläggas dit, där de största garantier bjudas, för att veterinärväsendet skall fylla sitt ändamål. Och att veterinärväsendet bäst fyller sitt ändamål, om det förlägges under landbruksstyrelsen i stället för under medicinalstyrelsen, därom har jordbruksutskottets ordförande anfört så många talande och viktiga skäl, att jag icke behöfver upprepa dem. Jag anser, att allt, hvad han därom sagt, är så klart och talande, att däremot icke kunna anföras några motskäl.

Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hernlund: En och annan, kanske många af herrarne, undrar, hvad jag har på talarplatsen att göra i en fråga som denna — det är riktigt, hör jag man säger — men det är, synes det mig, hvar och ens plikt att uti en fråga af vikt söka draga ett om också litet strå till stacken. Jag har nu icke några specialstudier inom det här området, men jag har varit i tillfälle att meddela mig med personer, som jag anser icke vara att räkna till de af herr ordföranden i jordbruksutskottet omtalade agitatorerna från Stockholm. Det finnes verkligen andra, som hafva en saklig syn på tingen i fråga och som med hänsyn härtill anse, att vid ett tillfälle som detta äfven deras ord böra få komma fram. Jag har därför icke tvekat att taga emot vissa meddelanden från sådant håll och lofvat att här föra fram dem, enär veterinärväsendet icke har någon speciell representant inom kammaren. Här sades visserligen af den föregående talaren, att ingenting

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.
(Forts.)

Ang. veterinär-administrationens öfverflyttning till landtbruksstyrelsen.

(Forts.)

i sak kunde anföras mot herr ordförandens i jordbruksutskottet uttalande, men jag tror för visso, att det var en öfverdrift från den ärade talaren.

Här upplästes af herr ordföranden i jordbruksutskottet såsom det bästa bevismedlet i denna sak, hvad som hade från veterinärt håll uttalats år 1908, men det var ett ord uti det där citatet, som herr ordföranden icke tillbörligen accentuerade. Det var det tredje ordet från slutet i första stycket på sidan 11 i utskottets utlåtande, nämligen medicinalstyrelsens *nuvarande* organisation. Därpå följer emellertid icke, att detta uttalande, som veterinärerna gjorde, gäller hvarje organisation af medicinalstyrelsen.

Hvad nu veterinärerna särskildt beklaga sig öfver med hänsyn till föreliggande förslag är det sätt, på hvilket afgörandet utaf veterinärärenden inom landtbruksstyrelsen skulle äga rum. Hur skulle då handläggningen där ske? Jo, chefen för landtbruksstyrelsen, det vill säga antagligen en person, som är utan medicinsk och hygienisk utbildning, fattar ensam beslut i veterinära angelägenheter. Vid föredragning af vissa ärenden, till exempel kungliga remisser, utfärdande, ändringar eller förklaringar eller upphäfvande af reglementen, instruktioner eller andra allmänna föreskrifter, befordringsfrågor med mera, skall utom den veterinära föredraganden ännu en ledamot, det vill säga en person utan medicinsk och hygienisk utbildning, närvara. Chefen kan för öfrigt till hvilken föredragning honom lyster kalla en annan ledamot än den föredragande fackmannen. Är nu denne senare, fackmannen, ense med chefen, så är allt godt och väl, men hur går det, när de hafva olika meningar? Är det underligt, att veterinärerna icke kunna hysa förtroende till en sådan behandling af veterinära angelägenheter som den, som under sådana förhållanden kan förekomma, nämligen att två stå mot en och att veterinären icke får alls något gehör för sin mening? Kan något godt härflyta för staten och dess förhållande till utlandet af ett misstroende mellan veterinärerna och veterinärledningen? Kan man icke i stället befara ett upprepande af händelserna år 1894 och 1897, hvilka haft ett så beklagligt inflytande på våra exportmöjligheter, exempelvis på exporten af lefvande boskap till Tyskland?

Herr ordföranden i jordbruksutskottet sade, att det är ju orimligt, att det icke får från landtbrukets sida utöfvas något inflytande på afgörandet af hithörande ärenden. Ja, det är nog riktigt, men ett sådant »behöfligt inflytande», som chefen för jordbruksdepartementet framhållit såsom önskvärdt, måtte väl kunna vinnas genom exempelvis remiss i frågor, som äro af den arten, att landtbrukets representanter därpå äro intresserade, från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen och för öfrigt på flera andra sätt.

En annan följd af den nu föreslagna organisationen än den, som jag nu sökt antyda, är, att vissa ärenden måste behandlas af olika myndigheter. Utskottet säger visserligen, att man genom den nu föreslagna anordningen vinner en fullständig enhetlighet i administrationen af veterinärärendena, men detta står knappast tillsammans med hvad man läser uti jordbruksministerns uttalande till statsrådsprotokollet på sidan 36, där det yttras ungefär något efter midten på sidan följande:

»Medicinalstyrelsen har ju sålunda själf föreslagit, att alla ärenden inom den ena stora hufvudgruppen — de som röra den inrikes födoämneskontrollen och slakthusväsendet — skola göras till föremål för gemensam handläggning mellan medicinalstyrelsen och veterinärförvaltningen, en uppfattning, till hvilken jag på de af medicinalstyrelsen anförda skälen obetingadt ansluter mig, dock med den inskränkningen att med slakthusväsendet afses endast hvad som står i samband med födoämneskontroll».

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.
(Forts.)

Den där delade ledningen kan väl icke vara till fromma, ty den vållar för det första tidsutdräkt och onödig omgång, och den harmonierar alls icke med vår tids sträfvanden efter en snabb expedition i statsförvaltningen. För det andra vill jag i detta sammanhang påpeka, att födoämneskontrollen är en rent hygienisk, människors lif och hälsa berörande angelägenhet, som helt måste anses falla inom medicinalstyrelsens verksamhetsområde och med hvilken landbruksstyrelsen icke har något som helst att beställa. Den gemensamma handläggningen kan för öfrigt leda till ganska betänkliga konsekvenser. Jag har hört ett exempel framhållas af en bland de sakkunniga, med hvilken jag haft samspråk i denna fråga. Exemplet lyder:

»Ett fartyg anländer lastadt med lifsmedel — alltså en mycket ömtålig vara — men de för införseln erforderliga papperen äro icke i sin ordning. Tull och veterinär förbjuda lossning, till dess den centrala veterinärförvaltningen, — i detta fall de båda styrelserna — uttalat sig, hvilket ju icke kan ske med den skyndsamhet ett sådant ärende kräver, hvilket däremot kunde blifva fallet, om endast en styrelse hade hand om saken».

Jag vill vidare dröja vid, hurusom i handlingarna framhållits utlandets exempel. I afseende härpå ber jag nu att få hänvisa till de uppgifter, som den för uppgörande af förslag till förändrad organisation af medicinalstyrelsen tillsatta kommittén lämnat uti bihanget till del 2 af sitt betänkande. Där finner man i fråga om Norge, Danmark och Preussen upplysningar, som visa, att i dessa länder har man förfarit på ett helt annat sätt, än hvad man har afsedt här i Sverige. Veterinärväsendet i Norge hör sedan den 1 april 1900 under det samma dag inrättade landbruksdepartementet, som är deladt på tre afdelningar, nämligen landbruksafdelningen, skogsafdelningen och veterinärfafdelningen. I spetsen för hvar och en af dessa afdelningar står en direktör, som är chef för de afdelningen underlydande tjänstemännen. I denna egenskap intager han en dubbelställning, i det han är dels byråchef i departementet, dels med en viss själfständig myndighet chef för vederbörande administrationskår, och veterinärdirektören är sålunda jämnställd med landbruksdirektören. Han står sålunda direkt under jordbruksministern. Det är naturligtvis en helt annan och bättre ställning, än hvad som här är föreslaget.

Hvad Danmark angår, så är högsta myndigheten i veterinärväsendet därstädes öfverlämnad till landbruksministeriet med biträde af det så kallade veterinära sundhetsrådet och veterinärfysikus. Den sistnämnde är en vetenskapsman, en professor. Det veterinära sundhetsrådet, som inrättades genom en kungl. resolution 1851, består af sex

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.

(Forts.)

af ministeriet utnämnda medlemmar, och dessa äro allesammans för uppdraget kvalificerade personer. Enligt mig lämnade uppgifter suttodäruti är 1909 veterinärfysikus professor Bang, en medicine doktor, professor Krabbe, vidare en veterinär Gautier förutom veterinärprofessor Jensen, vidare en stabsveterinär Friis och slutligen en apotekare Gottlieb.

Där hafva vi så mycket medicinsk och veterinär sakkunskap, som man kan önska sig. Veterinärfysikus har äfven att under ministeriet handlägga åtgärder mot kreaturstuberkulos, och han har därvid till sitt förfogande ett särskildt laboratorium.

Hvad slutligen Preussen beträffar, så äro de nuvarande förhållandena där så sent ordnade som den 13 maj 1910. Enligt då utfärdad förordning motsvarar emellertid den nya veterinärstyrelsen i det hela den förutvarande tekniska deputationen för veterinärväsendet, och den nya organisationen torde, enligt hvad som uppgifves, icke medföra någon väsentlig förändring beträffande förvaltningspersonalens sammansättning. Sålunda har man där en rent veterinär styrelse. När man sålunda velat återopa utlandets exempel och särskildt tala om Tyskland, så synes det mig, som om man icke varit lycklig med hänsyn till nu angifna och i kommitténs utlåtande omnämnda förhållanden.

Nu frågas: Skall det vara behöfligt att nu afgöra saken? Skulle man icke kunna vänta ännu några år? Ifrån början af 1860-talet, då man sysselsatte sig med frågan om veterinärväsendets fullständiga ordnande, till början af 1890-talet, lät man detta ärende hvila. Det var en trettioårig hvila. Skulle det då vara så farligt att låta denna angelägenhet hvila några år, till dess den nu arbetande departementalkommittén kommit till slutet af sitt arbete? Enligt hvad som berättas, lär denna departementalkommitté icke vara främmande för den tanken, att veterinärärendena borde lämpligen öfverlämnas till en byrå inom jordbruksdepartementet vid sidan af andra byråer inom detta departement. Då finge man den af herr ordföranden i jordbruksutskottet önskade nära samverksambeten mellan en landtbrukets representant och veterinärväsendet. Det vore ju en för alla parter lycklig lösning af den tvistefråga, som nu föreligger.

Jag hemställer därför, att man ville beakta detta förhållande och, då det icke kan dröja så många år, tills departementalkommittén kommer med sitt betänkande, låta allt vara, såsom det för närvarande är, inom medicinalstyrelsen, eller också, på sätt reservanterna inom Andra kammaren yrkat, att det måtte blifva en förstärkt byrå inom medicinalstyrelsen.

Det synes för öfrigt böra framhållas, att saken icke har en så obetydlig ekonomisk sida. Såsom herrarna ha observerat af framställningen här, finnes det en ordinarie tjänsteman i medicinalstyrelsen, som är veterinär, nämligen medicinalrådet Kjerrulf. Denne har för närvarande en årlig aflöning af 7,000 kronor. Han kan icke på något sätt mot sin vilja öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, och som han är en relativt ung man, så kan man vänta, att han har en ganska lång lifstid sig förelagd. Det blir då under årens lopp ett ganska stort belopp, som skall till honom utgifvas. Jag har för min del räknat ut, att det mycket lätt kan gå upp till 100,000 kronor. Vore det icke under sådana förhållanden, äfven ur ekonomisk synpunkt, klokt att se

tiden an, då det möjligen blir lättare att, när departementalkommittén slutat sitt arbete, få detta veterinära medicinalråd öfverflyttadt till jordbruksdepartementet än att flytta honom till en underordnad, till en med medicinalstyrelsen likartad myndighet?

Ang. veterinär-administrationens öfverflyttning till landbruksstyrelsen.
(Forts.)

På grund af de framförda skälen, hvilka jag, med hänsyn till den otälighet, som tycks röja sig inom kammarerna, icke skall vidare utveckla, vill jag alltså, med åberopande af hvad jag yttrat, hemställa om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Friherre De Geer, Louis: Den utomordentligt öfvertygande utredning, som veterinärerna själfva gifvit, för att bevisa veterinärväsendets närmare samband med jordbruket än med läkarvetenskapen, har den siste ärade talaren velat förringa genom att säga, att den afsåg förhållandena under medicinalstyrelsens *nuvarande* organisation, men jag vill fråga herr Hernlund, om det finns någon utsikt till, att man i framtiden kommer att få en chef för medicinalstyrelsen, som äfven är förfaren i jordbruk? Jag tror icke, att vi få ställa så stora pretentioner på honom.

Nu sade herr Hernlund, att landbruksstyrelsens chef är alldeles olämplig att förordna om sådana här saker, ty han är hvarken medicinskt eller hygieniskt bildad. Det är fullkomligt sant, men den veterinära sakkunskapen skall väl kunna reda sig själf utan något biträde från den slutligen afgörande chefen. Icke kan man väl behöfva anlita någon hjälp eller någon veterinär sakkunskap från medicinalstyrelsens chef, därför att han kanske har mera reda på dylikt än landbruksstyrelsens chef. Jag tror, att om man ser denna fråga helt enkelt sådan den är, så är det så, att i ena som andra fallet skall den veterinära sakkunskapen vara representerad genom en byrå, precis lika sammansatt, antingen den lyder under medicinalstyrelsen eller landbruksstyrelsen. Den egentliga frågan är: Hvem är det, som i sista hand skall afgöra ett ärende, sedan veterinärerna sagt, hvad de vilja och hvad de anse vara det riktigaste? Skall det vara en läkare, som icke har en aning om jordbrukets kraf och förhållanden, eller skall det vara en man, som är förfaren i jordbruk och känner till dess behof och intressen? Jag kan icke tänka mig, att en jordbrukare verkligen kan tveka i valet. Jag tror, att det är ett allmänt önskemål bland jordbrukarna, att veterinärväsendet kommer att lyda under landbruksstyrelsen. Det är nog alldeles otvifvelaktigt, att det då får en för landbrukets intressen fördelaktigare behandling.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Äfven jag skulle egentligen börja med att likasom min kollega på Stockholmsbänken bedja om ursäkt för att jag uppträder i denna fråga, men jag ber att få nämna, att enda orsaken härtill är den, att jag varit medlem i den kommitté, på hvars betänkande det kungl. förslaget är byggdt, och således är litet mer inne i saken än jag skulle vara endast såsom lektor i historia.

Jag vill då framhålla, att om någon sak finnes, hvarom alla som uttalat sig äro eniga, är det, att veterinärväsendet bör skiljas från medicinalstyrelsen. Detta hafva veterinärerna själfva uttalat så kraf-

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.

(Forts.)

tigt i den passus, som upplästes af utskottets ordförande, att jag kan lämna deras ståndpunkt i saken. Medicinalstyrelsen, som flera gånger föreslagit detsamma, har framhållit, att den växande arbetsbörd, som närmast åligger den, är så stor, att styrelsen icke har möjlighet att behandla till veterinärväsendet hörande saker. Alla üro eniga så långt; oenigheten börjar först, då det blir fråga om, hvart dessa ärenden skola läggas. Veterinärerna hafva därvid sin egen plan, en plan, som, såvidt jag förstår, *aldrig* kan verkställas, åtminstone så långt man nu kan se; det kan aldrig falla svenska Riksdagen in att för en så liten korporation som 400 personer organisera ett själfständigt ämbetsverk. Veterinärväsendet måste således lämnas åt någon annan myndighet, och då nu både veterinärer och läkare üro ense, att det icke bör läggas där det ligger, återstår endast att lägga det, där Kungl. Maj:t föreslagit. Nu har man visserligen från veterinärernas håll ändrat signaler, då saken kom i detta predikament; de säga nu: Visserligen anse vi och hafva uttalat, att det är orimligt att låta veterinärväsendet ligga under medicinalstyrelsen, men kunna vi icke få bättre liggplats än landbruksstyrelsen bereder oss, så stanna vi hellre kvar. Denna uppfattning kan jag för min del icke förstå vara baserad på annat än hvad man kallar den »honette ambition». Jag har fåfängt sökt någon annan förklaringsgrund än i det sträfvande veterinärkåren har att komma i paritet med vanliga läkare; och det är ju vackert, ty hvar och en bör ju hålla på sin samhällsklass och söka lyfta upp den så högt som möjligt. Det är enligt veterinärernas uppfattning, så att säga, något förnämligare att lyda under medicinalstyrelsen än under landbruksstyrelsen; men då man nu icke har denna uppfattning, icke denna så att säga storhetssyn på saken, utan skall gå efter reella grunder, kommer man också ovillkorligen till annat slut än veterinärerna önska.

Den här föreställningen, att medicinalstyrelsen skulle vara så lämplig såsom högre myndighet på grund af dess vetenskapliga karaktär, beror till stor del på okunnighet om hvad medicinalstyrelsen verkligen är; den är icke någon vetenskaplig institution, den är icke någon specialist på vare sig människovårdens eller kreatursskötselns område utan helt enkelt ett administrativt ämbetsverk. Om man läser igenom hvad kommitténs betänkande innehåller rörande medicinalstyrelsens ämbetsuppgift, så finner man att det här är fråga om rent administrativa saker, som kunna skötas, de flesta åtminstone, af hvilken administrativt skolad ämbetsman som helst, ehuru man naturligtvis helst önskar, att ett ämbetsverk, som rör sig på ett speciellt område, skall såsom ämbetsmän hafva personer, hvilka känna till detta område. Om jag t. ex. håller mig till veterinärväsendet och de på detta område under 1909 inkomna och utgångna handlingarne, så finner jag att de tillsammans utgöra 4,315, af hvilka icke mer än 701 kunna med bästa vilja sägas vara speciellt veterinärvetenskapliga; därvid inräknade äfven de, som angå köttbesiktning och slakthus. Således är det ju en ringa del, mindre än en sjättedel, af alla dessa frågor, som är af speciellt veterinärligt innehåll. Det är därför alldeles felresoneradt, då man, såsom den ärade talaren på Hallandsbanken, säger, att dessa tjänstemän fortfarande skola tillåtas lyda under medicinal-

styrelsen, emedan de göra experiment på djur för att bota människors sjukdomar. Först och främst har jag icke hört, att någon veterinärläkare gjort experiment på djur för att bota människosjukdomar. Men för det andra har medicinalstyrelsen ingenting att göra med sådana vetenskapliga experiment; om en person gör dem eller icke, har ingenting att skaffa med den frågan, under hvilken centralstyrelse han såsom ämbetsman, om han är en sådan, bör lyda. Det är endast en punkt, där veterinär- och läkareväsendet stå i närmare kontakt med hvarandra, och det är i frågor, som beröra hälsovårdsinspektionen och hygienien. Men i den kommitté, som jag nyss talade om, i hvilken jag var medlem, sutto äfven flere mycket betydande läkare; och med deras samtycke förklarade kommittén, att den veterinära hygienien och lifsmedelundersökningen har utvecklats till något alldeles fristående, som icke har mycket att göra med den öfriga medicinska hygienien. Själfr kan jag icke hafva något omdöme i det ämnet, men jag tror att detta omdöme, framlagdt under det ansvar, som den har, hvilken skrifer sitt namn under ett betänkande, är lika mycket värdt som åtskilliga obekräftade påståenden, som man i denna fråga kan få höra. För resten, då man säger, att veterinärerna äro de enda inspektörer, vi hafva för lifsmedel, må det vara sant tills vidare, men å andra sidan få vi komma ihåg, att vi knappast hafva någon verklig lifsmedelsinspektion i vårt land, och om vi någon gång få en sådan, gissar jag att det icke blir veterinärerna, som skola hafva den om hand, d. v. s. på vanligt sätt utbildade veterinärer, ty det finnes en hel mängd lifsmedel, som en veterinär icke begriper, icke har kompetens att granska halten af. Jag läste för några dagar sedan i en tidning en insändare, där det påstods, att veterinärerna äro i fullkomlig saknad af hvarje kompetens att bedöma ett så allmänt och viktigt näringsämne som margarin, och håller det ganska sannolikt. Det finns andra lifsmedel än kött och mjölk, och denna andra lifsmedelsinspektion har jag icke hört talas om att veterinärerna utöfva. Om vi en gång få verkliga matinspektörer, så gissar jag, att för dem skall komma att fordras en helt annan utbildning än den rent veterinära, och det kan ju då ock möjligen finnas lämpligt att dessa inspektörer ställas under annan myndighet än veterinärerna, t. ex. under medicinalstyrelsen. Men den partiella s. k. lifsmedelsinspektion, som nu finnes, behöfver, som nämnt, icke alls lyda under denna styrelse.

Jag skall icke vara mångordig, men jag kan icke stiga ned härifrån utan att justera ett par påståenden, som min ärade kollega här nyss hade. Han ville ådagalägga att det är bättre ställt i en del andra af honom nämnda länder och han framhöll i sådant afseende Danmark, Norge och Preussen. Jag ber få anmärka, att hvarken i dessa länder eller i något annat land på jordens ring det varit tal om att lägga veterinärväsendet under läkarnas vård och uppsikt, och det är ju detta som här är fråga om. Således, denna synpunkt har varit alldeles borta i dessa länder; något så orimligt skulle icke falla vederbörande där in. Vidare vill jag säga en sak till. Då han påstod att i Norge, för att taga detta exempel, veterinärchefen, såsom byråchef i departementet, har mer att säga än den byråchef, som skulle inrättas under landtbruksstyrelsen, glömmar han, att såsom chef för en departe-

*Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.*

(Forts.)

Ang. veterinär-administrationens öfverflyttning till landbruksstyrelsen.
(Forts.)

mentsbyrå personen i fråga till största delen blott är rådgifvare, och att den som fattar beslut är ministern, som sannolikt aldrig kommer att vara veterinär. På samma sätt förhåller det sig i Preussen. Där ligger veterinärväsendet såsom en byrå under ministern, men det är denne, som fattar beslut, och han är icke mer veterinär än chefen för landbruksstyrelsen hos oss. Så att från den veterinära sakkunskapens synpunkt är det icke bättre ställt i dessa länder än i Sverige. För resten skall man icke göra så stor affär af detta, att sakkunnige böra fatta beslut i förekommande frågor. Hur skulle det, mina herrar, gå med administrationen, om vid hvarje fråga det ovillkorligen skulle fordras sakkunskap hos den beslutande myndigheten? Hur skulle det gå med Riksdagen, hur skulle det gå med statsråden, som besluta om allt möjligt, och hur skulle det gå med landshöfdingarna? Men man måste sätta en beslutande myndighet såsom den högsta spetsen och finna sig i, att denna icke kan vara specialist i allt hvad han har att besluta öfver. Så kommer det naturligtvis att gå äfven här, och däri ligger icke någon fara. En klok man såsom chef vet sin egen begränsning och kommer icke att framtvunga några absurditeter gentemot sakkunskapen. Det är lika väl sörjdt för sakkunskapen i veterinärfrågor, om dessa läggas under landbruksstyrelsen, som om för dem inrättades ett själfständigt verk, och följaktligen äro betänkligheter, som kunna hämtas af detta sätt att resonera, öfverflödiga.

Ärendet är redan afgjort, i det att Andra kammaren tagit reservationen med några få rösters majoritet, men jag anser nödigt, för att få frågan på rätt bog igen, att denna kammare bestämdt håller sig vid utskottets förslag.

Herr Petersson, Alfred: Jag ber endast att få göra några repliker i anledning af vissa uttalanden af utskottets ärade herr ordförande. I första hand gjorde han troligt, att dessa uttalanden, som gjorts af svenska provinsialläkarföreningen samt stadsläkarföreningen icke finge tillmätas så mycken betydelse, därför att i ena fallet styrelsen, men i andra fallet »tre personer» uttalat sig. Jag, liksom herrarna, har fått mig tillsänd resolutionen från svenska provinsialläkarföreningen och svenska stadsläkareföreningen och i båda fallen står, att beslut i fråga verkligen är fattadt af styrelserna. Styrelsen må väl, i föreningar som dessa, anses vara den, som har bäst reda på huru landet ligger i respektive föreningar, och dess uttalande får väl anses uttrycka åsikterna inom föreningen i dess helhet.

Så sade också herr ordföranden i utskottet något i fråga om veterinärkårens enhälliga mening i detta fall. Men huru har denna mening kommit till stånd? Frågade han. Ja, mina herrar, hur kommer en sådan enhällig mening i allmänhet till stånd i en kår af s. k. sakkunniga? Jag får säga, att i detta fall har den tillkommit af fri vilja, ty här står icke den ene i subordinationförhållande till den andre såsom fallet är vid många andra tillfällen, där en person får en vink af någon, under hvilken han subordinerar. Det kan ju hända, att detta inverkar på uppfattningen, men något sådant har icke förekommit i detta fall, ty dessa personer äro själfständiga män, som i de flesta fall icke lyda annat än under respektive läns- och sockenstyrel-

ser. Här åtminstone tror jag således icke att den invändning man i sådant afseende kan göra är berättigad.

Herr ordföranden nämnde äfven, och jag instämmer här fullständigt med honom, att husdjursskötseln i vårt land fått alltmer ökad betydelse. Vi arbeta allt mer och mer med mycket dyrbarare djur än våra företrädare gjort. Vi importera, förädla, förbättra; och det blir allt viktigare och viktigare att man får en så förträfflig veterinärvård som står att få. Detta är jag den förste att erkänna; det är ur denna synpunkt jag betraktar frågan, och just därför säger jag, att vi behöfva en veterinärkår med den mest fullständiga utbildning densamma kan få, med fullständig kompetens och duglighet uti utöfvandet af detta viktiga värf. Jag tror att ledningen just därför behöfver ligga hos ett ämbetsverk, där det finnes verklig sakkunskap, äfven om denna myndighet icke är en vetenskaplig auktoritet, såsom herr Nyström mycket riktigt anmärkte om medicinalstyrelsen.

Herr ordföranden sade också något annat, hvaremot jag skall be att i all anspråkslöshet få protestera. Det bästa arbete, som våra veterinärer enligt hans åsikt utfört, var arbetet för tuberkulosens bekämpande. Jag undrar, om icke detta är för mycket sagdt. Jag underkänner icke ett ögonblick det arbete, de utfört i detta fall, men herrarna torde vara eniga med mig därom, att detta är en mycket ringa del af det arbete dessa veterinärer hafva att utföra under sina resor, ofta både natt och dag och färdandes på kärror från den ena gården till den andra. Nog är det andra stora arbetet, för husdjurens sjukvård, både arbetsammare och gifvande mindre valuta än det som utföres för tuberkulosens bekämpande, ehuru jag medgifver, att de äfven där utfört ett godt arbete.

Så sade en annan talare, jag tror att det var friberre De Geer, att om man godkänner utskottets hemställan och lägger veterinärerna till landbruksstyrelsen, skulle deras verksamhet få en för landbrukets intressen mycket fördelaktigare behandling. Ja, jag har svårt att tro därpå, men i denna tro ligger icke det minsta underkännande af landbruksstyrelsens duglighet och förmåga. Hvar och en kan på sitt område vara en utmärkt person, och likaså kan ett ämbetsverk på sitt område vara utmärkt, men därför icke behärska alla möjliga verksamhetsgrenar.

Emot herr Nyström får jag säga, att jag icke kan läsa medicinalstyrelsens utlåtande så, att denna styrelse skulle vilja lämna de veterinära ärendena från sig eller att styrelsens arbetsbörda vore så stor, att den ville med händer och fötter skjuta detta ifrån sig. I medicinalstyrelsens utlåtande den 11 november 1910 finner man följande uttalande: »Skulle de skäl, som anförts för inrättandet af en själfständig veterinärstyrelse, icke anses tillräckligt talande, finner medicinalstyrelsen för sin del intet hinder för anordnandet i medicinalstyrelsen af en utvidgad veterinärbyrå. Detta naturligtvis under förutsättning, att erforderliga arbetskrafter och tillräckliga lokaler härför erhållas.»

Jag tror, att det finnes precis lika god plats för den utvidgning beträffande personalen, inrättandet af en veterinärbyrå kräfver, inom medicinalstyrelsen som inom landbruksstyrelsen, och hvad lokalfrågan

*Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landbruks-
styrelsen.*
(Forts.)

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.

angår är det lika trångt på det ena som på det andra hållet, således till hvilket håll man än adresserar dessa veterinärer.

(Forts.)

Herr Lindgren: Jag har visserligen ej satt mig närmare in i dessa förhållanden, men då frågan är aktuell, har jag läst hvad som förekommit. Jag har nu fått upplysning af herr Nyström, att Andra kammaren tagit reservationen, och det klarar min ställning mycket betydligt, ty först som sist kan jag säga, att jag tror icke frågan är färdig till definitivt afgörande. Jag tror icke det vore någon olycka, om den ännu finge en liten tid på sig.

Äfven denna liksom alla andra frågor har sin historik. Man ser, att yrkandena gått fram och tillbaka. Men jag frågar: När veterinärväsendet så många år, alltsedan dess uppkomst, legat under medicinalstyrelsen, men det nu sättes allvarligt i fråga att taga bort det därifrån, hvarför gör man det? Det har jag icke fått svar på under hela denna diskussion; man har sagt, att medicinalstyrelsen under viss tid uttalat, att den helst ville slippa, men på sista tiden lär den säga, att den gärna skulle behålla dessa ärenden. Att de från början kommit dit, är påtagligen just därför att studiet af kreaturens sjukdomar liknar studiet af människans sjukdomar, naturligtvis med sina variationer — de olikheter som ligga i sakens natur. Men jag erkänner å andra sidan alldeles fullständigt, att, såsom herr Nyström sade, medicinalstyrelsen icke är en vetenskaplig auktoritet, när det således står, att denna myndighet är den högsta vetenskapliga auktoriteten, går jag icke in därpå. Den är ett administrativt centralt ämbetsverk, som har hand om administrativa förhållanden. Men å andra sidan faller af sig själf, att den, som rätt skall handhafva vissa ärenden, måste hafva insikt i dessa ärendens natur. Det kan ju antingen ske på det sätt, att den beslutande själf har sådan insikt eller att, såsom herr Nyström påpekade, och såsom det gäller öfverallt inom vår administration, om denne själf icke har speciell insikt i ett ämne, han skall kunna stödja sig på någon, som har det. Således finner jag, att administrationen i detta fall kan ligga lika bra hos medicinalstyrelsen som hos landtbruksstyrelsen. Jordbrukarne i vårt land äro intresserade för att få veterinärväsendet öfver till landtbruksstyrelsen, på den grund att enligt deras föreställning denna med större intresse skall omfatta veterinärväsendet än måhända medicinalstyrelsen hittills gjort, och det kan vara rimligt nog. För min del finner jag således icke, att det ligger någon olycka i dess förflyttning till landtbruksstyrelsen, under den förutsättningen nämligen, att denna verkligen sörjer för att i speciella fall, där det fordras sakkunskap, sådan får göra sig gällande och kommer att tagas i anspråk. Jag har väl sett i förslaget, att, när landtbruksstyrelsen så vill, det skulle stå densamma fritt att inhämta upplysningar icke blott af sin veterinära byråchef och andra tjänstemän inom denna byrå, utan äfven från det nya veterinärbakteriologiska institutet och från lärarkollegium i veterinärinstitutet, samt att i vissa fall samverkan skulle äga rum med medicinalstyrelsen, när det rörde saker, som äro mycket betydelsefulla, eller människors hälsa och lif kunde äfventyras på grund af hvad som göres beträffande djuren.

Hvad beträffar den veterinära undervisningen, står den utanför

landtbruksstyrelsen och det måste ju naturligtvis så vara. Hvilken den närmast sorterar under, vet jag verkligen icke. Om den sorterar under departementet eller om den har någon sammanhållande enhet öfver sig, är mig obekant.

Men om denna öfverflyttning sker till landtbruksstyrelsen, förefaller det mig såsom en brist i förslaget, att, ehuru styrelsen har möjlighet till inhämtande af råd och upplysningar från sakkunnigt håll, det icke står angifvet, att den *skall* begagna sig däraf. Vissa saker, såsom frågor om utfärdande af författningar rörande veterinärväsendet, fordra dock sakkunskap och medicinsk bildning. Då är ju nödvändigt, liksom för andra viktigare och mera maktpåliggande ärenden, att, innan bestämmelser utfärdas, landtbruksstyrelsen tagit sakkunnig myndighet till råds. Jag saknar i föreliggande förslag bestämmelser, under hvilka förhållanden landtbruksstyrelsen måste begagna sig af dessa tillfällen, som finnas, att få sakkunnigt råd utöfver dem, som byråns chef och hans assistenter kunna meddela. Men med denna syn på tingen och då efter mitt förmenande det kan gå lika bra på det ena hållet som på det andra, hvarvid framgången beror på hvem som mest är intresserad i ämnet — härvid måste dock finnas garanti för att landtbruksstyrelsen, hvars chef icke är sakkunnig, och hvars flesta medlemmar icke heller äro det, i alla viktiga fall skall stöja sig på utlåtanden af sakkunnigt folk — så undrar jag, om det icke är bäst, att denna fråga får hvilat ännu ett eller annat år, innan den definitivt afgöres, och tror jag sålunda att det vore fördelaktigt, om Första kammaren i motsats till Andra kammaren toge förslaget just för att få denna lilla respit.

Ang.
veterinär-
administra-
tionens öfver-
flyttning till
landtbruks-
styrelsen.
(Forts.)

Herr statsrådet grefve Hamilton: Jag föranleddes att taga till orda med anledning af den siste talarens yttrande. Han ansåg, att frågan icke var mogen till afgörande. Som bevis häraf uppgaf han, att det skulle komma att bero på landtbruksstyrelsens godkännande, om den skulle samverka med medicinalstyrelsen. Men så är ju icke alls förhållandet, utan kommer det ju att i instruktionen bestämdt ut-sägas, i hvilka fall en dylik samverkan måste äga rum. Och hvad beträffar den ärade talarens förmenande, att landtbruksstyrelsen skulle kunna komma att utan medicinalstyrelsens hörande utfärda författningar, för hvilkas bedömande medicinsk sakkunskap erfordras, så är det jämväl ett misstag. Kungl. Maj:t lär nog sörja för att det icke sker.

Frågan här är i själfva verket ganska enkel. Här finnes för närvarande splittring i ledningen af veterinärväsendet. Det kan icke vara lämpligt, att sådan splittring förefinnes. Och säkert är, att splittringen blir ännu starkare, i samma mån som lagstiftningen går framåt på de fält, dessa båda verk nu hafva att sköta. Det är naturligt att, då man gör en organisation, man söker åstadkomma enhetlighet i förvaltningen, och då synes det mig uppenbart, att man begagnar tillfället att lämna den för vårt land alldeles enastående besynnerliga organisationen, att den medicinska myndigheten skall hafva det afgörande ordet i dessa frågor. Det är såsom veterinärerna själfva framhållit på det landtbruksekonomiska området, som veterinärerna hafva sin största uppgift. Det finnes icke något som helst skäl att icke

Ang. veterinär-administrationens öfverflyttning till landtbruksstyrelsen. (Forts.)

taga detta steg. Och det kan icke fördöljas, att bakom denna ytterst ifriga opinion, som nu kommit fram, ligger intet annat än det, att veterinärerna föreställa sig att, om veterinärärendena komma till landtbruksstyrelsen, då är deras hopp om en själfständig veterinärstyrelse en gång för alla afskuren. Men om de få ligga kvar i medicinalstyrelsen, hafva de förhoppning därom. Men min öfvertygelse är, att Riksdagen aldrig kommer att gå med på inrättandet i detta fall af ett nytt ämbetsverk. Därför kan jag icke finna annat, än att allt talar för att Första kammaren nu tager bestämd position i frågan och säger, att dessa ärenden böra öfverföras till landtbruksstyrelsen, dit de ovillkorligen på grund af sin natur höra.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Hernlund: Jag skall icke blifva långvarig, men äfven jag är berättigad till några repliker, det måste herrarna medgifva.

Här framställdes till mig en fråga af friherre De Geer hvad jag menade, då jag ville särskildt understryka ett yttrande af veterinärerna, då de talade om medicinalstyrelsens *nuvarande* organisation. Det skall jag genast säga. Den dåvarande organisationen af medicinalstyrelsen var icke tillfredsställande, men om det blefve byråindelning i medicinalstyrelsen, såsom det nu är föreslaget, finnes det naturligtvis icke någon anledning för vederbörande att beklaga sig öfver situationen, då de icke kunna få egen veterinärstyrelse, hvilken de i främsta rummet vilja hafva. Och den för medicinalstyrelsen ifrågasatta ändrade organisationen gör naturligtvis sitt till, att medicinalstyrelsen har intagit en annan ståndpunkt i frågan.

Herr Nyström sade, att medicinalstyrelsen gång på gång uttalat sig emot bibehållandet af veterinärväsendet. Ja, det var förut det, men nu är det från Kungl. Maj:ts utgångna förslaget angående medicinalstyrelsen sådant, att man icke skulle hafva samma olägenhet af det, och därför har styrelsen uttalat sig i den riktning, som nu skett. Det är väl icke olämpligt, att man ändrar mening. Huru skulle det gå med samhällsutvecklingen, om Riksdagen icke ändrade mening. Det sker ofta från det ena året till det andra.

Vidare anser jag det vara min plikt att, med kännedom om de uttalanden jag hört från de veterinärt sakkunniga, säga, att det är orätt att, såsom herr Nyström gjorde, påstå att hvad som är hufvudsaken för veterinärerna, det är den »honnête ambitions» tillgodoseende. Det är icke så, åtminstone icke för de ledande, utan det är någonting annat. Det finnes för veterinärerna verkligen reela grunder, och dessa reela grunder äro, att de mycket väl känna att, så länge som de skola utöfva kontroll öfver den veterinära tillämpningen af hälsovårdsstadgan, de komma att stå på en synnerligen prekär ståndpunkt, ifall de ställas under landtbruksstyrelsen, på sätt är föreslaget. De vilja hafva själfständighet för att i förenämnda afseende kunna göra sin plikt, hvilket de känna sig icke i samma grad kunna göra, ifall det blefve så, som nu är föreslaget.

I sammanhang härmed kan jag påpeka, att Kungl. Maj:ts proposition icke uppmärksammat den grupp af hälsovårdsärenden, som

afse kontroll öfver hygieniska anordningar vid den veterinära tillämpningen af hälsovårdsstadgan i åtskilliga afseenden.

Så vill jag vidare säga några ord gentemot herr Nyströms påstående, att medicinalstyrelsen blott vore ett verk, som skötte administrativa göromål, ehuru det naturligtvis tillhör verket att engagera personer, som äro dugliga för sina uppgifter. Jag förmodar, att herr Nyström läser tidningar och då också inhämtat, att medicinalstyrelsen icke så sällan får sig uppdraget att yttra sig öfver människors psykiska tillstånd, men jag har aldrig hört, att sådana saker komma under vanliga administrativa verks pröfning och afgörande. Jag tror, att sådant skulle leda till betänkliga följder. Jag tror ingalunda, att hufvudsaken är, att veterinärväsendet står under medicinalstyrelsen, utan hufvudsaken är, att ärendena komma under en förvaltning, som är fullt sakkunnig. Detta har skett i Danmark, detta har skett i Norge, detta har skett i Preussen, och därför är herr Nyströms uttalande icke öfverbevisande, i afseende på hvad jag yttrat, ty veterinärerna yrka på *sakkunnig* handläggning af ärendena, men det är detta man icke skulle kunna få genom det här förslaget.

Så sade herr Nyström, att om det blefve så, att veterinärärendena komme under en byrå i jordbruksdepartementet, blefve det i alla fall ministern, som fattade beslut. Men en minister fattar nog sina beslut med större omtänksamhet, än om besluten fattas inom en styrelse. Det tror jag vi i allmänhet hafva fått erfarenhet om.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Stendahl: Jag skall icke blifva mångordig.

Det fälldes ett yttrande af en högt ärad talare på upplandsbänken, som jag icke kan låta stå oemotsagdt. Han påstod, att medicinalstyrelsen endast var ett administrativt verk och saknade sakkunskap i medicinskt-vetenskapliga frågor. Såvidt jag vet godkänna icke våra domstolar mer än en sakkunnig i sådana frågor, och det är medicinalstyrelsen. Om nu denna icke är sakkunnig, då äro vi i det beklagliga läget att icke hafva någon sakkunskap i sådana frågor här i landet.

Herr Karlsson: Såsom mångårig ordförande i hälsovårdsnämnden i en stad har jag fått noggrann kannedom om, hvilken betydelse veterinärverksamheten har för städerna i fråga om utöfvande af kontroll öfver födoämnen och därigeom äfven bekämpande af smittosamma sjukdomar, hvilket ju är en af hälsovårdsnämndens viktigaste angelägenheter. Tillsammans med en annan af nämndens tjänstemän, förste stadsläkaren, är det stadsveterinären, som har att tillse, att dessa viktiga ändamål vinna nödigt beaktande. Jag vill stryka under det i debatten anförda yttrandet af stadsläkareföreningen, att det är oundgängligt nödvändigt, att dessa frågor erhålla sakkunnig behandling, och ehuru jag icke anser det omöjligt, att dessa frågor få sakkunnig pröfning, äfven om veterinärväsendet skulle förläggas till en byrå inom landtbruksstyrelsen, förefaller det mig dock egendomligt, om sådana frågor som kontroll öfver födoämnen och bekämpande af smittosamma människosjukdomar skulle mera anses tillhöra landtbruksstyrelsen än

Ang. veterinär-administrationens öfverflyttning till landbruksstyrelsen.
(Forts.)

medicinalstyrelsen. När jag nu hör, att Andra kammaren redan fattat sitt beslut i enlighet med reservanternas åsikt och jag antager att Första kammaren fattar sitt beslut i enlighet med utskottets yrkande, föreställer jag mig, att frågan för denna riksdag fallit. Jag ber därför få uttala den förhoppning, att när denna fråga ånyo förelägges en kommande riksdag, åtminstone de veterinärverksamheten tillhörande ärenden, som angå kontroll af födoämnen och därigenom bekämpande af smittosamma människosjukdomar, måtte fortfarande komma att lyda under medicinalstyrelsen.

Jag har intet yrkande.

Herr Odelberg: Blott ett par ord.

Då frågan fallit i Andra kammaren, kan det vara enahanda, har man sagt, hvad beslut Första kammaren fattar. Det är ju möjligt, men möjligheten af en gemensam votering är ej utesluten. Herr Hernlund tyckes fästa sådan vikt vid att läkare och veterinärer få samarbeta. Jag ber då få hänvisa på ett område, där samarbete vore mest nödvändigt, på det bakteriologiska området, men där har Riksdagen beslutat att skilja dem åt. Riksdagen har inrättat en veterinär-bakteriologisk anstalt och en medicinsk bakteriologisk anstalt, och båda arbeta för sig.

Herr Hernlund har vidare förevidat veterinärkåren att den ej vill stanna kvar under medicinalstyrelsen, där den kan få stöd af där anställda läkare. Detta stöd kan möjligen erhållas med medicinalstyrelsens nuvarande kollegiala organisation; men om medicinalstyrelsen såsom föreslagits omorganiseras enligt byråsystemet, hafva veterinärerna icke något annat stöd än chefen. Men det är icke sagdt, att chefen alltid är hemmastadd i födoämneskontroll, ehuru den nuvarande är det, då han själf har varit stadsläkare i rikets hufvudstad. Men det är icke alltid att påräkna, att man kan få en sådan chef.

Sedan ber jag herr Hernlund taga tillbaka sitt omdöme om det sätt, hvarpå chefen för landbruksstyrelsen fattar sina beslut i ärenden, som höra till hans handläggning. Jag har själf varit chef för landbruksstyrelsen, och jag har äfven varit chef för jordbruksdepartementet, och jag kan försäkra, att chefen för landbruksstyrelsen, när han fattar sina beslut, gör det icke på en höft, utan han vet att han har ansvar. Jag kan försäkra, att jag fattade mina beslut såsom chef för landbruksstyrelsen under samma ansvars känsla som jag gjorde såsom chef för jordbruksdepartementet.

Herr Hernlund: Det påyrkades af den siste ärade talaren att jag skulle taga tillbaka mitt yttrande angående landbruksstyrelsens chef. Jag vill då säga, att jag endast reproducerat hvad som står i medicinalstyrelsens såsom bilaga till Kungl. Maj:ts proposition afgifna yttrande, hvilket finnes att läsa på sid. 31, och då det begagnats af statsrådet vid föredragningen inför Konungen, torde det icke ha varit oriktigt af mig att använda det.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna punkt yrkats, dels att utskot-

tets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Petersson, Alfred*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. a) i den af honom m. fl. beträffande punkten afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af vissa §§ i förordningarna den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl samt angående försäljning af tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka ävensom förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker; samt

2:o) med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Fortsattes föredragningen af jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Punkten 4.

Under punkten 5 af nionde hufvudtiteln i årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för sin del godkänna vissa i statsrådsprotokollet sammanfattade grunder för med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

I sammanhang med förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft två i ämnet inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 130 och 175, däri hemställts,

i den förra af herr *Johan Widén*, att Riksdagen i afseende å de utaf Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för statsbidrags utgående till landtmannaskolor måtte, åtminstone beträffande sådana landtmannaskolor, som icke vore förenade med folkhögskola, eller beträffande skolor af s. k. B-typ, vidtaga ändring i syfte att statsbidragen till dessa skolor blefve till beloppet mera säkra än enligt Kungl. Maj:ts förslag antingen genom att sänka minimiantalet af elever, som betingade höjning af anslaget utöfver grundanslaget, eller på annat sätt; samt

i den senare af herr *Sven Linders*, dels att Kungl. Maj:ts framställning i 1911 års statsverksproposition, nionde hufvudtiteln punkt 5, angående ordnande af den lägre landtbruksundervisningen, ej måtte vinna Riksdagens bifall i hvad den afsåge inrättandet af landtmannaskolor af B-typ, hvarigenom därför äskade »förslagsanslag till understöd åt landtmannaskolor» lämpligen torde kunna sänkas till 125,000 kronor, dels ock att statsunderstöd åt elever måtte på sätt och under villkor, som i öfrigt Kungl. Maj:ts förslag innehölle, utgå för bevisande af undervisningsanstalt för den lägre landtbruksundervisningen — ett- eller tvåårig landbruksskola, landtmannaskola eller fast under-

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.
(Forts.)

visningskurs för småbrukare — med högst 45 kronor i månaden åt obemedlad och högst 25 kronor åt mindre bemedlad, där eleverna själfva bestredde utgifterna för kost och logis, samt med 150 kronor för år åt obemedlad och 75 kronor för år åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna erhöle fri kost och logi, hvarvid det som »understöd åt vissa elever» äskade anslaget lämpligen borde höjas med 25,000 kronor till 60,000 kronor.

Utskottet, som i sin motivering uttalat sig mot inrättande af en ny typ af landtmannaskolor, hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevärande förslag och de i ämnet väckta motionerna, för sin del godkänna de i statsrådsprotokollet sammanfattade grunderna för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor med af utskottet förordade jämkningar, att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Reservation hade afgifvits af friherre *G. L. De Geer*, herrar *A. II. Fahlén*, *D. Persson*, *P. O. Lundell* och *E. G. H. Åkerlund*, greve *R. G. Hamilton* samt herrar *G. A. E. Kronlund* och *A. Pers* emot utskottets yttrande i hvad det innefattade uttalande mot inrättandet af landtmannaskolor af s. k. B-typ.

Friherre De Geer, Louis: Regeringen har i de grunder, som framlagts för organisationen af landtmannaskolor, velat tillmötesgå ett länge känt behof att inrätta landtmannaskolor, som vore tillgängliga för en och hvar, som har vanlig folkskolebildning, och skulle där undervisningen så anordnas, att man med tillhjälp af denna bildning skulle kunna tillgodogöra sig undervisningen. Utskottet har ansett, att det vore onödigt att ha två olika typer för landtmannaskolor, och säger, att fordringarna på inträde i landtmannaskolan äro så låga, att hvar och en bör kunna uppfylla dem. De skulle icke vara större än fordringarna till folkskolan. Utskottet medgifver dock, att i verkligheten blir skillnaden större, därigenom att inträdesexamen skulle fordras; och då det naturligtvis ofta inträffar, att den, som har slutat sin folkskolekurs och sedan arbetat några år i jordbruket, hunnit glömma en del af hvad han lärt i folkskolan, skulle en sådan examen för många vara betungande, och jag kan icke förstå hvad det skall tjäna till att ålägga dessa jordbruksarbetare, som önska förskaffa sig teoretisk utbildning för att blifva själfständiga jordbrukare, att gå igenom en förberedande examen. Jag är alldeles öfvertygad, att den jordbrukare med folkskolebildning, som intresserar sig för sitt yrke, mycket väl skall kunna tillgodogöra sig undervisningen i en B-skola, om den anordnas praktiskt, äfven om han glömt litet af det utskottet fordrar, äfven om han icke är säker i regula de tri m. m. När man nu afskaffat förberedande examina i humanistiska ämnen vid universitetet — medikofilen och juridikofilen — hvarför skall man då pålägga dessa, som genomgått folkskolan, en förberedande examen för att få gå igenom något så enkelt som en landtmannaskola? Mig tilltalar detta önskemål om inrättande af B-skolor så mycket mer, som i

det län, hvars representanter jag tillhör, vi hafva en ganska talrik och mycket lifaktig småbrukarstam, och bland dem är det ett mycket lifligt känt önskemål att få sådana B-skolor. Nu har en af deras representanter inom hushållningssällskapet väckt motion om inrättande af sådana skolor. Den frågan har fått hvila till dess Riksdagen skulle hinna afgöra frågan om B-skolorna, och antagandet af denna skoltyp skulle där hälsas med mycket stort bifall. Jag tror, att man bör fästa något afseende vid hvad småbrukarna själfva i detta afseende anse fördelaktigt. Med anledning häraf skall jag be att få hemställa, att kammaren ville besluta följande ändring i den af utskottet föreslagna klämman, så att den måtte komma att lyda så, att Riksdagen må i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr Widéns motion samt med afslag å herr Linders motion för sin del godkänna de i statsrådsprotokollet sammanfattade grunderna för förändrad organisation o. s. v. = utskottet.

*Om grunder
för ändrad
organisation
af landt-
bruks- och
landtmanna-
skolor.*
(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Vid den långt framskridna tiden vill jag icke ingå i något utförligt bemötande af den siste talarens anförande. Jag vill endast i korthet säga, att jag för min del anser, att dessa skolor af B-typen skulle alldeles förrycka landtmannaskolorna och deras betydelse. Jag tror vi stå i stor tacksamhetsskuld till folkhögskolorna och de i sammanhang därmed stående landtmannaskolorna, men skulle vi nu inrätta en sådan här skoltyp, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle det enligt mitt förmenande verka skada i stället för gagn. För öfrigt har här talats — icke minst af den siste talaren — mycket om småbrukarna och deras intresse för saken, men jag tviflar på att det är så stort, ty de kurser, som dessa skolor skola meddela, äro för långa för att småbrukarna, som till största delen utgöres af familjefäder, skola kunna bevista och genomgå dessa skolor. Jag är alldeles öfvertygad, att de icke alls skulle blifva förmånliga för dem. I stället skulle det af utskottet i utsikt ställda förslaget att anordna särskilda landtmannakurser få en helt annan och mycket verksamare betydelse, och jag stöder mig därvid icke blott på min egen uppfattning utan på en motionär från Andra kammaren, herr Linders, som just är en af dessa småbrukare, och det är hans motion, som utskottet har upptagit till sin. Ehuru jag i mångt och mycket hyser alldeles olika åsikter med honom, anser jag dock denna motion vara synnerligen klok och välbetänkt.

Jag yrkar bifall till utskottets framställning.

Friherre Gyllenstierna: Det torde vara bevisande för frågan, om jag läser upp ett anförande af en af de personer, som detta närmast rör, nämligen ordföranden i den största småbrukarföreningen som vi hafva i Skåne. Jag har här en landtbruksbroschyr, i hvilken han infört en uppsats, af hvilken jag skall läsa upp en punkt, som närmast berör denna fråga: »Våra nuvarande landtmannaskolor, som med några undantag sortera under folkhögskolorna, besökas i regeln endast af de mera välsituerade landtmännens söner och döttrar, emedan det stora flertalet, särskildt bland de mindre jordbrukarnes led, icke anser sig ha tid eller råd att kosta på sig den folkhögskoleutbildning,

*Om grunder
för ändrad
organisation
af landt-
bruks- och
landtmanna-
skolor.*

(Forts.)

som erfordras för att komma i åtnjutande af undervisning i landmannaskola. Följden af detta sakförhållande blir, att det stora flertalet icke kommer i åtnjutande af landtmannaskoleunderbyggnad, utan får taga sig fram med det mått af kunskaper, enskilda landbruksföredrag, böcker och tidningspress samt den egna erfarenheten så småningom kan gifva.» Sedan han vidare belyst hvad de olika hushållningssällskapen yttrat i anledning af kommitterades förslag, slutar han med följande ord: »Att motarbeta det nya förslaget är detsamma som att endast unna dem utbildning vid landtmannaskola, hvilkas ekonomi och tid medgifver äfven folkhögskolentbildning under en föregående vinter, och så för öfrigt sätta en bom för dem, hvars hela förmögenhet nästan uteslutande består af en god vilja att komma fram i världen. Att de båda skolformerna skulle vara ägnade att uppmåna en klasskamp eller åtminstone klasskillnad äro endast orimliga, lösa hugskott, ej värda att bemöta. Nog är afståndet större *nu* mellan den »lärde» folkhögskole- och landtmannaskoleeleven och den »olärde» bondsonen där hemma vid torfvan än hvad det *komme* att blifva om äfven den senare finge någon, om än något mindre undervisning.» Nu kan man ju säga, att småbrukarna icke veta sitt eget bästa, och att man därför ger dem mera än de själfva vilja hafva, men på de skäl som anförts i Kungl. Maj:ts proposition, tror jag att detta kan vederläggas, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen med den af friherre De Geer föreslagna förändringen.

Herr Ekelund: Utskottet har afstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag om inrättande af en skolform af B-typen af det skäl, att utskottet fruktar, att bildningsnivån därigenom skulle sänkas. Det är ju alldeles gifvet, att om det kunde ordnas så, att alla kunde få den undervisning, som skolformen efter A-typen är ägnad att meddela, vore det bäst. Men det låter sig säkerligen icke göra. De flesta ungdomar, hvarom här är fråga, hafva icke de förkunskaper, som fordras för att vinna inträde i en skola efter A-typen, utan hafva icke andra kunskaper än sin folkskolebildning. Såvidt jag kan förstå, finns det ett mycket stort behof af att förskaffa dem den undervisning, som de hafva förutsättning för att kunna tillgodogöra sig. För att de skola kunna komma in i en skola efter A-typen fordras, att de förvärfvat de kunskaper som därför fordras, och för det ändamålet skulle det vara nödvändigt för dem att tillbringa t. ex. en vinter i en folkhögskola, och det hafva de icke råd till. De hafva hvarken de ekonomiska förutsättningarna, ej heller tid att vara från hemmen så lång tid som fordras. Då säges det å andra sidan, att det för denna kategori finnes småbrukarkurser. Ja, småbrukarkurserna äro nog mycket bra. De fylla sitt ändamål mycket väl, men dessa äro i allmänhet begränsade till åtta dagar. De kallas småbrukarveckan, och resultatet af den undervisningen, som under en veckas tid kan lämnas, kan ju icke vara så synnerligen stort. Det är vackert så, om de kunna gifva intresse för ökade kunskaper, och det tror jag, att de göra i de flesta fall, men det är just det intresset, som man bör söka tillvarataga. Jag tror, att för att taga vara på detta intresse skulle dessa skolor af B-typen vara

synnerligen väl ägnade. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Om grunder
för ändrad
organisation
af landt-
bruks- och
landtmanna-
skolor.
(Forts.)*

Herr Pers: Det gifves redan nu en del skolor af B-typen, såsom framgår af motionärens, herr Widéns motion, och till dessa landtmanna-skolor af B-typen bör man räkna de folkhögskolor, som äro inrättade på samma grund, t. ex. folkhögskolan på Öland. Denna skolform har som bekant mött motstånd från framför allt de nuvarande folkhögskolornas målsmän, och man har fruktat för, att de skulle blifva ödesdigra konkurrenter med de nuvarande folkhögskolorna och landtmanna-skolorna. Jag tror icke, att så skulle blifva förhållandet. Vårt lands ungdom bevisar ungdomsskolor i alldeles för liten grad. Vi hafva alldeles för få ungdomsskolor, och skolorna besökas i alldeles för liten utsträckning. Det finnes en hel rad med utmärkta folkhögskolor. En del besökas medelmåttigt, men vid en del är elevernas antal ganska ringa. Jag tror icke, att elevernas antal skulle bli mindre, om det uppstode en och annan B-skola i fattigare trakter, i trakter, där befolkningen är i sämre villkor och där det är svårare att åstadkomma dyrbara anstalter. Den, som något satt sig in i dessa förhållanden, vet, att de svenska anstalterna på detta område hafva benägenhet att blifva ganska dyrbara. Vi hafva ganska dyrbara och storartade inrättningar. Det bör därför ligga i landets intresse att icke lägga hinder i vägen för skolor af en billigare typ, af en, låt mig säga, torftigare beskaffenhet.

Här har visats på motionären, herr Linders, såsom en målsman för småbrukarne, och en målsman för småbrukarne som sätter sig emot B-skolor, men jag skall fästa uppmärksamheten på, att han dock hör till de småbrukare i Skåne, som bo söder om landsvägen, d. v. s. är från en rik och bördig trakt med en burgen befolkning och där jordbruket står högt. Dessa skolor uppkomma nog icke i sådana trakter, utan i de karga trakterna, och där hafva vi ofta tusentals småbrukare, och småbrukare som mycket sällan besöka folkhögskolor.

Den fruktan, som framträdte för att bildningsnivån skulle sjunka och att dessa B-skolor skulle blifva en svår konkurrent till folkhögskolorna, kommer mig att tänka på den där gamla satsen, att det sämre myntet alltid tränger ut det bättre myntet. Det förefaller mig, som om folkhögskollärarynket tro, att denna grundsats skulle vara giltig på kunskapssökandets område. Men så är det icke. Erfarenheten vittnar tvärtom, att där gäller ungefär samma sats som i fråga om brödet: en bättre brödsort har benägenhet att tränga ut en sämre brödsort, äfven om den bättre är något dyrbarare. Men härvidlag ställer sig ej frågan om att välja mellan sämre och bättre brödsorter, utan för den ungdom, som behöfver B-skolor, ställer sig frågan så: en tarfligare brödsort eller intet bröd alls. Ty i sådana bygder, där B-skolor skulle hafva en uppgift att fylla, begagnar sig ungdomen vanligen ej af någon undervisning, sedan den lämnat folkskolan.

Jag är själf elev af en folkhögskola och har denna att tacka för mycket, jag är vän af folkhögskolor, men jag tror högre om våra folkhögskolor, än att de skulle hafva något ondt att befara af om B-skolor inrättas. Västmanlands läns hushållningssällskap har förordat Kungl. Maj:ts förslag. Det är att märka, att detta hushållningssäll-

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.
(Forts.)

skap inom sitt område har Tärna välbekanta folkhögskola, och hushållningssällskapet står på mycket god fot med Tärna-skolan, men icke förty har hushållningssällskapet förordat Kungl. Maj:ts förslag, ty det finnes till och med i Västmanlands län bygder, där skolor efter B-typen sannolikt skulle vara af behovet påkallade, stora socknar, därifrån endast undantagsvis en man eller kvinna söker sig till den större folkhögskolan.

Herr talman! Jag ber att få instämma i friherre de Geers yrkande.

Herr Odelberg: Det förslag till ordnande af den lägre landtbruksundervisningen, som nu underställts Riksdagens pröfning, har ursprungligen framlagts af den af Kungl. Maj:ts tillsatta landtbruksundervisningskommittén. Redan i fjol har Riksdagen behandlat åtskilliga förslag af denna kommitté. Nu gäller framställningen, att Riksdagen skulle yttra sig angående organisationen af dels våra landtbruksskolor, dels våra landtmannaskolor.

Rörande den föreslagna organisationen af landtbruksskolorna har utskottet ej haft något att erinra. Däremot har allenast halfva jordbruksutskottet ställt sig på kommitténs och Kungl. Maj:ts uppfattning af det lämpligaste sättet för landtmannaskolornas anordnande, under det att den andra hälften af utskottet ansett en tudelning af landtmannaskolorna i A- och B-skolor ej vara af behovet påkallad. Vi tillskapa för många former för vår jordbruksundervisning. Vi hafva nu de båda landtbruksinstituten med de af Riksdagen nyss beslutade kurserna för utbildning af landtbrukslärare. Vidare hafva vi landtbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp, ett flertal andra landtbruksskolor med praktisk och teoretisk undervisning för södra och mellersta Sverige, dels 2-åriga, dels 1-åriga, samt för de norrländska länen och Dalarne 1-åriga landtbruksskolor kombinerade med teoretiska vinterkurser för småbrukare. Så skulle komma landtmannaskolor af två olika typer, A och B, samt såsom appendix till dem fasta sex veckors vinterkurser för småbrukare. Därtill komme tillfälliga småbrukarkurser, varande minst 6 dagar, samt den af staten anordnade undervisningen i mejerihushållning. Vidare understödjer staten af enskilda personer anordnade landtbrukskurser.

Minst tycker jag en tudelning af landtmannaskolorna skulle vara af behovet påkallad. I verkligheten blefve det för öfrigt ej två typer, utan blott en, nämligen B-typen, och därigenom skulle landtbruksundervisningen i vårt land neddragas på ett lägre plan, än den för närvarande står. Jag vill dock ej bestrida, att den nuvarande landtmannaskolan behöfver reorganiseras, ty dess förening med folkhögskolan har ej alltid enligt min åsikt varit lycklig annat än ur ekonomisk synpunkt, ty för undervisningen har kunnat användas samma lokaler, samma undervisningsmateriel och delvis samma lärare; men i ett annat afseende har föreningen varit mindre lycklig, till följd däraf att föreståndarne för folkhögskolorna äfven varit föreståndare för landtmannaskolorna. I många fall har det visat sig, att en person, som visserligen varit utmärkt såsom folkhögskoleföreståndare, ej haft de kvalifikationer, som behöfvas för att vara föreståndare för en landtmannaskola och med sakkännedom leda undervisningen. Föreståndaren

har ej undervisat i något af landtmannaskolans hufvudämnen, utan denna undervisning har varit anfötrödd åt unga nyligen från instituter utexaminerade elever. Detta har naturligtvis ej varit ändamålsenligt. Kungl. Maj:t vill nu råda bot häremot, ej genom att slopa de landtmannaskolor, som upprättats i samband med folkhögskolor, men genom att föreskrifva, att de kombinerade skolorna skola hafva särskild föreståndare, äfvensom att landtmannaskolor hädanefter skola upprättas fristående.

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.
(Forts.)

Nu föreställer man sig i allmänhet, att det är ett oeftergiftigt villkor för att vinna inträde i A-skolan eller den nuvarande landtmannaskolan att hafva genomgått folkhögskola. Detta är visst icke fallet. De, som genomgått folkhögskola, hafva blott förmånen att slippa inträdespröfning. Redan nu finnes en mängd fristående landtmannaskolor, och ett ringa fåtal af dessa skolors elever hafva genomgått folkhögskola.

Nu vill man som sagdt upprätta två skolyper. För inträde i A-skolorna skulle fordras, såsom angifves på sid. 45 och 46 i utskottets betänkande, ungefär det kunskapsmått, som en ordentligt genomgången folkskola är afsedd att meddela, måhända med det tillägg i afseende på linearritning, att man skall förstå begagna skala och passare. För inträde i B-skola skulle fordras allenast att sökanden genomgått en vanlig folkskolekurs. Särskild pröfning för inträde i B-skolan skulle ej förekomma. Men under tiden mellan afslutandet af folkskolan och inträdet i B-skolan hafva många försummat att underhålla sina kunskaper, så att de kunna så godt som ingenting, när de komma till B-skolan. För den skull har föreskrifvits att af skolans 800 undervisningstimmar omkring 300 skola användas till undervisning i skrifning, räkning och rättstafning. Jag kan ej finna, att man bör inrätta en fackskola med 20 eller föga öfver 20 veckors kurs, för att en tredjedel af undervisningstiden skall upptagas med att bibringa eleverna kunskaper, som staten en gång förut meddelat dem i folkskolan. Detta bör så mycket mindre få förekomma, som för de obe-medlade eller mindre bemedlade, som vinna inträde i landtmannaskolorna, staten beredt tillfälle till erhållande af ganska höga stipendier, och man kan då med skäl begära att de inträdessökande själfva sörja för att de en gång förut på statens bekostnad inhämtade kunskaperna återupplivas, så att de kunna följa undervisningen i fackskolan.

Utskottet har ansett, att det vore bättre föreskrifva, att vid landtmannaskolorna anordnades t. ex. en månads förberedande kurs, där de, som söka inträde i landtmannaskolorna utan nödiga förkunskaper, kunde förkofra sig. Så har man gått till väga vid Skara landtmannaskola, och det med mycket framgångsrikt resultat.

Blifva de föreslagna B-skolorna inrättade, komma dessa skolors elever att rekryteras på bekostnad af A-skolorna. Följden blir, att många A-skolor i saknad af det antal elever, som erfordrades för nödigt statsbidrags bekommande, måste nedläggas. Slutligen blefve det kanske uteslutande B-skolor. Kan man af dylika skolor förvänta ett resultat, motsvarande de uppoffringar staten skulle göra för deras uppehållande? Skolorna komma att bestå af elever med mycket olika förkunskaper, och de mer försigkomna finge använda en stor del af skol-

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor. tiden för att deltaga uti sådan undervisning, af hvilken de hade föga gagn. Skall man ovillkorligen inrätta en ny typ af landtmannaskola, anser jag, efter den erfarenhet jag vunnit vid inspektioner af landtmannaskolor, att ingen elev bör intagas i skolan utan föregående pröfning. Sker ej så, komma nog våra landtmannaskolor att omskapas till folkskolor, i hvilka meddelas någon undervisning i jordbruksämnen.

(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Då jag hade ordet, tillät jag mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall emellertid be att få ändra mitt yrkande därhän, att jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med det af friherre de Geer gjorda tillägg.

Grefve Hamilton, Alexander: Det kommittéförslag, som utgör grund för Kungl. Maj:ts proposition, har varit remitteradt till alla rikets hushållningssällskap, och de flesta hushållningssällskaps förvaltningsutskott hafva tillstyrkt detsamma. Bland de förvaltningsutskott, som tillstyrkt det, är äfven det i Västmanlands län, af hvilket jag är ledamot. Jag har medverkat till dess uttalande och har intet skäl att frångå min åsikt. Men med anledning af hvad utskottet anfört, ber jag att få yttra några ord.

Man befarar, att dessa skolor skola skada folkhögskolorna. Jag tror ej, att så skall blifva fallet. Många komma att icke nöja sig med den ensidiga utbildning, som lämnas i fackskolorna, utan skola fortfarande vända sig till folkhögskolorna. Hvad som för mig emellertid är afgörande är, att genom afslag å B-typen många landtbrukare utestängas från möjlighet att erhålla sådan undervisning, som där är afsedd att meddelas, då denna utbildning ej kan ersättas genom småbrukarkurserna. Ty dessa äro afsedda för dem, som redan äro småbrukare, men landtmannaskolorna af B-typen äro afsedda för dem, som en gång skola blifva småbrukare.

Ur dessa synpunkter skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Axel: Det har af de ärade talare, som påyrkat införande af B-typen, särskildt framhållits, att visserligen icke de fordringar, som nu äro stadgade för inträde i landtmannaskola, skilja sig så särdeles mycket från vanlig folkskolebildning, men det har sagts, att den blifvande landtmannaskoleeleven glömt mycket af hvad han lärt i folkskolan, och det instämmer jag i. Han har glömt mycket, när han skall in i landtmannaskola, men den, som, när han tänker söka inträde i landtmannaskola, ej har nog ambition och energi att befästa sina folkskolekunskaper, anser jag ej vara mogen för landtmannaskolan. Han bör nöja sig med en småbrukarekurs — den fasta småbrukarekursen bör icke, såsom en talare på östgötabänken nämnde, vara allenast åtta dagar, utan kan sträckas ut mycket längre. Såsom redan framhållits af utskottets ordförande, blir det nästan omöjligt, åtminstone oerhördt svårt, att i B-skolor af den förordade typen bedriva undervisningen, som sig borde. Hvar och en, som haft med

undervisning på ett eller annat område att göra, vet huru hinderligt det är för arbetet, om förkunskaper fattas. Nu är landtmannaskolan en fackskola, och det är meningen att eleverna skola med kraft och lust och energi egna sig åt den fackliga utbildning, som där meddelas. Om emellertid många elever sakna förkunskaper, och en stor del af tiden måste upptagas med att bibringa dem sådana, skulle detta innebära den största orättvisa mot de elever, som underhållit sina folkskolekunskaper. Jag anser, att redan detta bör vara ett skäl för att icke införa B-skolor af den föreslagna typen. Det finnes också möjlighet för dem, som söka inträde i landtmannaskola, att på lediga stunder med hjälp af t. ex. någon skollärare befästa sina kunskaper. Utskottet har särskildt pekat på möjligheten att anordna någon månads förberedande kurs. Då skulle det blifva mera jämnhet, och resultatet af landtmannaskolans verksamhet, den må vara af A- eller B-typ, skulle alldeles säkert blifva långt bättre, än om en stor del, kanske största delen af den tid, som eleverna tillbragte i landtmannaskolan, måste användas till förkunskapers inhämtande, hvarmed jag i likhet med utskottets ordförande anser det alldeles icke vara rätt att upptaga tiden i landtmannaskolan.

Om grunder för ändrad organisation af landbruks- och landtmannaskolor.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fahlén: En föregående talare, herr Aaby Ericsson, uttalade bestämdt, att utskottet gjort herr Linders resonemang i hans motion till sitt eget, och förklarade, att han för sin del fullständigt instämde med herr Linders i denna fråga. Det kan väl då vara skäl att se efter, hvad herr Linders säger i sin motion, och hvilka skäl han föreburit för sitt afslagsyrkande å B-typen.

Först och främst framhåller han, att landtmannaskolan af B-typen skulle blifva en farlig konkurrent till folkhögskolan. Detta påstående har blifvit tillförene tillräckligt vederlagdt, så att jag ej skall uppehålla mig därvid i vidare mån, än att jag vågar säga, att om ej folkhögskolan, om hvilken alla tro så högt och så mycket vackert här är sagdt, kan bestå i konkurrensen med landtmannaskolor af B-typen, ja, då motsvarar folkhögskolan ej de förväntningar jag och andra ställa på henne. Men härvidlag lära nog farhågorna vara ogrundade.

Vidare säger herr Linders, att inrättande af landtmannaskolor af B-typen skulle medföra en sänkning, ja, ett tillbakasteg i fråga om allmänbildningen i landet. Det är ett resonemang, som förefaller mig ytterst märkligt. Kan det anses vara tillbakagång i allmänbildningen, om man vidtager åtgärder, på det att så många som möjligt af vårt lands jordbrukande befolkning må få tillfälle att förvärfva så mycken teoretisk landtmannakunskap, som för dem och deras uppgift i lifvet kan vara erforderlig? Det måtte väl vara en större tillbakagång och sänkning af allmänbildningen, om man låter en stor del af vår landtbrukande ungdom blifva utan undervisning, och det påståendet är ej vederlagdt, att, därest ej lätt tillgängliga undervisningsanstalter med korta undervisningskurser för dylik undervisning äro inrättade, större delen af vår unga landtbruksbefolkning kanske kommer att blifva utan undervisning. Herr Linders resonemang på denna punkt förekommer mig vara fullständigt oriktigt.

*Om grunder
för ändrad
organisation
af landt-
bruks- och
landtmanna-
skolor.*
(Forts.)

Vidare säger motionären, att inrättande af ifrågavarande skoltyp skulle medföra en klasskillnad på landtmannaområdet. Detta är väl ett skäl, som ej ens utskottets majoritet på allvar vill upptaga. Bliir klasskillnaden större, om en större del är utan undervisning och en annan mindre del har bättre undervisning, än om flertalet har någon kunskap och undervisning, låt vara att denna undervisning ej kan bliiva så omfattande, men i allt fall i allmänhet tillräcklig för deras behof? Detta motionärens skäl synes mig fast hellre kunna åberopas till stöd för Kungl. Maj:ts uppfattning.

Då det säges, att kortvariga småbrukarkurser skulle kunna ersätta en ordnad undervisning, får jag säga, att jag tror, att all praktisk erfarenhet talar mot ett sådant påstående. Ingen lär väl kunna på allvar påstå, att några föreläsningar af konsulenter eller andra skola kunna sättas i stället för en under månader fortgående systematisk undervisning inom vissa lärdomsgrenar. Det synes väl vara alldeles uppenbart.

Nu tillkommer emellertid ett för mig alldeles afgörande skäl att förorda B-typen, nämligen det, att denna skolform tillämpats i vårt land, särskildt inom Norrland. Det finnes, såsom också blifvit påpekadt från den jemtlandske motionären, en skola på Frösön i Jämtland, som just är anordnad i öfverensstämmelse med hvad man tänkt sig skulle bliiva B-typ, och den skolan har mig veterligen från alla håll åtnjutit det betyg att den är förträfflig. Den har till och med kallats nr 1 af våra landtmannaskolor. Detta synes mig vara ett skäl, hvarför man bör noga betänka sig, innan man kastar bort ett anbud om en skolform som den ifrågasatta.

Härtill kommer en sak, som ej blifvit tidigare påpekadt, nämligen att det ej är fråga om att införa denna skolform såsom obligatorisk, utan endast såsom fakultativ. I orter, där man ej anser sig hafva behof eller gagn af denna form, bör den och skall den ej komma i fråga, men i trakter, där man behöfver en lättare tillgänglig form af undervisning, bör man ej förvägra befolkningen att få ifrågavarande form af landtmannaskolor, hvilka där säkerligen skola visa sig i det hela tillfredsställande.

Ja, detta är det hufvudsakliga skälet som föranledt mig att ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall, i den formulering som af friherre De Geer tidigare angifvits.

Herr statsrådet Nylander: Jag beklagar, att jag ej haft tillfälle att förut under dagen närvara vid kammarens sammanträde och åhöra diskussionen i denna eller föregående frågor. Det har emellertid sagts mig, att yrkande framställt på bifall till utskottets förslag oförändradt i denna punkt, hvilket innebär afvikelse från Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall därför be att få yttra några ord.

Den af statsmakterna understödda landtbruksundervisningen i vårt land har hittills till hufvudsaklig del varit ordnad så, att den mest tillgodosett det större och medelstora jordbruket. För bibringande af yrkesutbildning åt de många, som utöfva det mindre och minsta jordbruket, har det däremot varit och är fortfarande ingalunda nöjaktigt

ordnad. Den brist i vår hittillsvarande landtmannautbildning, som uppenbarligen här föreligger, har därför under årens lopp gjort sig allt starkare gällande. Under senaste decenniet har man ock alltmärra kommit till insikt om det mindre jordbrukets stora betydelse för land och folk, dess bärkraft och dess utvecklingsmöjligheter.

Det var utan tvifvel detta, som manade 1907 års riksdag att i skrifvelse till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på, bland annat, nödvändigheten af att lämpliga åtgärder med det snaraste vidtoges för beredande af undervisning åt det mindre jordbrukets idkare. Riksdagen framhöll därvid med rätta, hurusom förutsättningen för, att det mindre jordbruket skulle kunna utvecklas till allt större betydelse för landet, ligger däri, att en väl ordnad och lätt tillgänglig undervisning om dess grunder och om sättet för dess utöfning bringas till stånd. Denna Riksdagens skrifvelse föranledde som bekant tillsättandet af 1907 års kommitté för ordnande af den lägre landtbruksundervisningen. Det förslag, som denna kommitté framlagt, synes mig vara med synnerlig omsorg utarbetadt, grundadt som det är på de principer och följande som det gör de riktlinjer, som Riksdagen i sin förutnämnda skrifvelse framhållit. Det är därför ock som jag, vid den pröfning, som kommitténs förslag blifvit underkastadt, ansett mig kunna och böra i allt väsentligt tillstyrka hvad kommittén föreslagit i fråga om tillgodoseendet af det mindre och minsta jordbrukets behof af yrkesutbildning.

Hvad detta förslag nu innebär känna herrarna noggsamt till, hvarför jag ej torde behöfva att här närmare redogöra för detsamma. Vi skulle få bland annat två landtmannaskoletyper, nämligen dels *A-typen*, motsvarande våra nuvarande landtmannaskolor, dels *B-typen* för den ungdom från våra tusentals mindre landtmannahem, för hvilken det ofta kan vara kännbart och svårt att bestrida kostnaderna för genomgående af fackkursen vid en landtmannaskola af *A-typ* och hvilken ej har råd eller tillfälle att vara borta från hemmet två vintrar.

Det är nu mot dessa s. k. *B-skolor*s införande som utskottet uttalar sig, och utskottet ifrågasätter i stället, huruvida icke vid landtmannaskolorna borde inrättas en kortare förberedande kurs, där de inträdessökande, som kunde sådant behöfva, finge tillfälle att stärka sina kunskaper. Härvid angifver utskottet dock icke närmare, till hvilken grad dessa kunskaper skola stärkas eller hvilka fordringar i öfrigt, som skulle ställas på de inträdessökande. Men då utskottet vidare säger, att det kunskapsmått, som i allmänhet meddelas vid våra folkskolor, i det närmaste täcker inträdessördringarna till landtmannaskolan (*A-typen*), så tyckes häraf framgå, att utskottet ingalunda fordrar folkhögskolekunskaper utan endast folkskolekurs med eventuell förstärkning såsom kompetens för inträde i dessa skolor.

Jag undrar dock, om det kan vara välbeträkt att på så sätt draga ned denna vår nuvarande landtmannaskoletyp, ty att dess nivå däri-genom skulle i viss mån sänkas, synes mig vara en ganska gifven följd af en sådan organisation. Vår nuvarande skolform, *A-typen*, med sin fordran på förutgangen folkhögskolekurs eller motsvarande kunskaper, har ju utöfvat ett så väckande och lifgifvande inflytande på vårt lands jordbruk, att synnerligen starka skäl måste anföras, innan man, synes mig, kan gå med på att omdana densamma.

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.

(Forts.)

Om grunder
för ändrad
organisation
af land-
bruks- och
landtmanna-
skolor.
(Ports.)

Utskottet säger själf på ett ställe i sitt utlåtande, att man icke bör sänka den nuvarande landtmannaskolans bildningsnivå. Ja, det är just detta som Kungl. Maj:t afser med sitt förslag att å ena sidan i hufvudsak bibehålla nuvarande skolform med sina något högre fordringar för inträde, men å andra sidan äfven tillgodose de smås intressen genom att införa B-typen, afsedd för ungdom med folkskolebildning. Belysande är hvad den förutnämnda kommittén yttrar, då den föreslår dessa båda skoltyper. Kommittén anför:

»Om kommittén alltså förordar, att landtmannaskolor af hittillsvarande typ fortfarande må verka i de trakter af vårt land, där så befinnes lämpligt, anser kommittén det dock vara nödigt för många af vårt land sinsemellan olikartade bygder att teoretisk landbruksundervisning hjudes ungdomen så anordnad, att tillträde till denna undervisning utan olägenhet kan lämnas äfven dem, som icke haft tillfälle att efter afslutande af folkskolan genomgå någon annan undervisningsanstalt eller på annat sätt förvärfva sig de föreskrifna kunskapsmåten för inträde vid landtmannaskola. Kommittén vill därför föreslå, att vid sidan af den nuvarande landtmannaskolan, hvilken af kommittén hädanefter benämnes *litt. A*, upprättas en ny form af landtmannaskola, *litt. B*, med sådan undervisningsplan, att vanlig folkskolebildning är tillräcklig för tillgodogörande af undervisningen. Det bör sedan stå styrelserna för våra landtmannaskolor fritt att, med den kännedom om ortens behof de besitta, själfva besluta, huruvida en skolas framtida verksamhet skall ordnas i öfverensstämmelse med den ena eller andra typen. Gifvetvis bör också en skola, som på grund af de nuvarande förhållandena i sin bygd anses böra arbeta såsom B-skola, framdeles kunna, om så befinnes lämpligt, öfvergå till A-skola eller tvärtom.

Att upprättandet af landtmannaskolor *litt. B* utgör ett verkligt behof, framgår såväl af de från hushållningssällskapens förvaltningsutskott inkomna yttrandena i ämnet, i hvilka ganska allmänt uttalas önskvärdheten af att enbart genomgåendet af folkskolekurs må berättiga till inträde i landtmannaskola, som ock af den tillslutning, som vissa privata landbruksläroverk, hvilka i detta hänseende icke hafva något inträdeskräf, kunna uppvisa.»

Så långt kommittén.

Kurserna i dessa båda skoltyper blifva ju ock afsevärdt olika i samma mån, som undervisningen får börja på olika plattform på grund af elevernas olika förkunskaper. Undervisningen i de egentliga fackämnena kan uppenbarligen vid A-skolan läggas vida mera ingående än vid B-skolan. Genom B-skolan vill man bereda möjlighet för blifvande småbrukare att förskaffa sig en god efter deras blifvande förhållanden afpassad yrkesutbildning.

Då man nu vill vidtaga åtgärder i syfte att lägga en god och fast grund för ett framgångsrikt arbete på vårt jordbruks främjande, så är det af stor vikt att se till, att dessa åtgärder blifva sådana, att de olika kategorier af jordbrukare, för hvilka de äro afsedda, kunna i största möjliga utsträckning och med största möjliga vinst för sitt framtida arbete begagna sig därpå.

Och då jag vågar tro att detta mål bäst vinnes, om vår landtmannaundervisning får anordnas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, och

då jag icke har något att erinra mot de jämkningar däri, som utskottet gjort beträffande grunderna för beräkning af statsbidraget, så tillåter jag mig uttala önskvärdheten däraf, att kammaren täcktes bifalla utskottets förslag, men med ogillande af dess uttalande rörande landtmannaskolor af B-typen.

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor.

(Forts.)

Herr Paulson: Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrade nyss att genom bifall till utskottets förslag det kunde befaras, huruvida icke den utbildning våra landtmannaskolor för närvarande meddela skulle kunna blifva lidande därigenom, att den skulle komma så att säga uti ett lägre plan, och det skulle bero därpå, att det i afseende på A-typen icke skulle vara någon bestämmelse om förut genomgången folkskolekurs. Det tror jag icke skulle vara att befara med det kunskapsmått, som enligt reservanternas förslag bör innehafvas af dem, som söka inträde i dessa skolor.

Herr statsrådet uttalade vidare, att om Kungl. Maj:ts förslag blefve antaget kunde man hoppas, att vissa skolor af B-typen skulle kunna höja sig till ett bättre läge och att de skulle kunna framdeles förändras till A-typ. Jag har för min del den uppfattning, som också utskottet delar, att faran med det föreliggande förslaget, att införa tvenne skoltyper, är den, att vid konkurrens dem emellan A-typen skulle komma att ligga under därför, att då för inträde i B-skolan icke fordrades något visst kunskapsmått, skulle eleverna företrädesvis söka sig dit, och skolor af A-typen skulle därigenom tvingas att, för att kunna uppehålla sig i konkurrensen, nedsätta fordringarna, och härpå skulle naturligtvis undervisningen afsevärdt lida.

Herr statsrådet nämnde också, att flera hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade uttalat sig synnerligen fördelaktigt till förmån för B-typen. Ja, det har nog varit de som gjort detta, men det har också varit flera förvaltningsutskott som härvid uttalat sina betänkligheter. Sålunda har Malmöhus läns förvaltningsutskott för sin del ansett »att flertalet elever komma att söka sig till dessa B-skolor och att styrelserna för A-skolorna därigenom förr eller senare skola tvingas att förändra sina skolor till B-typen, hvarigenom den landtbruksundervisning, som är afsedd att meddelas allmogens söner, kommer att dragas ner på ett lägre plan.» Och Örebro hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att en sådan ordning skulle »skapa en ensidig, med svaga insikter utrustad landtbrukarbefolkning.» Alltnog, det har sålunda äfven uttalats farhågor från hushållningssällskapens sida angående denna s. k. B-typ.

Nu har jag inom utskottet gjort det uttalande, att jag ansåg det kunde finnas goda skäl för att man här i landet införde skolor af B-typen och att det möjligen funnes ett behof däraf, men då jag ansåg att det med Kungl. Maj:ts förslag låg en fara däruti, att undervisningen vid våra nuvarande landtmannaskolor kunde komma att dragas ned i ett lägre plan, har detta i allt fall gjort att jag måst ställa mig på utskottets sida.

Jag har emellertid inom utskottet, icke för att råda bot mot olägenheterna, men för att åtminstone i någon mån minska dem, föreslagit att man skulle i fråga om benämningen af dessa olika skoltyper

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmannaskolor. (Forts.)

skilja på dem i så måtto, att A-typen skulle bibehålla namnet landtmannaskola och B-typen skulle kallas *lägre jordbruksskola*. Jag tror att man redan därigenom skulle vinna ganska mycket, om allmänheten finge klart för sig skillnaden i den undervisning som vid dessa skolor meddelas. Däremot tror jag, att om de båda hafva samma beteckning, ligger däri en fara att A-skolan kommer att blifva underlägsen i den konkurrens, som jag fruktar skulle komma att uppstå.

Landtmannaskolornas uppgift är att meddela fackkunskaper för de unga män, som skola blifva brukare af medelstora och mindre jordbruk. För vårt jordbruks utveckling betyder det alltså ganska mycket, att undervisningen vid dessa skolor blifver af verkligt värde, och det vore mycket att beklaga, om icke våra landtmannaskolor i framtiden skulle kunna bibehålla den ställning de hittills innehaft. Jag behöfver icke tala om för herrarna hvad det betyder för vårt jordbruk, att åt dessa unga män meddelas en verklig fackkunskap. Vill man nu kalla dessa landtmannaskolor fackskolor, fordras det nödvändigt vissa förkunskaper för att eleverna där skola kunna tillgodogöra sig den undervisning som meddelas. Vill man sedan gifva B-skolorna, för hvilka inga egentliga inträdesfordringar äro behöfliga, namn af lägre jordbruksskolor, är skillnaden i skolornas uppgift genast i ögonen fallande. Men, som jag nämnde, jag har inom utskottet ej fått något understöd för denna mening, förmodligen därför att man ansett, att vi förut hade tillräckligt många typer af skolor i vårt land för att man ytterligare skulle införa någon ny typ.

Som frågan nu ligger, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gezelius: Efter herr jordbruksministerns anförande ber jag att få tillägga endast några ord i fråga om anordnandet af dessa landtmannaskolor.

Utskottets ordförande angaf såsom tvenne af de viktigaste skälen, hvarför utskottet motsatt sig anordnande utaf landtmannaskolor af B-typen, dels, att om sådana inrättades, skulle det skapas ytterligare en förm af skolor för vårt jordbruk, och dels, att införandet af B-typen skulle vara ögnad att äta ut A-typen, så att landtmannaskolorna sedan endast skulle blifva af B-typen.

Hvad nu det första skälet beträffar, att det vore olämpligt att skapa ytterligare en typ för undervisningen, förmenar jag för min del att detta snarare vore en fördel. Här gäller det att anordna en undervisning som skall vara frivillig och hvilken, såvidt möjligt, skall lämpa sig efter olika förhållanden och förutsättningar. Vid sådant förhållande räknar jag det såsom en förtjänst ju mera man kan fylla det faktiska behovet för de olika fallen och man således kan anordna undervisningen på olika sätt under olika förutsättningar, då man såsom här därigenom icke förorsakar någon ökad svårighet eller någon ökad kostnad för undervisningens åstadkommande. Skulle det blifva så, att omläggning till B-typen skulle tendera till att undertrycka A-typen, har B-typen fått ett kvitto på att den fyller behovet för dem, hvilka undervisningen efter de olika typerna är afsedd att gagna. Ty, mina herrar, denna undervisning är uteslutande frivillig och den

afser icke att förläna formell kompetens utan ökad reell kompetens för skolans alumner.

Här gäller det icke att inrätta en obligatorisk B-typskola, det har ju redan framhållits. Och om man går till jordbruksundervisningskommitténs betänkande, så är där till full evidens, för mig åtminstone, klarlagt, att trakter finnas i vårt land, där behovet af undervisning i landtmannaskolor ställer sig så ofantligt olika andra trakter på motsvarande områden, att man bör söka olika typer för denna undervisnings bibringande. Hvad som kan vara lämpligt i södra delarna af landet eller i dessa mellersta delar är för visso icke under i öfrigt lika förhållanden lämpligt för de norra orterna. Här är fråga om att kunna möjliggöra i stort sedt för dessa sistnämnda trakter af vårt land en undervisning, som förmår tillfredsställa behovet hos den kunskapsförstående ungdomen bland vårt jordbruks idkare.

Här har ock kastats fram en synpunkt å denna fråga, som jag visst icke vill bestrida har sin betydelse. Det är, om jag så får kalla den, den sociala. Man befarar, att införandet af en B-typ parallell med A-typen skulle framkalla en viss klasskillnad. Det är jag icke rädd för, men däremot ser jag saken så, att om man icke förmedlar öfvergången mellan hemmansbrukare och småbrukare, riskerar man att skapa en klasskillnad mellan dessa, som icke motiveras i verkligheten, och denna sociala synpunkt synes mig väl värd ett beaktande. Genom införande af möjlighet till landtmannaskolor af B-typen hafva vi tillgodosett en förmedling mellan småbrukare och hemmansbrukare, hemmansägare. Denna förmedling synes mig viktigare att se till godo än att söka bereda samma kunskapsmått åt alla man kallar hemmansbrukare eller hemmansägare inom olika trakter af vårt land med dess vidt skilda förutsättningar.

Af väsentligen dessa skäl ansluter jag mig till det yttrande, som här först framställt af friherre De Geer.

Herr Odelberg: Herr statsrådet yttrade nyss, att man icke tillräckligt sört för den lägre landtbruksundervisningen i vårt land, utan att man för mycket ägnat sig åt den högre, men jag undrar om han riktigt kan stå för det yttrandet. Vi ha nu 19 landtbruksskolor och 29 landtmannaskolor i vårt land, 50,000 kronor anslås af Riksdagen för småbruksundervisning, och hushållningssällskapen anvisa årligen ett ganska betydligt belopp för samma ändamål. Dessutom anslås såväl staten som hushållningssällskapen årligen ganska stora belopp till studieresor för mindre jordbrukare. Jag tror således att man kan säga, att det är ganska väl sört för den lägre landtbruksundervisningen.

Vidare yttrade herr statsrådet, att det fordrades för inträde i A-skolan att hafva genomgått folkhögskola eller också vid examen visa att man har motsvarande kunskaper. Så torde väl ej vara förhållandet. De förkunskaper, som fordras för inträde i landtmannaskolan af A-typ, finnas angifna på sid. 45 och 46 i betänkandet, och jag förmodar, att föreståndarne för våra folkhögskolor ej skulle finna sig tillfredsställda, om man påstode, att deras elever ej inhämtat större kunskaper.

Herr Fahlén yttrade att de icke äro obligatoriska, hvarken den ena eller andra af dessa skolor. Nej, men det är sannolikt att det ej

Om grunder för ändrad organisation af landtbruks- och landtmanna-skolor. kommer att existera mer än en af dessa skoltyper. För inträde i A-skolan fordras något mer än folkskolekunskaper, ådagalagda vid inträdespröfning, samt för inträde i B-skolan att hafva genomgått folkskola. Under sådana förhållanden komma nog skolorna af B-typen att taga ledningen på bekostnad af A-skolorna, och folkhögskolorna och bildningsnivån på landsbygden att sänkas.

(Forts.)

Herr Hammarskjöld: Det har gått med mig i denna fråga på det sättet, att, när debatten började, jag trodde att utskottet hade rätt, men ju längre det led med diskussionen, dess mera tveksam har jag blifvit, och nu har jag kommit på den punkt, att jag icke kan taga på mitt ansvar att gå med utskottet och därigenom utestänga möjligheten just för dem, som skulle hafva gagn af B-skolan, att få använda denna form. Här har sagts och det med full rätt, att det är mycket vanligt att en ung man, som hunnit till den åldern att han vill gå igenom en landtbrukskurs, glömt det mesta af hvad han lärt i folkskolan. Detta är nog sant och det är mycket beklagligt, men min tro är att de, som komma att söka sig in vid dessa landtbrukskurser, blifva icke de sämsta, ej de som äro klenast i folkskolan, utan det blir de bättre, de som hafva vetgirighet, och de ha nog icke helt och hållet försummat att öka sina kunskaper eller att åtminstone söka bevara hvad de inhämtat i folkskolan.

Jag föreställer mig att det på vissa håll ännu kan råda en viss missuppfattning och att icke alla gjort riktigt klart för sig hvad det egentligen betyder med dessa tvenne skoltyper. Det är här alls icke fråga om att *tvinga*, vare sig till den ena eller till den andra, utan att det skall ligga i hvarje landsändas eget skön att bestämma, huruvida de där vilja inrätta en skola af A- eller B-typen, och det kan icke förnekas att förhållandena i vårt land äro så skiftande, att det behöfves olika skolformer äfven på detta område, ty hvad som passar för Skåne och möjligen för Östergötland, passar icke för Norrland, det har blifvit sagt många gånger, men det kan nog behöfva upp-repas. Det finnes utan tvifvel trakter, där denna lägre typ otvifvelaktigt skulle kunna blifva till stort gagn. När jag suttit och besinnat detta, har jag kommit till den öfvertygelsen, att jag icke kan taga på mitt ansvar att rösta emot Kungl. Maj:ts förslag, då jag anser att detta förslag är godt.

Just nu sätter man mig i handen ett papper med meddelande att Andra kammaren bifallit reservationen, och jag finner då så mycket mera skäl att gifva min röst åt Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lindblad: Det är godt och väl att Andra kammaren fattat sitt beslut, men det vore kanske klokt, om denna kammare såge till, att den skoltyp det är fråga om att inrätta också blifver en riktig sådan.

Utskottets majoritet har hvarken velat förorda A- eller B-typen utan lutat mest åt en kombinerad A-B-typ, om jag så får säga, och meningen vore ej att anställa någon slags examen rigorosum för in-profning, utan blott att i afseende å dem, som försummat bibehålla sina folkskolekunskaper, få känna dem på pulsen. Om de nu skulle

befinnas särskildt svaga, skulle de efter en månads förberedande kurs komma in i skolan och därigenom ej draga ned sina kamrater och nödvändiggöra repetition af föregående undervisning, utan man borde kunna med ens gå öfver till och inhämta verkliga fackkunskaper. Och det är ej så, som herr Gezelius förklarade, att hvar och en af dessa ungdomar får själf välja den typ, som passar honom bäst, utan de nödgas välja den typ, som finnes där på orten — man reser ej från Norrland till Skåne eller tvärtom, utan hvar och en får stanna på sin ort. Därför håller jag före att utskottets majoritet är vida försiktigare, då den uppställer någon inträdesfordring och icke säger så här: Ni passar att gå tillsammans med edra kamrater, vare sig ni ännu sitter inne med edra folkskoleinsikter eller ni för länge sedan glömt dem. Det kan ju finnas en del pojkar från väl situerade landbrukshem, som önska förskaffa sig litet högre kunskaper, men om de kanske uraktlätit att underhålla den grundstomme af vetande, som de en gång inhämtade i folkskolan, så är det väl ej för mycket att fordra, att de förr än de intagas i fackskolan repetera hvad de en gång kunnat. Utskottets majoritet har velat förebygga, att man får kurserna så ojämnna, något som väl bör undvikas.

Jag måste för min del ställa mig på utskottets majoritets sida.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af friherre *De Geer, Louis*, »att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr Widéns motion samt med afslag å herr Linders motion för sin del godkänna de i statsrådsprotokollet sammanfattade grunderna för förändrad organisation» o. s. v. lika med utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i punkten 4 af sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den af friherre *Louis de Geer* föreslagna ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 81.

Om grunder för ändrad organisation af landbruks- och landtmannaskolor.

(Forts.)

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande äfvensom handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af vissa §§ i förordningarna den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl samt angående försäljning af tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka äfvensom förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, samt

2:o) med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet

dels Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga skrifvelse till Riksdagen angående fråga om anslag till understöd vid ordnande af kreditförhållandena för det mindre jordbruket,

dels ock Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anslag till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svenska landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 5, 6 och 15 regeringsformen,

nr 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om hvilka ärenden äro att hänföra till kommandomål m. m., och

nr 25, i anledning af väckta motioner *dels* angående ändring i vissa delar af lagen om val till Riksdagen, förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, förordningen om landsting, *dels ock* i fråga om skrivelser till Kungl. Maj:t i dithörande ämnen; äfvensom

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anlägg-

ning af statsbana från Ströms vattudal till Angermanälven samt i dithörande ämnen väckta motioner,

nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Älfsby till Piteå samt en i ämnet väckt motion, och

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för ordnande och bearbetande af vissa utaf friherre Erland Norden-skiöld hopbragta etnografiska samlingar.

Kammaren åtskildes kl. 4,12 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Lördagen den 6 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning af väckta motioner om *dels* utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län, *dels ock* utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 m. m.

Justerades sju protokollsutdrag för förmiddagssammanträdet.

Fortsattes föredragningen af jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 6.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 198, hade herr *Johan Forssell* föreslagit, antingen:

att det anslag af 600 kronor jämte naturaförmåner, som enligt Riksdagens beslut 1909 tills vidare årligen skulle utgå till Kolbäcks församling för Strömsholms folkskola och enligt regeringsrättens utslag

*Ang.
anslaget till
skolläraren
vid Ströms-
holms
hingstdepå.*

Ang. anslaget till skolläraren vid Strömsholms hingstdepå. den 31 mars 1910 skulle användas som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken, måtte af Riksdagen ånyo anvisas att utgå i enlighet med dess beslut 1909 och således utan någon förpliktelse för Kolbäcks socken att för anslaget göra motsvarande afdrag å Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till Kolbäcks socken;

eller:

1:o) att det anslag af 600 kronor, som i nu gällande stat för Strömsholms hingstdepå tills vidare enligt regeringsrättens utslag den 31 mars 1910 årligen skulle utgå som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken, i stället måtte användas till förbättring af hästkötarnes och med dem likställd personals vid Strömsholms hingstdepå aföning samt till ökad ålderdomsunderstöd åt orkeslösa och behöfvande af sistnämnda personal enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t funne lämpligt fastställa, och

2:o) att de naturaförmåner, som enligt Riksdagens beslut 1909 årligen skulle utgå till Kolbäcks församling för Strömsholms folkskola, men som enligt regeringsrättens utslag den 31 mars 1910 skulle användas som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken, måtte af Riksdagen ånyo anvisas att utgå i enlighet med dess beslut 1909 och således utan någon förpliktelse för Kolbäcks socken att för anslaget göra motsvarande afdrag å Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till Kolbäcks socken.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att herr Forssells ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Herr Pers: Statsanslaget till Strömsholms folkskola är af mycket gammalt datum. Det är från den tid, då skolorna icke voro allmänna här i landet, utan kronan ansåg sig böra draga försorg om sina underhafvandes barns skolgång på ett särskildt sätt. Sedermera hafva andra förhållanden inträdt. Skolplikten är allmän, skolor äro upprättade öfverallt, och skolan har blifvit en kommunal och statslig angelägenhet. Emellertid har detta anslag stått kvar jämte åtskilliga naturförmåner, som kronan lämnar i form af fri mark och byggnad för skolan. Anslaget har emellertid varit föremål för tvister och processer, ty man vet icke rätt, huru det skall förhållas därmed. Den sista löneregleringen har uppfört anslaget såsom ett provisorium, till dess en utredning af saken kommit till stånd. Jag har begärt ordet endast för att få till protokollet antecknadt, att jag anser, att en sådan utredning skulle vara lämplig och nyttig och till alla parter fromma. Kolbäcks socken har svårt att ordna sitt skolväsende, framför allt i fråga om byggnaderna vid Strömsholm, så länge nuvarande ovisshet råder.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 7—25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Under punkten 40 af nionde hufvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att dels på extra stat för år 1912 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bevilja ett anslag af 250,000 kronor, dels ock medgifva, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag måtte under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

*Ang.
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren väckt motion, nr 152, däri herr *J. Jönsson* i Refvinge föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att det under rubriken åtgärder för det mindre jordbrukets höjande, punkt 40 i nionde hufvudtiteln, föreslagna anslaget å 10,000 kronor till öfrigt undervisning höjdes till 15,000 kronor.

Utskottet hade i denna punkt på återopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte,

a) med afslag å ifrågavarande motion, på extra stat för år 1912 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bevilja ett anslag af 250,000 kronor,

b) medgifva, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag måtte under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

Reservation hade afgifvits af herr *D. Persson*, grefve *R. G. Hamilton* samt herrar *G. A. E. Kronlund*, *S. Linders* och *A. Pers*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

Ang.
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.
(Forte.)

att Riksdagen måtte,

- a) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och med anledning af ifrågavarande motion på extra stat för år 1912 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bevilja ett anslag af 251,600 kronor.
- b) medgifva etc. — — — — disponera.

Herr Pers: Som det synes på sid. 180 i utskottets betänkande är denna punkt beledsagad af en reservation från åtskilliga utskottledamöter. Reservationen går ut på att höja anslagssumman med 1,600 kronor, så att landtmannaskolan på Dala, som ledes af Nils Larsson, skulle kunna komma i åtnjutande af ett anslag å 4,000 kronor i stället för 2,400 kronor, som nu utgå. Jag är en af reservanterna, och jag tillåter mig att i korthet yrka bifall till reservationen.

Herr Odelberg: Som kammaren torde erinra sig, beviljade Riksdagen för åtskilliga år sedan på enskild motion 5,000 kronor som understöd för Rösiös undervisningsverksamhet. Anslaget beviljades som jag vill minnas två år å rad. Då annan privat jordbruksundervisning än den af Rösiö utöfvade äfven möjligen kunde vara värd understöd, begärde Kungl. Maj:t af Riksdagen ett anslag af 10,000 kronor för detta ändamål. Detta anslag har Kungl. Maj:t disponerat på det sätt, att Rösiö under en följd af år fått 5,000 kronor, Nils Larsson på Dala för sin landtmannaskola 2,400 kronor och fröknarna Leksell 2,000 kronor. Återstoden har utgått till jordbrukskurser för folkskollärare.

I Andra kammaren har väckts en motion om anslaget höjande till 15,000 kronor samt att Nils Larsson på Dala skulle tilldelas ett anslag å 4,000 kronor i stället för 2,400 kronor. Utskottet har afstyrkt motionen, men i en reservation har hemställts, att anslaget måtte höjas med 1,600 kronor, på det att Nils Larsson skulle erhålla 4,000 kronor. Jag tror, att ett sådant beslut skulle blifva ganska vädligt i sina konsekvenser. Riksdagen skall väl ej fördela de beviljade anslagen. Nästa år kanske fröknarna Leksell föranstalta om en motion, i syfte att deras anslag äfven skall höjas. Jag tror därför att det är lyckligare att öfverlämna denna angelägenhet åt Kungl. Maj:t, som har tillfälle att pröfva de olika ansökningarna och skipa rättvisa.

Om utskottet i likhet med motionären hade föreslagit, att anslaget skulle höjas till 15,000 kronor, hade jag icke haft så mycket att säga därom. Men att Riksdagen skulle ingå i pröfning, huruvida Nils Larssons på Dala anslag skall höjas, under det de andra skola bibehållas vid de af Kungl. Maj:t bestämda beloppen, tycker jag icke är fullt lämpligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 43—74.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion nr 22 hade herr *D. Persson* i Tällberg hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 300,000 kronor, under benämning *allmänna afdikningsanslaget* till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delar af riket med undantag af de fyra norrländska länen, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd; och borde för bidrags erhållande samma villkor uppställas, som nu gällde rörande norrländska afdikningsanslaget.

*Om
beviljande af
ett allmänt
afdiknings-
anslag.*

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda skäl hemställt, att herr Perssons ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade afgifvits reservation af herrar *D. Persson*, *G. Jansson* och *E. G. H. Åkerlund*, grefve *R. G. Hamilton* samt herrar *G. A. E. Kronlund*, *A. Pers* och *S. Linders*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i punkten omförmälda motionen.

Herr Pers: Som herrarna fiuna rör denna punkt en motion af herr Daniel Persson i Tällberg, gående ut på, att till Kungl. Maj:ts förfogande måtte ställas ett anslag å 300,000 kronor, under benämning allmänna afdikningsanslaget till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delar af riket med undantag af de fyra norrländska länen. För dessa län har kammaren nyss beviljat ett anslag. Utskottet har afstyrkt bifall till motionen, men utskottets hemställan är beledsagad af en reservation från åtskilliga ledamöter, som anse, att utskottet bort hemställa om bifall till den i punkten omförmälda motionen.

Denna sak har vid åtskilliga tillfällen förut framburits i Andra kammaren. Det är naturligt, att den återkommer, och jag tror, att den skall återkomma, till dess att något blir gjordt åt saken. Hvar och en, som tänker närmare efter, måste medgifva riktigheten af den tankegång, åt hvilken motionären gifvit uttryck. Nu anslår Riksdagen årligen omkring 1 miljon kronor till understöd af afdikningar i de fyra norrländska länen med halfva kostnaden. Men i synnerhet i de närliggande länen, Gäfleborgs, Kopparbergs och Värmlands län och åtskilliga andra trakter af vårt land finnas myrar och sankmarker. Förhållandena äro lika, marken är lika tjänlig eller lika otjänlig för odling och utdikning som uppe i Norrland. Jag är öfvertygad om, att uti de tre län, som jag känner, Gäfleborgs, Kopparbergs och Värmlands, finnas trakter, där befolkningen är icke blott i lika stort behof

Om
beviljande af
ett allmänt
afdiknings-
anslag.
(Forts.)

af understöd från sådant håll, utan där marken är kargare, men befolkningen är tätare och utvandringen pressar på i lika hög grad som i de norrländska länen. Där skulle alltså ett anslag vara till större eller åtminstone lika stor nytta som det anslag, som står till Kungl. Maj:ts förfogande för understödjande af afdikningar i Norrland.

Nu är det icke sannolikt, att denna kammare på enskild motionärs framställning bifaller detta förslag. Jag hemställer dock, huruvida icke något bör göras för att rätta missförhållandet. Det förefaller mig som om detta anslag icke skulle fördelas efter en så uppdragen geografisk gränslinie, utan efter andra grunder, så att anslaget kommer till godo den befolkning, som verkligen är i behof däraf, och de trakter, som ligga så till, att odling icke direkt lönar sig, men de sociala förhållandena äro sådana, att det skulle gagna bygdens befolkning, om ett sådant anslag kunde erhållas och därigenom odling af ödemarker befrämjas. Det förefaller mig uppenbart, att skillnaden mellan dessa fyra norrländska län och särskildt de angränsande länen icke skulle vara så afgörande, att deuna gräns är lämplig.

Jag hemställer om bifall till reservationen och sålunda äfven till herr Daniel Perssons motion.

Herr Roos: Jag vill gärna instämma med den föregående talar-
en för så vidt det gäller att konstatera den mycket gynnsammare
ståndpunkt, som den norrländske jordbrukaren intager i jämförelse med
sin sydländske kollega. En jordbrukare, som bor inom något af de
fyra norrländska länen, han må vara aldrig så välsituerad, har —
om han vill torrlägga vattenskadad mark af allra bästa kvalitet —
utsikt att få anslag, motsvarande halfva kostnaden för grundförbättring-
gens genomförande. Hans kollega inom de södra länen återigen är
hänvisad till lånevägen, och Kungl. Maj:t säger: Vi tillhandahålla
penningar mot ränta, visserligen låg men dock ränta, för att sätta
eder i tillfälle att genomföra grundförbättringen. Ödets lotter falla
i detta hänseende mycket olika. Därför bör man kunna tänka sig
möjligheten att utsträcka tillämpningen af detta norrländska afdik-
ningsanslag till öfriga delar af landet.

Men att med anledning af den i Andra kammaren väckta motio-
nen bevilja det anslag, som af motionären äskats, vore enligt min åsikt
en ren olycka. Ty det skulle verka förlamande i en omfattning, som
herrarna icke kunna tänka sig. Nu utgå lånemedel i och för utdik-
ning af vattenskadad men i torrlagd skick odlingsbar mark till belopp
af närmare 1 miljon kronor om året. Men hvad skulle effekten bli,
om man beviljade ett anslag på 300,000 kronor för de sydländska
länen? Jo, följden blefve den, att den företagsamhet, som blifvit sub-
ventionerad med lånefonden, kommer att aldeles ligga nere. Afven
om man påpekar, att det kan dröja många år, inuan ett anslag ur
dikningsfonden kan erhållas, kommer den dikningsvillige jordägaren
att resonera som så: »om det också dröjer några år, så få vi dock en
gång pengar. Sätta vi i gång företaget nu, så få vi endast låna pen-
garna. Alltså vänta vi». Det vore således olyckligt, om ett anslag
på 300,000 kronor beviljades. Och skulle, såsom den föregående ta-
laren sade, frågau komma igen, vill jag hemställa, att man begär åt-

minstone 3 miljoner kronor om året. Vi veta, att anslaget för Norrland nu är 700,000 kronor, och att det blifvit en köbildning af anslags-sökande, samt att äskade belopp den 1 oktober i fjol sammanlagdt belöpte sig till mellan 4 och 5 miljoner, hvilka äskanden ännu icke kunnat bli tillfredsställda. Och detta var inom endast fyra län. Då kan det väl icke anses vara för mycket, om man antager, att det för södra och mellersta Sverige — där antalet företag på grund af att idkarna af moderneringen där är oändligt mycket flera — måste erfordras att ett väsentligt större anslag ställes till vederbörandes disposition.

På grund af hvad jag anfört får jag, herr talman, yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 76.

*Ang.
reglering af
flottleder.*

Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning i ärendet hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt,

att Riksdagen måtte, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1909—1911 ägt rum, medgifva,

a) att under år 1912 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande af kostnader för *reglering af flottleder* inom riket;

b) att de medel, som af föregående års anslag till bestridande af kostnader för reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län vid 1911 års slut kunde finnas disponibla, finge under år 1912 till enahanda ändamål användas utan begränsning till vissa län.

Herr Fahlén: Jag har naturligtvis ingen anmärkning att framställa i anledning af utskottets förevarande förslag, utan har begärt ordet allenast för att få göra ett uttalande rörande de ganska viktiga stats- och enskilda intressen, som äro förbundna med statens verksamhet för reglering af flottleder.

Enligt flottningsstadgans föreskrifter i paragraf 10 åligger det dem, som vilja i flottled framföra löst flottgods, att bilda flottningsförening, och vid meddelande af utslag rörande allmänna flottleders inrättande föreskrifves i öfverensstämmelse härmed af vederbörande Konungens befallningshafvande, att lösflottning i vattendraget må ske, först sedan de flottande jämlikt åberopade paragrafen bildat sådan förening samt reglemente för densamma blifvit af Konungens befallningshafvande fastställt.

Att dessa föreskrifter icke alltid tillämpats rörande vattendrag,

Ang. reglering af flottleder. (Forts.) som blifvit på statens bekostnad upprensade, har man dock varit i tillfälle att konstatera.

I ett vattendrag i Norrbotten, där staten i början af 1900-talet verkställt flottledsbyggnader, och hvilket enligt Konungens befallningshafvandes utslag den 10 mars 1904 skulle vara allmän flottled, under villkor, bl. a., att flottning icke finge ega rum, förrän flottningsförening enligt 10 paragrafen flottningsstadgan blifvit bildad och reglementet för densamma fastställt, har någon flottningsförening ännu icke blifvit bildad, ehuru, sedan regleringsutslaget gafs, flottning i vattendraget årligen egt rum.

Det är uppenbart, att under sådana förhållanden tillräcklig kontroll icke kunnat hållas öfver, att fastställd amortering för i vattendraget gjorda byggnader tillgodokommit kronan. Och ännu mindre blir detta fallet, för den händelse virket tillsläppts från icke allenast kronans utan äfven enskildas skogar.

Men utom denna olägenhet uppstå äfven andra och däribland främst svårigheten att kunna sedermera bringa saken i rätt läge. Om en flottningsförening nu bildas, så måste den naturligtvis öfvertaga hela flottleden och för densamma upplägga räkenskaper. Men detta låter sig ju svårigen göra, om de inkomster, som tidigare bort inflyta för flottadt virke, icke blifvit fullständigt redovisade och all amortering alltså tillgodokommit flottleden. Det har också visat sig, att i det af mig afsedda fallet amorteringsafgifterna blifvit felaktigt redovisade, och att i allmänhet desamma influtit till väsentligt lägre belopp, än som enligt regleringsutslaget bort ske.

Den kännbaraste olägenheten är emellertid, att genom svårigheten — att ej säga omöjligheten — af att få till stånd en flottningsförening, utsikterna till gynnsammaste resultat vid försäljning af virke, som skall flottas i dessa vattendrag, blifva väsentligt förminskade. Och härvid kunna statens intressen verkligen löpa fara att blifva i afsevärd mån tillbakasatta. Såsom förhållandena nu äro, måste amorteringen af flottledsbyggnaderna ske så att säga »extra ordinem», utanför lagbestämda grunder. Vid utbud af virkesposter, därifrån virke kommer till afverkas till af kronan flottbargjordt vattendrag, i hvilket vid tiden för flottningen flottningsförening icke blifvit bildad, har nämligen stadgats, att köparen skulle ega flotta virke i vattendraget, dock under villkor *dels* att ansvara för sådana skador å flottledsbyggnader, som vid flottningens bedrifvande genom vårdslöshet och försummelse till äfventyrs kunde uppkomma och att härför ställa godkänd säkerhet, *dels* att samtidigt med inlevereringen af köpeskillingen för virket inbetala det belopp, hvartill enligt gällande regleringsutslag amorteringsafgifterna kunde komma att uppgå för det i flottledens skilda distrikt nedlagda virket, och *dels* att vid betalningen däraf jämväl aflämna vederbörande jägmästares attest till bestyrkande af amorteringsbeloppets riktighet.

Uppenbarligen är detta sätt att ordna flottningsangelägenheter icke öfverensstämmande med lag och författning och icke heller betryggande för behörigt tillvaratagande af förlagsgifvarens — i detta fallet kronans — intressen. Man vet bland annat icke, huruvida vid dylika uppgifter allt flottgods beräknats till en enhet, ehuru i virkes-

posten förekommit virke, som rätteligen bort beräknas till två enheter eller därutöver o. s. v.

Och för öfrigt kunna dessa bestämmelser icke innebära någon den minsta kontroll i fråga om i vattendraget tillsläppt virke, som härrört från andra skogar än statens.

Om nu berörda förhållanden ega sin motsvarighet i andra fall än det af mig åsyftade, känner jag icke med säkerhet. Under de resor, som den s. k. norrländska skogsvårdskommittén för ett par år sedan gjorde i öfre Norrland, framfördes dock klagomål i enahanda riktning som af mig nu antydda, ehuru befogenheten af desamma icke kunnat af mig undersökas. Frågan är emellertid enligt min uppfattning så viktig både från synpunkten af kronans intresse som förlagsgifvare vid flottledsbyggnader och ännu mera som skogsägare, att jag ansett mig böra rörande densamma göra en erinran i sammanhang med behandlingen af nu förevarande punkt, rörande hvilken jag föröfrigt icke har annat att yttra än att yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 77.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 78.

I anledning af Kungl. Maj:ts framställning i ämnet hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att Riksdagen måtte, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1905—1911 ägt rum, för skogsodlingens befrämjande för år 1912 bevilja ett extra anslag af 100,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till hvilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag måtte till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, hvarmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skulle vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande afgifva redogörelse öfver användningen af de utaf staten samt af landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag.

Ang. skogsodlingens befrämjande.

Herr Karlsson: På sätt den kungl. propositionen öfverförmäler på sid. 394, ha vissa skogsvårdsstyrelser samt domänstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ökandet af anslaget till skogsodlingens befrämjande och därom, att skogsvårdsafgifterna måtte få fördelas på annat sätt, än som nu sker. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet svarar därpå, att frågan om fördelningen af skogsvårdsafgifterna »är af den omfattande och grannlaga beskaffenhet,

att en ändring i de nu gällande grunderna icke synes böra utan synnerligen tungt vägande skäl äga rum». Jag håller före, att de skogsvårdsstyrelser, som gjort framställning om ändrade grunder för fördelningen af skogsvårdsafgifterna, anfört »synnerligen tungt vägande skäl», hvarför en sådan ändring med det snaraste bör komma till stånd. Jag anhåller därför att få uttala den förhoppningen, att dessa ord »för närvarande», som finnas längre fram i departementschefens yttrande, måtte omfatta en synnerligen kort tidrymd, så att man kanske redan nästa år kan få en ändring till stånd.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Ang. jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

Punkten 79.

I anslutning till hvad Kungl. Maj:t under punkten 79 af nionde hufvudtiteln i statsverkspropositionen därom föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte såsom bidrag till anordnande genom rikets hushållningssällskap af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation afgifvits af herrar *P. Paulson* och *D. Persson*, greve *R. G. Hamilton*, samt herrar *H. Andersson* och *G. A. E. Kronlund*, hvilka dock ej angifvit sin mening.

Herr Paulson: Då jag är reservant i denna punkt, skall jag anhålla att här få yttra några ord.

I likhet med utskottet håller jag före, att hushållningssällskapen äro synnerligen lämpliga såsom anordnare af här ifrågasatta jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen och jag vill heller icke vara med om att borttaga denna för hushållningssällskapen föreslagna rätt. Men intresset för denna jordförmedling är icke detsamma inom alla hushållningssällskap. Det kan finnas hushållningssällskap, som helst skulle se, att de sluppe ifrån detta uppdrag att anordna byråer. Man kan också tänka sig, att vissa sällskap skulle anse det lämpligare, att detta uppdrag lämnades åt fristående styrelser, inom hvilka hushållningssällskapet vore representadt och möjligen äfven landstinget eller kanske också andra för saken intresserade institutioner. Jag vill i detta hänseende blott erinra om, att på något liknande sätt är arbetsförmedlingen ordnad inom många län i riket. Inom flera län i landet har Nationalföreningen mot emigrationen inrättat byråer för denna jordförmedling, och man kan därför tänka sig, att många af hushållningssällskapen skulle anse det lämpligt att öfverlämna anordnandet af dessa byråer just till de institutioner och föreningar, som redan finnas. Jag betonar ännu en gång, att jag icke vill vara med om att borttaga denna företrädesrätt för hushållningssällskapen. Men jag tror i allt fall, att det icke skulle skada saken, utan tvärtom gagna densamma, om man här gifve något friare former och fastställde något

mindre snäfvu bestämmelser. Och i det hänseendet tillåter jag mig, herr talman, att här framställa ett yrkande om, att kammaren ville besluta, att Riksdagen må såsom bidrag till anordnande i enlighet med i statsrådsprotokollet angifna grunder af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen genom rikets hushållningssällskap eller för ändamålet bildade föreningar eller anstalter, åt hvilka Kungl. Maj:t pröfvar sådant uppdrag kunna lämnas, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor. Jag anser mig också böra meddela, att jag tror mig veta, att ett liknande yrkande kommer att framställas i Andra kammaren.

Ang. jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

(Forts.)

Herr Odelberg: Jag vågar verkligen uttala den åsikten, att vår egnahemsrörelse är stadd på afvägar. Hade åtminstone förmedlingen af jordbrukslån fått uteslutande handhafvas af hushållningssällskapen, som därför hafva de största förutsättningarna, hade man kunnat hoppas på goda resultat. Men om 10 eller 15 år härefter skola vi få se svåra följder af det entusiastiska sätt, med hvilket egnahemsrörelsen bedrivits. En stor del af denna lånerörelse har gått ifrån hushållningssällskapen och öfvertagits af föreningar, som enligt min åsikt ej hafva därför erforderliga kvalifikationer. Entusiasmen har fått ersätta sakkunskapen. För att förmedla egnahemslån måste förutsättas, att förmedlaren har begrepp om, hvad det vill säga att bedriva jordbruk med uteslutande lånade medel, samt att jorden ej kan förränta hvilka oskäligt uppdrifna värden som helst. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen skulle bevilja 20,000 kronor för upprättande af byråer, som skulle gifva anvisning åt de personer, som vilja bilda egna hem, hvar de skola få köpa jord. Likaväl som jag önskat, att hushållningssällskapen skola taga hand om egnahemslånerörelsen, likaväl vill jag, att hushållningssällskapen skola taga hand om denna förmedling och att den icke skall öfverlämnas åt enskilda föreningar, hvilka, som sagdt, icke kunna bedöma jords värde, utan kanske locka personer att köpa jord till sådana pris, att ruin blir följden. Det är därför jag motsatt mig det yrkande, som framställts af herr Paulson, att äfven åt föreningar skulle lämnas medel för denna jordförmedling. Den ligger enligt min åsikt säkrare och lugnare i hushållningssällskapens händer, och på den grunden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulson: Då det meddelats mig, att det skulle möta formella betänkligheter att här i kammaren framställa proposition på bifall till det förslag, jag nyss tillät mig framställa, nödgas jag på grund häraf återtaga mitt yrkande.

Jag håller i alla fall före, att det skulle gagna saken, och att dessa egnahemsbyråer skulle kunna på ett mera effektivt och för saken gagnande sätt fullgöra sin mission, om mitt förslag kunnat antagas, än om det ordnas så, som utskottet föreslagit.

Herr Petersson, Alfred: För min del var jag icke närvarande inom utskottet, när denna fråga behandlades, annars hade jag säkert stått på samma standpunkt ungefär som den, som här intagits af herr

Ang. jord-
förmedlings-
byråer för
egnahems-
rörelsen.

(Forts.)

Paulson, och jag beklagar, att han icke fasthållit vid sitt yrkande, eller, om det nu fanns formella betänkligheter mot ett bifall till det samma, att dessa icke skulle kunna undanröjas.

Det må vara sant hvad utskottets ordförande nyss nämnde, att egnahemsrörelsen på vissa håll kanske har kommit på afvägar i det fall, att man fått in personer, som varit olämpliga för sådan verksamhet, och de hafva ock fått betala sin jord för dyrt för att det skall kunna bära sig att drifva jordbruk. Men då vill jag gentemot detta säga, att just dessa egnahemsbolag och egnahemsföreningar, som hålla på att bildas i de respektive länen, hafva i många fall kommit till och komma till just för att afvända denna fara, just för att bidraga i sin mån till att jorden till så billigt pris som möjligt må tillhandahållas dessa små egnahemsökare. Ty det är just den stora svårigheten och har varit den stora svårigheten för en sådan att få ett stycke jord, som lämpar sig för jordbruk, och få detta för billigt pris. Det är ock i allmänhet alldeles gifvet, att om en enskild jordägare skall sälja ett litet stycke för ett eget hem, blir det på en utkant och icke den bästa delen af den jord, som han äger. Kunna däremot jordförmedlingsföreningar eller sådana föreningar, som hafva samma syftemål, inköpa egendomar, där dessa kunna fås till billigt pris, och stycka dem, är det klart, att man då i allmänhet kan få äfven den bättre jorden åtkomlig för egnahemsbyggare, och det anser jag vara ett oeftergifligt villkor för att det skall kunna bära sig, att man får icke blott jord, som är väl belägen och icke ligger i en utkant, utan äfven att den är af naturlig bördighet, så att den kan brukas med fördel.

I sammanhang med dessa egnahemsföreningar och bolag, som hafva bildats och hålla på att bildas på många håll just på initiativ af nationalföreningen mot emigration, kunde det verkligen vara lämpligt att inrätta dessa byråer och få detta lilla bidrag af staten, som Kungl. Maj:t här har föreslagit.

Jag tror, att det i många fall skulle vara till gagn, om äfven dessa föreningar skulle få det. Jag medger, att det i vissa hushållningssällskap och vissa län är mycket lämpligt, att hushållningssällskapen taga hand om detta, men det finnes andra län, där hushållningssällskapen stå tämligen främmande för denna rörelse och i all synnerhet icke göra någonting vid själfva jordförmedlingen.

Jag skall således för min del endast beklaga, att det skall möta några formella svårigheter att bifalla det yrkande, som framställdes, men sedan återtog af herr Paulson.

Herr Eriksson, Aaby: Jag vill bara fästa uppmärksamheten på, att det här gäller jordförmedlingsbyråer och ett anslag på 20,000 kronor, och att sådana byråer naturligtvis icke kunna upprättas mer än på sin höjd en inom hvarje län. Nu skulle det uppdragas åt hushållningssällskapen att ordna detta. Men detta hindrar icke alls, att hushållningssällskapen lämna detta uppdrag eller utse till dess utförande sådana föreningar, som äro bildade inom länen för hithörande ändamål, och att hushållningssällskapen endast blifva mellanhänder. Man måste väl erkänna, att i regel äro hushållningssällskapen inom länen den representant för hithörande frågor, genom hvilken sådana

saker böra gå, och, när det icke kan blifva fråga om mer än en byrå inom hvarje län eller på sin höjd ett par, det forum, dit man bör förvisa sådana saker som denna. På denna grund ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkten 81.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkten 83.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—88.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 3 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning, huru värden af rikets fornsaker bäst bör ordnas m. m. *Om värden af rikets fornsaker m. m.*

I anslutning till en af herr *Fahlbeck* inom Första kammaren väckt motion, nr 79, hvilken hänvisats till förberedande behandling af kammarens andra tillfälliga utskott, hade detta utskott i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t iäta utreda, huru värden af rikets fornsaker borde för att motsvara sitt ändamål bäst ordnas, samt, i den mån Riksdagens medverkan härför erfordrades, för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Herr *Biörklund*, *Henning*: På sid. 7 i betänkandet har utskottet hänvisat till ett uttalande af intendenten *Karlin*. Det är för

Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)

att fullständiga innehållet i motionen, som detta uttalande intagits. Måhända skulle detta kunna fattas som ett slags rekommendation af det sätt, intendenten Karlin tänkt sig för ordnandet af förhållandet mellan statens historiska museum samt de olika museerna i landsorten, men det har icke varit utskottets mening, och för att förtydliga detta, ber jag att få hemställa, att det stycke, som följer näst efter återgifvandet af Karlins uttalande — hvilket uttalande slutar med orden: »i samma sak på en gång domare och part» — finge börja sålunda: »Utskottet, som ej vill inlåta sig på något som helst bedömande af detta förslag, anser frågan, huruvida» etc.

Jag ber ock att få nämna, att genom ett tryckfel första orden på sidan 8 blifvit felaktiga. Där står »torde vara af ändring» i stället för »torde vara i behof af ändring».

Slutligen vill jag nämna, att Första kammarens utskott har i detta ärende samarbetat med ett Andra kammarens utskott, som haft en ungefär lika lydande motion, afgifven inom Andra kammaren, att behandla, och det tillägg, jag nyss hemställt om, har jag anledning tro inkommer äfven i det betänkande, som afgifves af utskottet inom Andra kammaren.

Herr Afzelius: Efter den förändring, som ordföranden i utskottet nu föreslagit, skulle jag måhända kunnat underlåta att yttra mig, ty jag ämnar icke framställa något yrkande, men då jag under åtskilliga år haft förtroendet att deltaga i fornminnesvärden inom riket — hvilken är anförtrodd åt vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien — ber jag i alla fall att få säga några ord.

Den författning, som normerar dessa frågor, är af år 1867. Den är således gammal nog, och en så pass gammal författning kan ju alltid behöfva öfverses. Jag vill nämna, att ett sådant arbete för närvarande pågår inom akademien. Men denna författning skall man icke tro vara en dålig författning. Bland de ämnen, som för några år sedan voro föremål för tyska »Juristentags» öfverläggningar, var ock frågan om lagstiftning angående fornminnen. Där redogjordes för bestämmelserna i hela Europa angående detta ämne och således äfven för de svenska; och det resultat, till hvilket referenten kom, var, att de svenska principerna voro de bästa, något land hade på detta område. Vår författning visar både klokhets och omtänksamhet och förtjänar visserligen icke i och för sig att hårdt bedömas. Men tiden medför ju alltid i afseende å lagar några nya behof, som böra fyllas.

Här hafva nu två motioner framställts, den ena i Första och den andra i Andra kammaren, båda lika lydande, rörande detta ämne. Man skulle nästan kunna tro, att här hafva vi ett uttryck för vox populi, här är en stark folkrörelse, som träder fram.

Hvad är det man här begär? För det första skall statens rätt att lösa kyrkliga fornsaker bättre tillvaratagas. Jag vill i detta fall erinra om eu händelse, som vi alla känna till och som väckte rätt stor uppmärksamhet, då nämligen planerna på det där altarskåpet i Köping blefvo bekanta. I samma ögonblick detta blef bekant, ingick vitterhetsakademien till Kungl. Maj:t med en framställning just om denna sak, en framställning, som jag tror ingalunda kan betraktas såsom

ofullständig, utan som torde vara fullt effektiv och uttömmande. Något annat har utskottet icke heller sagt. Således, den saken är redan dragen under Kungl. Maj:ts pröfning, men naturligtvis *kan* man skriva en gång till till Kungl. Maj:t om denna sak, när den i och för sig är riktig.

*Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)*

Så framställer motionären tre önskemål i afseende å fornminnesvärden. För det första, att kyrkornas klockor skola vara underkastade hembudsskyldighet till staten. Det är så, att dessa klockor endast när församlingen vill sälja dem för omgjutning skola hembjudas till staten, och här begär man en mycket vidsträcktare hembudsskyldighet. Jag vill säga, att i praxis hembjudas klockor i vida större utsträckning, än man kan lösa dem. Vi ha 2,500 kyrkor, hvilka någon gång måste ombyta klockor, och staten kan naturligtvis icke samla alla dessa klockor till sig, utan endast dem, som äro af någon större märklighet. Det finnes således icke i praktiken något behof af nya föreskrifter härom.

Vidare säges, att sättet att anmäla fornfynd föranleder en ödesdiger långsamhet. I det afseendet säger nu utskottet, att det är i allmänhet bra att anlita kronobetjäningen, men man skulle kunna tillåta den enskilde hittaren att blott anmäla fyndet hos kronobetjäningen och själf skicka in fyndet till akademien. Det senare sker nog redan nu, och då går saken sin gilla gång, ty någon som helst formalism finns icke vid behandlingen af dessa ärenden.

Slutligen hemställas, att lösenvärdet för metallfynd skall höjas. Det är för närvarande bestämdt till metallvärdet med $\frac{1}{8}$ -dels förhöjning. Det har förr varit någon tvekan om, huruvida detta varit det högsta, som kunde få betalas i lösen. Om det vore ett maximipris, vore naturligtvis fristelsen för hittaren rätt stor, då han kunde få mycket mer af enskilda. Men denna tolkning af författningen är öfvergifven. Genom Kungl. Maj:ts beslut är fastställt, att det är ett *minimipris* och att således akademien kan betala hvad som är skäligt. Det gör akademien vid hvartenda sammanträde. Således, den framställningen är absolut onödig.

Men så kommer motionären — och det är pudelns kärna — till att framhålla, att centraliserandet af fornminnena i statens historiska museum icke är lämpligt, utan landet bör såsom Norge indelas i intressesfärer, som hvar och en kan få sköta själf och samla i provinsmuseer. Hur detta skulle gå till har icke motionären haft tid att utveckla, men under det utskottet höll på med saken, kom så synnerligen lägligt en skrift af intendenten Karlin, som upplyste, hur det skulle gå till. Det skulle gå till så, att staten gaf anslag åt alla dessa provinsmuseer mot att den tillförband dem vissa villkor. Museet i Stockholm skulle naturligtvis upphöra att vara centralmuseum, ett *riksmuseum*, och i följd däraf skulle riksantikvarien upphöra att vara dess chef; de fynd, som gjordes vid själfständiga gräfningar, där undersökningen bekostades af vederbörande museum, skulle få stanna hos detsamma. Man skulle icke sända in det till akademien. Riksantikvartjänsten skulle bli en fristående tjänst.

Allt detta är ett mycket fatalt perspektiv. Det svenska forn-museet är ett af de främsta i världen, på vissa områden det allra främsta. Men hvarför är det detta? Jo, naturligtvis därför, att det

Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)

har en sådan rikedom på typer, därför att allt, som kan tjäna till upplysning om svunna tider, kan samlas där. Såvidt det icke är något särskildt egendomligt vid ett fynd, kan det undvaras, man behöfver icke massor af dubletter, men fullständiga serier af typer böra finnas där. Genom den föreslagna anordningen skulle detta riksmuseum upphöra att hafva den karaktären, då det icke skulle hafva möjlighet att få hvad det behöfde. Detta är, måste jag säga, om man ser det från statens synpunkt, en högst olycklig tanke, och för min del skulle jag ansett mig absolut skyldig att yrka afslag på ett sådant organisationsförslag. Emellertid har nu utskottets ordförande uttryckligen sagt, att utskottet icke afsett att förorda detta; att det inkommit ett sådant uttalande i betänkandet innebär väl i själfva verket, att utskottet icke på något sätt vill biträda detta. Jag skulle hafva tyckt bättre om, att man skurit bort allsammaus, när man icke har menat något med det; men när man säger, att man icke menar något med det, kan detta ju måhända komma på ett ut,

Detta var hvad motionerna innehålla. De innehålla, enligt min uppfattning, dels riktiga, men onödiga saker, dels absolut olämpliga förslag. Utskottet har gjort en upptäckt under sin behandling. Utskottet har hört talas om en fattig arbetare på Gottland, som i god tro förvärfvat ett område odlingsbar mark, men då han skulle odla, får han se, att området utgjorde ett fornminne, och odlingen blef förbjuden. Utskottet säger härom, att för förlust, som i dylikt fall kan uppstå för den, som gjort markförvärf i god tro, synes utväg till ersättning böra beredas. Men utskottet säger icke af hvem ersättning skall beredas. Jag kan vara med därom under viss förutsättning; om säljaren har lurat den stackars mannen, skall han gifva ersättningen, men att ifrågasätta, att staten skulle gifva ersättning åt hvar och en, som i god tro, vare sig på grund af enfald eller af ouppmärksamhet, köper mark, å hvilken fornminnen finnas, torde vara ett alldeles obehörigt betungande af staten.

Som sagdt, det är verkligen icke mycket af motionen kvar, som jag för min del sätter något värde på, men efter det man i betänkandet tagit bort gadden i den del, som handlar om decentralisationen, anser jag den fullständigt ofarlig och har för min del icke något yrkande.

Grefve Spens: Ehuru den ärade föregående talaren icke gjorde något yrkande, skall jag dock såsom ledamot i det utskott, som haft behandlingen af detta ärende om hand be att få yttra några ord.

Den ärade talaren har anmärkt, att den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t egentligen skulle vara obehöflig, och han har till en början såsom skäl för detta sagt, att vitterhets, historie- och antikvitetsakademien gått in till Kungl. Maj:t med en ansökan om ändring i vissa delar af fornminnesförordningen, och att akademien för öfrigt beslutat utarbета förslag till ny fornminnesförordning. I anledning däraf ber jag att få säga, att de af akademien föreslagna ändringarna i fornminnesförordningen afse endast en liten del af den lagstiftning, motionen äsyftar. Akademien har visserligen beslutat utarbета förslag till en ny »redaktion» af fornminnesförordningen — såsom det står i den skrifvelse från riksantikvarien, som bilagts skrifvelsen till Kungl. Maj:t och som är omnämnd i utskottets betänkande —

men ordet »redaktion» kan innebära, att det icke skulle blifva en så genomgripande omarbetning af förordningen, och i öfrigt har det från akademiens sida upplysts för utskottet, att redaktionen af fornminnesförordningen för närvarande har afstannat, och att det är ovisst, när den kommer att fortsättas. Vid sådant förhållande ansåg utskottet, att den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t borde afse äfven bestämmelserna i fornminnesförordningen.

I motionen afses emellertid en fullständig lagstiftning för hela fornminnesvården och således en lagstiftning, som jämväl skulle omfatta de många provinsmuseernas och fornminnesföreningarnas ställning och befogenhet. Det framgår af utskottets betänkande, att under senare åren på den enskilda offervillighetens väg uppvuxit ett antal af 38 provinsmuseer utom de stora museerna i Göteborg och Lund. Att dessa provinsmuseer äro i stort behof af normerande bestämmelser för sin verksamhet, torde vara påtagligt, och det är den omständigheten, som framför allt gjort, att utskottet har föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Om nu en lagstiftning i förevarande ämne skulle äga rum, synes den utskottet böra omfatta fornminnesvården i dess helhet.

Utskottet har med afseende å de af den ärade talaren omnämnda ändringarna i fornminnesförordningen angående kyrkornas ringklockor, angående anmälningssättet beträffande fornfynd samt angående höjning af lösenvärdet för sådana fynd tydligt angifvit, att dessa ändringar äro af mindre betydelse, men utskottet har ansett, att vid en blifvande lagstiftning hänsyn bör tagas till de förhållanden, som dessa ändringsförslag beröra. Jag har ingenting vidare att tillägga, utan ber att få yrka bifall till utskottes hemställan.

Herr Fahlbeck: Då jag väckte denna motion, hade jag ingen aning om, att kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hade inlämnat en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en viss detalj i fornsaksvården. Men äfven om jag haft kännedom om detta, hade det icke ett ögonblick hindrat mig från att väcka denna motion: jag skulle då blott hafva varit litet utförligare i afseende å motiveringen.

Jag hade då icke nöjt mig med att blott beröra de ämnen, som jag nu gjort och som sammanfalla med det lilla, som innehålles i skrifvelsen från vitterhetsakademien. Jag hade tagit saken vidlyftigare och då kommit att tala just om de fasta forn lämningarna, hvilket jag i motionen icke gjort. Jag hade icke direkt anledning därtill, när jag tänkte, att om jag i klämman blott begär en allmän revision, så följer däraf, att äfven de fasta forn lämningarna skola inbegripas i denna revision. Detta gjorde, att jag i min motivering endast yttrade mig om de lösa fornsakerna och speciellt några slag däraf, som äro särskildt utsatta för vanvård eller för risk att förstöras. Med ett ord, då behofvet af ändring syntes själfklart, så brydde jag mig ej om att vidare motivera det.

Nu har emellertid den ärade näst föregående talaren — jag kan väl förstå det — såsom præses i denna akademi tyckt, att man gått den för mycket i ämbetet, då man dristat väcka en motion i denna sak. Men då vi här äro vana, när Kungl. Maj:t framlägger sina för-

*Om vården
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)*

*Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)*

slag, att väcka förslag vid sidan om dem med hemställan om ändring däri, så må väl icke vitterhetsakademien finna sig förnämad, om motionärer i Riksdagen skulle finna, att de också hade lust att säga ett ord i en sak, som rör den.

Hvad hithörande förordning beträffar, har nu samme talare prisat densamma mycket starkt; och jag skulle icke våga hafva något annat omdöme, när en så kompetent person säger det, om inte saken vore så uppenbar, och den kan väl icke vara så utmärkt äfven efter akademiens mening, då denna anser sig behöfva, låt vara mycket begränsadt, begära ändring däri. Att det emellertid icke förslår med den ändringen kunna vi vara öfvertygade om. Den, som känner till fornvärden ute i landet, vet väl, att det förefinnes mycket stora brister däri, och att förordningen, äfven om man icke i Stockholm vet utaf det och äfven om den fått aldrig så godt vitsord af tyskar, är ganska underhålligt för våra nuvarande förhållanden.

Så kom den talaren att beröra statens historiska museum samt dess ställning till provinsmuseerna. I detta återspeglade sig den in-tresse-motsats, som i viss mån alltid kommer till synes mellan hufvudstaden och landsorten. Så länge landsorten på något område ännu icke hunnit att vakna till själfständigt lif, får man finna sig i ett sådant där patriarkaliskt envælde, som kan utöfvas härifrån hufvudstaden. Men sedan vi rundt om i landet fått museer, ett stort antal högst betydande institutioner, och dessa hvar för sig utomordentligt lifligt intressera sig för fornvärden, så få vi väl låta dessa lefva och verka de också. Det kan icke annat än lända landet i sin helhet till fördel, att de också få sin rätt och att hänsyn tages till dem.

Såsom jag på något ställe säger — eller jag tror, att det är intendenten Karlin, som säger det, och att det här är anfördt — har väl ingen tänkt sig, att icke statens historiska museum alltjämt skulle få sådana föremål till sig, som behöfvas för komplettering af dess samlingar och dylikt. Men, mina herrar, vi skola icke tro, att det längre går an att magasinera fornsaker, från hela landet så, som hittills skett — ty här magasineras i Stockholm massor af fornsaker, för hvilka det icke finnes plats! Om vi fortsätta med detta system, måste vi bygga nya museer — och dyrbara sådana naturligtvis! Nu kan genom en fördelning af fornsakerna hela landet öfver, på sätt i motionen antydes, saken ordnas vida billigare och för de särskilda landsorterna vida angenämare och behagligare. Hvarje landsort får sitt museum, som den omhuldar, och det kan väl endast lända riket i dess helhet till gagn.

Slutligen, en väsentlig anledning till denna motion var äfven den, att jag liksom min medmotionär i Andra kammaren önskade, att forusaksvärden icke längre må lyda endast under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning. Den berör så många viktiga förhållanden, bland annat äganderätten i flera afseenden, att det är mycket skäl för, att Riksdagen i detta fall får sitt ord med i laget. Det blir ändå alltid tillräckligt för Kungl. Maj:t att ordna genom sin administrativa lagstiftning: det blir det mesta. Men en verklig lag i stället för en på administrativ väg tillkommen förordning, det är ett viktigt önskemål. Och för det har akademien icke gjort sig till tolk i sin skrifvelse, det kan man se, ty den innehåller endast en begäran hos Kungl. Maj:t att

få ändring af en paragraf. Och så är allt väl beställt, enligt dess mening!

Jag anhåller, herr talman, om bifall till den i ämnet väckta motionen.

*Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)*

Herr Afzelius: Jag vill hoppas, att kammarens ledamöter icke uppfattat mitt uttredande så, som min gode vän motionären gjort, eller att det skulle vara något uttryck för sårad själfkänsla hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Jag skulle vara en alltför obetydlig representant för akademien i det afseendet. Jag har blott försökt framhålla, att precis samma sak, som motionärerna här vilja i första rummet skriva om, har i motiverad inläga från akademien dragits under Kungl. Maj:t. Jag såg då icke något egentligt behof af att man skulle skriva ofvanpå detta, en gång till.

Den verkligt intressanta frågan här är naturligtvis förhållandet mellan centralmuseet, riksmuseet och provinsmuseerna. Jag vågar påstå, att vitterhetsakademien är i högsta grad intresserad för att genom provinsmuseer väcka en känsla hos hela befolkningen för våra fornminnen, för sammanhanget mellan de gamla tiderna och nutiden, och att akademien aldrig försökt hindra provinsmuseers uppkomst, utan tvärtom kraftigt stödt dem. Mångfaldiga gånger hafva till dem lämnats kollektioner af fornsaker. Men hvad man absolut icke vill vara med om är att skapa museer, som äro likställda med riksmuseet i afseende å rätten tillägna sig fornfynd. Och den del af förevarande framställning, som jag anser vara absolut förkastlig och i ytterlig grad farlig, är den, som skulle berättiga dessa museer att anställa gräfningar på sin bekostnad, då alla därvid gjorda fornfynd skulle stanna hos dem. Jag tror mig kunna nämna, att fall af sådana obehagliga konflikter hafva förekommit, och jag tror, att dessa konflikter äro lika kända för den ärade motionären som för mig.

Som sagdt, jag har velat relevera denna punkt; om förevarande motion har någon betydelse, så har den betydelsen af att syfta till en decentralisation af museisamlingarna, och jag skulle anse det vara mycket olyckligt, om något sådant inträffade, olyckligt både för den arkeologiska forskningen och för landets heder.

Herr Clason: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag har blifvit uppkallad af den debatt, som här förts. Och jag vill för min del säga, att jag icke tror, att man så hastigt, som den ärade talaren på stockholmsbänken åtminstone i sitt första anförande gjorde, kan afvisa tanken på ett större tillgodoseende af de lokala intressena.

Man skall naturligtvis icke pressa denna sak så, att man säger: antingen skall allt gå till hufvudstaden eller också skall allt gå till de lokala museerna. Nej, det finns nog också medelvägar att gå. Och jag tror, att äfven med hänsyn därtill det nog kan finnas ett och annat, som vore lämpligt att säga till förmån för just dessa lokala intressen.

Jag undrar, om man icke kan säga, att det förhåller sig så, att den moderna principen på detta område är den, att, om det är möjligt, man skall försöka *bevara fornminnesföremål i deras lokala miljö*. Ett fornminne har sin rätta plats, menar jag, i den bygd, där

Om värden
af rikets
fornsaker
m. m.
(Forts.)

det kommit till — i vanliga fall naturligtvis, och om det där kan bevaras. Det har där ett alldeles särskildt språk att tala till den där lefvande generationen om förfädrens gärningar. Men rycker man lös det från den bygden och flyttar det till någon annan plats långt bort, mister det en väsentlig del af det värde hvarje fornminne har såsom sammanbindande föregående släkten med efterföljande. Och därför menar jag, att det kan vara en viss vikt uppå, att man alltmera gör försöket att bevara fornminnena i de bygder, där de hafva detta språk att tala.

Jag skulle i viss mån kunna säga detsamma om *fornfynden*. För närvarande är ju författningen sådan, att om ett fynd göres och om det visar sig innehålla föremål af guld, silfver eller koppar, måste dessa föremål koncentreras i hufvudstaden. Men därigenom splittrar man naturligtvis i själfva verket fyndet. Är det ett fynd, som utom dessa föremål innehåller äfven en massa andra, tror jag det vore ur många synpunkter gagneligare, om fyndet finge bevaras osplittradt och ostympadt, ty då har det mer att säga, än om några föremål skickas i väg till ett ställe, andra till ett annat ställe, eller om, såsom nu ofta sker, de öfriga föremålen hamna hos antikvitetshandlare och kanske slutligen utföras till utlandet, men blott de föremål som äro af guld, silfver eller koppar föras till Stockholm.

Jag tror också, att, i fråga om *öfvervakandet af fornminnesvärden*, ett beredande af något större inflytande åt de lokala myndigheterna, de lokala intressena, skulle vara beaktansvärdt. Centralledningen i Stockholm har icke alltid så skarpa ögon, att den vet hvad som passerar öfver allt i landet på detta område. De lokala intressena kunna mycket lättare ingripa och hindra ett och annat, som vore mindre gagneligt. Det händer icke så sällan, att centralmyndigheten kommer att stå inför ett fait accompli i sådana fall. Men den, som bor i orten och har intresse för saken och som i vanliga fall mycket snart får veta, om plogen sättes på förbjudet område, kan mycket lättare komma i tid eller förväg. Jag tror således, att intet orätt ligger i den tanken, att man skall åt de lokala intressena gifva något större inflytande, än de för närvarande hafva, och jag skulle vilja betona detta särskildt, ty enligt min åsikt är det så, att en ökad kärlek till landet i dess helhet kan komma att växa fram i högre grad, tror jag, just genom att hämta näring af de i våra dagar alltmera växande hembygdsintressena.

Jag har velat yttra detta i anledning af hvad som här uttalats. Jag har, herr talman, naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan med de af herr Biörklund gjorda förändringarna.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlatande hemställt, med iakttagande däraf att i motiveringen dels det stycke, som följde näst efter orden »i samma sak på en gång domare och part», skulle börja sålunda: »Utskottet, som ej vill inlåta sig på något som helst bedömande af detta förslag, anser frågan» o. s. v. lika med utskottets yttrande, dels ock på öfversta raden

å sidan 8 i det tryckta utlåtandet mellan orden »torde vara» och »af ändring» insattes orden »i behof».

Jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 2 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk samt en i ämnet väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 21 nästlidne april och den 2 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af 16 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 29 sistlidne april och den 2 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen och småbruksrörelsen.

Om tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till bankoutskottet för förberedande behandling öfverlämnad motion (nr 4) hade friherre *E. Palmstierna* föreslagit, »att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta den af Kungl. Maj:t den 8 okt. 1910 för anordnande af en fackmässig sparbanksinspektion m. m. tillsätta kommittén utreda hvilka ändringar, som böra vidtagas igällande sparbankslag för att genom beredandet af ökad inflytande öfver sparbankernas förvaltning åt insättarna eller på annat sätt åstadkomma, det sparbankernas utlåningsverksamhet i större omfattning än för närvarande må komma egnahemsbildningen och småbruksrörelsen till godo, samt

att Kungl. Maj:t för Riksdagen ville framlägga de förslag, hvartill denna utredning må föranleda.»

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion II: 4 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag hyser en annan uppfattning än den, som tagit sig uttryck i utskottets motivering i förevarande utlåtande och då jag tror, att det icke är alldeles betydelselöst, att man icke skall kunna åberopa dessa utskottets motiv såsom uttryck för en enhällig kammare, ber jag att i denna fråga få säga några ord.

Motionen går dels ut på att åstadkomma en lagändring i syfte

Om tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen m. m. att sparbankerna skulle vid bedrifvande af sin utlåningsrörelse särskildt tillgodose egnahemsverksamheten och småbruket, dels ger den uttryck åt önskan om en utredning, i syfte att insättarna skulle erhålla större inflytande på sparbankernas ledning, än nu är fallet.

I förstnämnda afseende säger utskottet, att det icke finner lämpligt, att man inlåter sig på »en särskild lagstiftning för bestämmelser angående en utlåningsrörelse, hvilken enligt sakens natur icke bör utövas aunnat än efter en allsidig pröfning af förefintliga omständigheter». Och utskottet tillägger: »det torde knappast kunna bestridas, att den säkerhet, om hvilken här är fråga, hittills icke visat sig vara af sådan art, att den kan anses oomtvistlig».

Nu vill jag därtill säga, att om ingen viss typ af säkerheter, som sparbanker belåna, man väl kan säga, att den under alla förhållanden är »oomtvistlig». Det omdömet kan väl grundas endast på pröfning i hvarje särskildt fall. Och jag kan därför icke förstå utskottets utlåtande på annat sätt, än att utskottet vill göra gällande, att denna art af säkerhet framstår såsom i allmänhet mindre värddig i förhållande till andra säkerheter. Om man uppläser detta utlåtande sålunda och uppfattar det på detta sätt, kommer det att kunna åberopas i sådana fall, där man, i stället för att jämsides pröfva denna art af säkerheter med andra, helst tillgodoser det större lånebehovet med undanskjutande af det smärre lånebehovet. Jag tycker icke det är lämpligt, att detta utskottsutlåtande och ett därpå grundadt riksdagsbeslut — om det nu kommer att sammanfalla med utskottets hemställan — skola kunna åberopas i sådant afseende.

I fråga om den andra delen af motionen säger utskottet, att något verkligt behof af ökad inflytande öfver sparbankernas förvaltning från insättarnas sida icke förefinnes. Ja, nu är det väl så, att ett förhållande ter sig olika beroende på hvilka personer, som bedöma det. Utskottet bedömer det, förmodar jag, så, att det anser, att sparbankernas ledning i allmänhet har varit tillfredsställande. De hafva skötts väl, och ur den synpunkten förefinnes således icke något dylikt behof. Men saken ter sig säkerligen helt annorlunda, om man ser den ur insättarnas synpunkt. De finna ofta, att bland hufvudmännen, som dels genom att välja tjänstemän och styrelse i stort sedt leda och bestämma sparbankernas skötsel, dels också bestämma öfver de på sparbankernas rörelse uppstående vinstmedel, ingen enda representant finnes för den egentliga gruppen besparare, insättare. Då kan det icke ur deras synpunkt annat än framstå såsom ett verkligt behof, att de blefve bland dessa hufvudmän företrädde. Jag tror också, att det icke är alldeles betydelselöst ur synpunkten af eggelse till sparsamhet, att insättarna bereddes ökad inflytande på sparbankernas förvaltning. Jag kan väl tänka mig, att det uppstår fall — och jag känner sådana — där faktiskt den stora massan insättare anser, att vinstanvändningen bör vara en helt annan, än hufvudmännen, de sig till antal och sammansättning själfkompletterande hufvudmännen, anse böra ifrågakomma.

Under sådana förhållanden tycker jag, det vore olämpligt, om kammaren skulle utan vidare godtaga den motivering, utskottet här föreslår. Jag förstår väl, att i det läge, hvori frågan befinner sig, någon ändring i själfva beslutet icke kan åstadkommas, hvarför jag till-

låter mig yrka bifall till utskottets förslag, men med ogillande af utskottets motivering.

Friherre von Schwerin: Jag kan försäkra den ärade talaren, att den här saken rätt mycket har dryftats inom utskottet, men utskottet var tämligen enhälligt om, att här fanns icke den bärkraft i motionen, att man kunde bifalla den. Det yttrades från olika ledamöter, att här finns möjlighet för de flesta insättare att vid vissa tillfällen, en gång om året eller hvad det är, då de komma tillsammans, välja hufvudmän. Men det göra de icke. Och man kan för öfrigt icke begära, att en sådan småbrukare eller hvad det kan vara skall hafva tid och lust att närvara vid och deltaga i behandlingen af dylika ärenden.

Sparbankerna hafva i allmänhet det ordet om sig, att de äro väl skötta. Och just de småbrukare och liknande personer, som behöfva lån och komma med något så när antagliga säkerheter, hafva alltid fått sina behof tillgodosedda, såvidt det på något sätt varit möjligt. Det står i många fall i sparbankernas reglementen, att smålån skola beviljas före de stora lånen, och jag trotsar någon att kunna påvisa ett enda exempel, där icke de smås anhållan om smärre lån blifvit beviljad, ifall man blott haft något så när säkerhet.

För resten om vi nu se på saken i realiteten, om Riksdagen skulle vara med på att göra något sådant här uttalande, hur vill man, att det skall kunna praktiskt tillämpas? Där sitta ansvariga styrelser för sparbankerna, hvilka styrelser skola se till, att medlen äro betryggande placerade, skola se till, att de arbetare och andra personer, hvilka det nu är, som sparat ihop medel och satt in dem där, skola få skäligen ränta på sina pengar och känna sig säkra för dem. Hur vill man då tvinga sådana sparbanksstyrelser att bevilja lån, för hvilka enligt deras uppfattning betryggande säkerhet icke lämnas? Styrelsen sitter ju med ansvaret och den säger: vi bevilja icke andra lån än sådana, för hvilka vi anse fullt betryggande säkerhet vara ställd. Jag tror, att äfven om man inlåter sig på en sådan lagstiftning, som Andra kammaren för sin del icke velat inlåta sig på, så torde den icke kunna i praktiken tillämpas. Allt detta, som motionären önskar, kan vara mycket välvilligt tänkt, men det är icke praktiskt; det är i själfva verket fullkomligt outförbart!

Om vi gå till nästa motion, som väckts af samma välvilliga man, så finna vi där, att han på ett ställe erkänner, att det är svårt att placera penningar i egnahemsrörelsen, att kommuner och andra icke varit mycket hågade att ställa sig solidariska med och ikläda sig garantier för det penninginstitut, hvilket förmedlar lånerörelsen. Han erkänner, att det kan vara betänkligt ibland att placera pengar på så sätt. Ja, skall man hjälpa denna egnahemsrörelse, skall det gå till på det sättet, att Riksdagen anvisar ytterligare medel till egnahemslånefonden, men det skall icke gå till på det sätt, som i dessa motioner föreslås. Det blir Riksdagen, som klart och tydligt får säga ifrån: vi vilja offra — eller om icke offra, så åtminstone riskera så och så många miljoner för ändamålet.

Men att vilja åläggga sparbanker och andra institutioner, som äro

Om tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen m. m.
(Forts.)

tillkomna för att på fullt betryggande sätt placera just småfolkets besparingar, att sålunda i viss mån riskera de åt dem anförtrödda medlen, tror jag icke är riktigt. Om man inlåter sig därpå, tror jag, att det icke i praktiken kommer att föranleda någon som helst effektiv åtgärd.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets betänkande oförändradt, det vill säga bifall äfven till dess motivering.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande, yrkats dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Ekman, Carl Gustaf*, att utskottets hemställan skulle bifallas med ogillande af motiveringen.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 29 nästlidne april och den 2 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående utsträckt möjlighet för egnahemsinnehafvare i stad att erhålla lån från Sveriges stadshypotekskassa, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr *Bergström* väckte en motion, nr 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi, m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades ytterligare fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 9,05 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen i vissa fall för statsverkets räkning af ränta å skattefrälsehemman m. m.,

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående medgifvande af restitution af stämpelafgift för viss öfverlåtelse af egendom till sällskapet till understödjande af Malmqvistska barnuppfostningsanstalten i Stockholm,

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af löneförhöjning åt revisorerna å generaltullstyrelsens revisionsbyrå Alban Keyser och Oscar Emil Torrén,

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i öfvergångsbestämmelserna i kungl. kungörelsen den 18 juni 1910 angående aflöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning,

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott samt för anordnande af värmeledning i vissa rum å Drottningholms slott,

nr 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter skraddaren Hjalmar Ernst (Olsson) Nordin från Tunamalm i Bälunge socken,

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kaptenen i Jämtlands fältjägerregementes reserv Olof Lundin, och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien.

sammansatta stats- och bankutskottets utlåtande nr 2 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m. samt i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående anstånd i vissa fall med erläggande af stämpelafgift för arfallen egendom;

lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 18 kap. 13 strafflagen;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 84, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i gällande lagstiftning, att rätten till fiske göres oberoende af strandäganderätten,

nr 85, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträttsupplåtelse från kronojord,

nr 86, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss kronojords uppdelande och försäljning till småbruk,

nr 87, i anledning af väckt motion om försäljning i vissa fall af under domänstyrelsens förvaltning ställd kronoegendom m. m.,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Tomarp nr 1 i Kristianstads län,

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående antagande af ett utaf lokomotivföraren A. A. Wahlberg i Luleå erbjudet ackord,

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåttande å staden Falkenberg af Falkenbergs tullbro,

nr 94, i anledning af väckt motion om rätt för öfverassistenten vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet Per Bolin att räkna tjänsteår i och för ålderstillägg från och med den 1 januari 1907, samt

nr 95, i anledning af väckt motion angående ordförandes och ledamöters i häst- och nötboskapspremieringsnämnd reseersättning;

äfvensom Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden m. m.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 438, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning af Första kammarens beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att i den nya landshöfdingeinstruktionen, som kan förväntas blifva utfärdad, införa mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarande m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 435, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut om ifrågasatt skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild stämpling å importerade ägg, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 436, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, med anledning af herr Kronlunds m. fl. motion, nr 276, angående indragning af tjänster utaf högre grad vid statens järnvägar m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Bergström* den 6 innevarande maj väckta och då bordlagda motion, nr 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 6 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtanden nr 23—25, statsutskottets utlåtanden nr 60—62, lagutskottets utlåtanden nr 41 och 46, första särskilda utskottets utlåtanden och memorial nr 2—4 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Friherre Åkerhielm erhöll på begäran ordet och yttrade:
Jag tillåter mig föreslå, att på morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 5 sättes närmast efter statsutskottets utlåtande nr 62.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.23 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i Första kammarens protokoll för den 3 maj.

Å sid. 50 och 51 samt öfverst å sid. 52 bör kantrubriken lyda:
Om åtgärder beträffande s. k. arbetarregister.
